

Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta
Ústav informačních studií a knihovnictví

Studijní program: informační studia a knihovnictví

Studijní obor: informační studia a knihovnictví

Diplomová práce

Ivana Pittnerová, BBus (Hons)

**Historie, současnost a perspektivy rozvoje Šmidingerovy
knihovny ve Strakonících**

**The history, present and prospects of development of the
Šmidinger's Library of Strakonice**

Praha 2010

Vedoucí práce: PhDr. Lidmila Vášová

Oponent diplomové práce:

Datum obhajoby:

Hodnocení:

Zadání diplomové práce

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze, dne 8. srpna 2010

.....

podpis diplomanta

Identifikační záznam:

PITTNEROVÁ, Ivana. *Historie, současnost a perspektivy rozvoje Šmidingerovy knihovny ve Strakonících = The history, present and prospects of development of the Šmidinger's Library of Strakonice*. Praha, 2010. 103 s., 4 s. příl. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta v Praze, Ústav informačních studií a knihovnictví. Vedoucí diplomové práce Lidmila Vášová.

Abstrakt (česky):

V předkládané práci se autorka snaží nalézt odpověď na otázku jaká je role a postavení regionálních knihoven v dnešní společnosti. Jako objekt svého zkoumání zvolila knihovnu v jihočeském městě Strakonice. Tento výběr jí přinesl možnost zkoumat z daného pohledu dostatečně reprezentativní subjekt. Zkoumaná knihovna má všechny atributy, které autorkou zvolený pohled vyžaduje: dlouhou a zajímavou historii, zajímavé umístění, hlubokou provázanost s regionem a s jeho vývojem, dostatečně vybudované zázemí, jak z pohledu knihovnického, tak po stránce organizační, velmi široké a pestré spektrum služeb, optimální rozsah a složení personálního obsazení. Knihovna má rovněž k dispozici soubor klientů, který je geograficky, vzdělanostně i z hlediska věkového rozvrstvení standardně strukturován. Kromě hlavního působiště nabízí knihovna své služby také v několika pobočkách a obsluhuje rozvinutou síť místních knihoven v regionu.

Autorka podrobně popisuje organizační schéma knihovny a činnost jednotlivých oddělení. Kromě toho zahrnuje do své studie rovněž informace o projektech, které knihovna rozvíjí. Pro získání relevantních informací autorka provedla průzkum názorů a postojů klientů knihovny. Všemi těmito dílčími kroky se jí podařilo zvolený subjekt beze zbytku zmapovat a získat materiál umožňující formulovat odpovědi na otázku, kterou položila v úvodu.

Autorka se domnívá, že regionální knihovna typu strakonické knihovny má nepochybně potenciál pro rozvoj i do blízké budoucnosti. Svou práci uzavírá tezí, že Šmidingerova knihovna je schopna reflektovat a pro svůj další rozvoj využít sociální i technologické změny, které začátek 21.století do knihovnické činnosti přináší [Autorský abstrakt].

Abstract (in English):

In presented work, the authoress tries to find an answer the question what is the role and status of regional libraries in today's society. As the object of their study chose the library at South Bohemian town of Strakonice. This decision had the chance to examine a sufficiently representative body from selected point of view. Surveyed library has all needed attributes which this point of view calls. Long and interesting history. Attractive locating. Deep cohesion to region and to its development. The library has also built enough support, both from the perspective of the library, so in terms of organization. Very wide and varied range of services. Optimal size and composition of staffing. The library also has a set of clients that are geographically, educationally, and in terms of age stratification of normally structured. Besides the main Library Locations offering its services in several locations and operates an advanced network of local libraries in the region.

The authoress describes in detail the organizational chart of the library and activities of each department. In addition, included in their study as well as information on projects, which library evolves. To obtain relevant information, the authoress conducted a survey of views and attitudes of library clients. With the help of all of these substeps, she managed to fully chart the elected body and to obtain material to enable to formulate answers to the question asked in the introduction.

The authoress believes that the regional bibliotheca type Strakonice library undoubtedly has the potential for further development into the near future. She concludes her work with thesis, that Šmidinger's library is able to reflect and for further progress take advantage of social and technological changes, which the beginning of the 21st century to librarian activity brings [Author's abstract].

Klíčová slova (česky):

veřejné knihovny, regionální knihovnictví, Šmidingerova knihovna, knihovnické služby, informační služby, meziknihovní výpůjční služba, online katalogy, knihovnické systémy, regionální funkce knihoven, práce se čtenářem, práce s dětským čtenářem, organizace a řízení, management knihoven, regionální knihovny, pobočky knihoven, webovské stránky, využívání knihoven, funkce knihoven,

Klíčová slova (anglicky):

public libraries, regional librarianship, Šmidinger's library, library services, information services, interlibrary loan service, online catalogs, library systems, regional functions of libraries, assistance to readers, assistance to child readers, organizational change, sound recording libraries, library administration, regional libraries, brach libraries, branch libraries, use of libraries, functions of libraties,

Obsah

1	ÚVOD	11
2	HISTORIE ŠMIDINGEROVY KNIHOVNY	15
2.1	STRAKONICKÝ HRAD JAKO SÍDLO KNIHOVNY	15
2.2	OSOBA PÁTERA JOSEFA ŠMIDINGERA.....	18
2.3	VZNIK A DĚJINY ŠMIDINGEROVY KNIHOVNY.....	19
3	ORGANIZAČNÍ SCHÉMA A VEDENÍ KNIHOVNY	36
3.1	ZŘIZOVATEL.....	36
3.2	FINANCOVÁNÍ	36
3.3	HRADNÍ VŠEVĚDNA	37
3.4	AKADEMIE VOLNÉHO ČASU	38
4	POPIS JEDNOTLIVÝCH ODDĚLENÍ KNIHOVNY	40
4.1	ÚTVAR SLUŽEB A ZPRACOVÁNÍ FONDŮ	40
4.1.1	<i>Půjčovna pro dospělé čtenáře .....</i>	<i>40</i>
	Rozvoz knih imobilním čtenářům na území města.....	43
4.1.2	<i>Regionální oddělení .....</i>	<i>45</i>
4.1.3	<i>Bibliograficko-informační služba, MVS, reprografické služby .....</i>	<i>46</i>
4.1.4	<i>Studovna, internet, anotační činnost a fond naučné literatury.....</i>	<i>48</i>
4.1.5	<i>Čítárna novin a časopisů.....</i>	<i>52</i>
4.1.6	<i>Zvuková knihovna .....</i>	<i>54</i>
4.1.7	<i>Hudební oddělení.....</i>	<i>56</i>
4.1.8	<i>Půjčovna pro děti a mládež .....</i>	<i>58</i>
4.1.9	<i>Pobočky U parku, Dražejov, Modlešovice .....</i>	<i>61</i>
4.1.10	<i>Oddělení doplňování a zpracovávání fondů.....</i>	<i>63</i>
4.2	ÚTVAR ZÁKLADNÍCH KNIHOVNICKÝCH INFORMACÍ	65
4.3	INFORMAČNÍ CENTRUM NEZISKOVÝCH ORGANIZACÍ A EVROPSKÉ UNIE, EKOPORADNA	72
4.3.1	<i>Informační centrum neziskových organizací .....</i>	<i>72</i>
4.3.2	<i>Informační centrum Evropské unie.....</i>	<i>74</i>

4.3.3 Ekoporadna	75
5 KNIHOVNICKÝ SOFTWARE.....	77
5.1 MODUL AKVIZICE	79
5.2 MODUL KATALOGIZACE	79
5.3 MODUL EVIDENCE PERIODIK A SPRÁVA SERIÁLŮ	79
5.4 MODUL AUDIOVIZUÁLNÍ MEDIA (AV) A ELEKTRONICKÉ ZDROJE (EZ)	80
5.5 MODUL OPAC	80
5.6 MODUL WWW KATALOG.....	80
5.7 MODUL VÝPŮJČNÍ PROTOKOL	80
5.8 MODUL DĚTSKÝ KATALOG	81
5.9 MODUL REVIZE FONDU	81
5.10 MODUL VÝMĚNNÝCH SOUBORŮ	81
5.11 MODUL MEZIKNIHOVNÍ VÝPŮJČNÍ SLUŽBY	82
5.12 MODUL SDÍLENÉ KATALOGIZACE A Z39.50 KLIENT	82
6 LITERÁRNÍ A VÝTVARNÁ SOUTĚŽ O CENU PROFESORA	
ANTONÍNA VORÁČKA	83
7 DOTAZNÍK.....	86
7.1 DOTAZNÍKOVÝ LIST	87
<i>DOTAZNÍK.....</i>	87
7.2 VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKU	88
7.3 SHRNUÍ ANKETY	92
8 PERSPEKTIVY ROZVOJE ŠMIDINGEROVY KNIHOVNY	94
9 ZÁVĚR.....	97

Předmluva

Tématem této diplomové práce se po několika konzultacích a ne zcela snadném rozhodování nakonec stala Šmidingerova knihovna ve Strakonících. Proč zrovna tato knihovna a ne jiná? Důvodů je několik, přičemž dva z nich se nakonec ukázaly být těmi rozhodujícími. Mým prvotním záměrem bylo věnovat se nějaké regionálně významné knihovně. Na subjektu tohoto typu jsem chtěla demonstrovat rozmanitost, náročnost a dynamiku knihovnické práce a důležitost instituce typu knihovny pro rozvoj jí obsluhovaného regionu. Současně jsem zamýšlela věnovat se podrobněji konkrétním, v knihovně probíhajícím činnostem a pokusit se o zamyšlení nad jejich další perspektivou. Šmidingerova knihovna odpovídá oběma uvedeným předpokladům. Mezi regionálními knihovnami patří mezi nejvýznamnější. Nejenom svojí velikostí, nýbrž i rozsahem, kvalitou a šíří záběru poskytovaných služeb. V některých aspektech je unikátní pro celou oblast Jihočeského kraje, čímž přesahuje hranice svého regionu. V neposlední řadě pak mám já osobně ke Strakonicku specifický vztah, neboť z této oblasti pocházím, stále zde trávím podstatnou část svého volného času a jsem dlouholetou pravidelnou návštěvnicí Šmidingerovy knihovny.

Praktickým důvodem pro mé rozhodnutí byla rovněž skutečnost, že jsem při prozkoumávání dostupných zdrojů nenalezla toto téma v žádné databázi zpracováno.

Celkový rozsah diplomové práce je 103 stran, v závěru práce jsou připojeny 4 strany přílohy. Způsob citování informačních zdrojů je podle norem ISO 690 a ISO 690-2.

1 Úvod

V předkládané práci se hodlám zabývat Šmidingerovou knihovnou a její činností z nejrůznějších úhlů pohledu. Chci se věnovat jak její historii, tak současnému stavu i budoucímu možnému dalšímu rozvoji. Vlastní studie je doplněna anketou, jejímž cílem je prozkoumat vztahy mezi knihovnou a jejími klienty a na základě získaných údajů se pokusit jednak o zhodnocení současného stavu, jednak o nástin další perspektivy knihovny.

Práce je rozdělena do několika kapitol.

První kapitola přináší historii současného sídla knihovny, strakonického hradu. Zmiňuje některé významné okamžiky v jeho dějinách a také skutečnost, že po řadu staletí pečoval o hrad Řád maltézských rytířů¹, kteří byli jeho vlastníky téměř od úsvitu historie hradu až do roku 1925. První kapitola je věnována rovněž osobě zakladatele knihovny. Přináší přehledně stručný životopis pátera Josefa Šmidingera a zmiňuje se v historickém kontextu o důvodech a okolnostech založení knihovny, která dnes nese jeho jméno. Popisuje počátky a tvorbu knihovního fondu včetně jeho proměn a důvodů, respektive příčin, které k nim vedly. V závěru kapitoly je popisována historie knihovny od jejích počátků v polovině 19. století až po současnost. Podrobně jsou zmapovány všechny fyzické přesuny knihovny po Strakonících, k nimž docházelo jednak v souvislosti se stavebním rozvojem města, jednak při proměnách role a významu knihovny v průběhu času. Jako jistá forma ocenění práce knihovníků a dalších spolupracovníků knihovny během půldruhého století její existence, jsou v úplném závěru kapitoly uvedena jejich jména a časový údaj o jejich působení.

Ve druhé kapitole se práce zabývá hlavní vizitkou a vstupní on-line bránou knihovny, kterou představují její webové stránky. Všímá si jejich funkčnosti, rozsahu a popisuje jejich jednotlivé části. Jsou zde uvedeny všechny hlavní odkazy a také informace, které se pod nimi nacházejí. Kromě všech základních, v knihovnách obdobného typu obvyklých organizačních útvarů, jsou zde popsány některé další, pro

---

¹ Řád maltézských rytířů je jedním z rytířských duchovních řádů. Vznikl v 11. století na území křesťanského Jeruzalémského království ve Svaté zemi. Byl jedním z největších a nejmocnějších řádů středověku. S jeho mocí a velikostí se mohl rovnat už jen pouze Řád templářů či Řád německých rytířů.

Šmidingerovu knihovnu specifické moduly. Podrobněji jsou v této kapitole zmíněny rovněž specifické služby, které knihovna svým klientům poskytuje. V závěrečné části kapitoly lze nalézt informace o dění v knihovně a informace související s regionálním statutem knihovny. Jako příklad zajímavých momentů v činnosti knihovny je zde uvedena informace týkající se literární soutěže o cenu profesora Antonína Voráčka.

Třetí kapitola studie je věnována organizačnímu schématu knihovny, včetně hierarchického uspořádání jednotlivých oddělení. Popisuje jednak způsob financování knihovny jako funkčního subjektu a jednak financování té části knihovny, která se zabývá výkonem regionálních funkcí. Obě části jsou zpracovány odděleně, neboť ani jejich rozpočet ani jejich financování nejsou totožné. V rámci organizačně funkčního popisu zkoumaného subjektu je v této kapitole uveden i zřizovatel knihovny. Kromě toho jsou zde zmíněny nadstavbové prvky, které se svým charakterem vymykají zařazení do jiných kapitol, např. existence hradní Vševedny atd.

Čtvrtá, nejrozsáhlejší kapitola této části práce, přehledně charakterizuje činnost všech útvarů a oddělení knihovny, podle organizačního schématu popsaného v kapitole předcházející. V textu je popsána nejen činnost jednotlivých oddělení, ale je zde rovněž klasifikována kvalita a význam jejich činnosti na pozadí poskytovaných služeb. Čtvrtá kapitola poskytuje možnost seznámit se s popisem vybraných činností Šmidingerovy knihovny pomocí grafického vyjádření, z něhož je patrné, jak se v průběhu let mění, zvyšuje či snižuje zájem čtenářů o konkrétní službu. V souladu s poznatky získanými při mnoha osobních návštěvách se zde konstatuje, že spektrum poskytovaných služeb je ve Šmidingerově knihovně široké, všechny jsou vykonávány na odpovídající odborné i technické úrovni a ve spektru knihovnou poskytovaných služeb žádná zásadní služba nechybí. Tato kapitola přináší rovněž informace o pobočkách knihovny, Ekocentru a různých akcích, které knihovna, třeba i ve spolupráci s jinými subjekty, pořádá. Autorka práce vytvořila interaktivní mapu, ve které jsou umístěny všechny Šmidingerovou knihovnou obsluhované knihovny regionu. Aktivní link do této mapy je v práci uveden a obrázek mapy je součástí přílohy. Je zde zmíněn způsob akvizice přírůstků spolu s metodikou zpracování fondů. Popsáno je řazení těchto přírůstků dle MDT, výpůjční

doba knihovny, knihovní poplatky a veškeré další činnosti, včetně např. rozvozu knih imobilním čtenářům ve Strakonících atd.

Pátá kapitola předkládané práce je věnována používanému knihovnickému softwaru. Stručně se také zmiňuje o jeho dodavateli. Jsou zde popsány všechny nabízené a knihovnou využívané moduly. Zmapovány jsou jednotlivé funkce a jejich místo a význam v uspořádání knihovny. Popsán je modul katalogizační, akviziční, modul pro děti, pro zrakově postižené, modul umožňující jak stahování záznamů tak také jejich import. Zdůrazněn je význam speciálního softwaru firmy LANius, která vyvinula produkt, jenž umožňuje implementaci takových modulů, s jejichž pomocí je možno prohledávat pomocí robotů cizí weby, nebo dovolit cizím robotům prohledávat knihovní katalog Šmidingerovy knihovny. Vše je nastaveno na principu OAI-PMH1, v současné době nejčastěji užívaného jednoduchého protokolu, díky kterému může poskytovatel služeb (knihovna) poskytovat automaticky, bez jakýchkoliv pracovních nároků vůči vlastním pracovníkům data, a to formou jejich sklizení roboty pro jakéhokoli dalšího poskytovatele dat, např. pro digitální archiv či repozitář.

Šestá kapitola se podrobněji zabývá specifickou aktivitou Šmidingerovy knihovny, pravidelně se každoročně konající soutěží s názvem „Literární a výtvarná soutěž o cenu profesora Antonína Voráčka“. Jsou zde uvedeny základní informace o osobě, jejíž jméno figuruje v názvu soutěže. Profesor Voráček (20.6.1889 – 16.4.1978) byl posledním převorem českého Velkopřevorství Řádu maltézských rytířů, jehož stručnou historii a popis vztahu ke knihovně přináší již první kapitola. Antonín Voráček byl rovněž profesorem na místním gymnáziu, pozoruhodnou osobností s řadou kulturních, sportovních i společenských zájmů. Poté, co se na počátku padesátých let minulého století stal obětí represivních aktivit tehdejšího režimu, se již do Strakonice nikdy nevrátil.

Sedmá kapitola je věnována autorkou práce připravené a provedené čtenářské anketě. Pro získání relevantních informací byla použita forma dotazníku. Jednotlivé otázky byly formulovány se záměrem zmapovat a popsat míru a způsob využívání nakoupených a knihovnou poskytovaných databází. Dílčím cílem bylo rovněž postihnout vztah čtenářů k těmto produktům a službám. Další informací, která měla z dotazníku vyplynout, představuje odpověď na otázku, jak jsou respondenti spokojeni se službami knihovny, zda jim některé služby scházejí a jakými faktory

jsou ovlivňováni při výběru knih při výpůjčkách. Zda je rozhodujícím prvkem doporučení knihovníka, vlastní rozhodnutí, povědomí o autorovi či případné literární ocenění díla, které si čtenář hodlá vypůjčit. Anketa přinesla pozoruhodné výsledky v souvislosti s využíváním databázových zdrojů a informačními potřebami čtenářů.

Osmou kapitolu tvoří zamyšlení nad možnostmi dalšího rozvoje knihovních služeb, racionalizace využívání prostor v rámci stávajícího působiště a úvaha nad tím, zda jsou či nejsou rezervy v oblasti řízení a financování knihovny.

Devátou kapitolou je shrnutí. Zde jsou sumarizovány zásadní informace a poznatky, které ze zkoumání historie a aktuálního stavu a provozu Šmidingerovy knihovny vyplývají. V samotném závěru práce jsou pak na základě provedené studie a analýzy získaných poznatků nastíněny možnosti perspektivy rozvoje knihovny.

2 Historie Šmidingerovy knihovny

2.1 Strakonický hrad jako sídlo knihovny

Stejně jako s osobou svého zakladatele, je Šmidingerova knihovna pevně spjata také s místem, kde je situována. Od roku 1949 knihovna sídlí v prostorách strakonického hradu. O tomto krásném, historickém a určitě nejvýznamnějším místě celého regionu, které dodává knihovně osobité kouzlo, stojí zato se podrobněji zmínit.

Strakonický hrad byl založen místně významným rodem Bavorů. Archeologické výzkumy hradního areálu v letech 1975-1976 i pozdější, zejména v prostoru severní části kapitulní síně, prokázaly bezpečně existenci osídlení tohoto výrazného skalnatého ostrohu na soutoku řeky Volyňky s Otavou ještě před stavbou vlastní románské komendy, tedy před rokem 1243. K jeho založení muselo tedy dojít koncem 12. či počátkem 13. století, v období mezi rokem 1169² a rokem 1225³. Tento časový údaj lze případně rozšířit až k roku 1235, kdy je jistý Bavor uváděn „ze Strakonic“ [MICHÁLEK, 2002, s. 36]. Za doby velmože Bavora I. ze Strakonic byly postaveny řádové budovy, vlastní rodový palác Bavorů a kostelní loď. Z historických pramenů není zcela průkazné, zda se jedná o téhož Bavora, který se zúčastnil jedné z křížových výprav. Je možné, že se jedná o otce a syna téhož jména. Z pramenů nicméně vyplývá, že příslušník tohoto rodu jménem Bavor se během křížácké výpravy seznámil s rytíři řádu sv. Jana Jeruzalémského⁴, jimž prý slíbil, že jim po návratu věnuje bohatý dar. Podle dochovaných historických materiálů svůj slib splnil tím, že rytířům daroval část svého sídla. Bavorové jsou v historických materiálech zaznamenáni celkem čtyři. Bavor IV. zemřel kolem roku 1380. Rod strakonických pánů zchudl a ztratil svou významnou dějinnou úlohu. [CVRČEK, 2002, s. 45]. V roce 1402 byl hrad, resp. ta jeho část, která až do této doby náležela

---

² Původ zakladatelů hradu, rodu Bavorů, z Moravy do Čech

³ Datování konfirmační listiny Bolemily, manželky prvního historického Bavora

⁴ Řád byl znám pod různými názvy a to johanité, špitálníci, svatojánští rytíři, hospitalité sv. Jana, řád sv. Jana, rhodští rytíři a po přesídlení řádu na Maltu též maltézští rytíři. Dnes je úředním názvem Suverénní vojenský hospitální řád sv. Jana v Jeruzalémě, na Rhodu a na Maltě.

Bavorům, prodán johanitům. Členové tohoto řádu se zavazují Kristu jako svému pánu a podřizují se pouze papeži, čímž jsou zcela nezávislí na světské moci. Rytíři se stali majiteli celého strakonického panství včetně města Strakonice. Hrad byl v té době jejich druhým významným centrem. Po roce 1420, kdy husité vyplenili hlavní sídlo johanitů v Praze, se Strakonice staly hlavním sídlem Řádu maltézských rytířů v českém království. Své centrální sídlo měl řád dlouhou dobu na Maltě, jejíž území bylo rytířům věnováno v roce 1530 císařem Karlem V. Řád byl již v době svého vzniku zaměřen na aktivní ochranu církevních památek. U řádu často vznikaly komendy neboli špitály a hospice. Řádoví bratři a sestry pečovali o nemocné. Tato péče je výhradní činností členů řádu dodnes. [BUBEN, 2002. s. 21-54].

K první významné raně gotické přestavbě strakonického hradu došlo už ve druhé polovině 13. století, ještě za panování Bavorů⁵. V této době byl postaven nový hradní palác, opevnění a věž zvaná Rumpál. V 16. století byl celý objekt znovu přestavěn, tentokrát již jeho novými pány Rožmberky, v pozdně gotickém slohu. Za působení Jana z Rožmberka, generálního převora řádu v letech 1511 až 1532, byla na hradě postavena věž Jelenka. Během třicetileté války 1618 - 1648 byl hrad dvakrát dobyt a vydrancován. Hrad byl poprvé dobyt v roce 1619 vojskem Arnošta z Mansfeldu, podruhé padl hrad v roce 1641 do rukou Švédů. Pověst vypráví, že tzv. švédská branka byla takto nazvána poté, co tuto nejmenší bránu, dnes umístěnou hned vedle vchodu do dětského oddělení knihovny, tajně otevřel mlynářský chasník a vpustil tak Švédy přímo na nádvoří. Tím umožnil švédským vojákům rychlé a snadné dobytí celého hradu. V období po třicetileté válce se vztahy mezi městem Strakonice a majiteli hradu začaly zhoršovat. Hrad upadal, velkopřevorové postupně ztráceli o Strakonice zájem, pobývali zde stále méně často a úřadovali z Prahy. Když se v roce 1694 velkopřevorství maltézského řádu do Prahy přestěhovalo natrvalo, ztratil strakonický hrad svůj význam. Velkopřevor Ferdinand Leopold Dubský z Třebomyslic (1714-1721) začal sice ještě s opravou hradního kostela, jemuž dal barokní podobu, avšak hradní místnosti již nebyly vhodné k bydlení. Nicméně ještě v roce 1800 poskytl zdejší hrad, který musel být pro tuto příležitost poněkud opraven, přístřeší císaři Františkovi I., který tehdy do Strakonice zavítal. Z roku 1810 se dochoval popis strakonického zámku a okolních staveb, jenž podal tehdejší děkan

---

⁵ Bavorové byli významným jihočeským šlechtickým rodem. Často se objevovali v těsné blízkosti panovníků např. Přemysla Otakara II. (pozn. autora práce)

Franc Schwarz: Klášter je obložen schody, galerie a pavlače jsou obloženy ozdobnými dlaždicemi. Uzavřená předsíň má jedno malé okno, jedny velké dveře se zámekem. V místnosti je truhlice s knihami „profundo instructo“. V tzv. „malém konventu“ čili zimní komnatě, kde se nachází skvělá kamna, jsou dvě velká okna. Půda s podkrovím a střechou jsou ve velmi špatném stavu. Také ložnice má dobrá kamna. Následují čeledníky, které mají kamna a jsou na rozdíl od jiných místností, které jsou vymalovány žlutě natřeny na zeleno. Tyto mají dveře do kuchyně. Na čeledník také navazuje pokoj kaplana, který je stejně vybaven jako předchozí místnosti. Také se zde nachází dvě malé ložnice, ale ty jsou bez kamen. V kuchyni jsou tři velká okna, velká pec a velké dřevěné skříně s nádobím, také masivní dřevěný stůl. Jak chodba, tak pokoje jsou vybaveny dlaždicemi. Závory na dveřích jsou pobity. Nástěnné malby v hodovní síni⁶, jsou silně puklé. Dřívější spižirna byla upravena na nynější místnost s garderobou pánů konventu. V konírně jsou okna a jesle. [KOTLÁROVÁ, 2002, s. 66].

Uvedený popis dokládá, že hrad upadal a pomalu chátral. Maltézští rytíři ho vlastnili až do roku 1925. Po 2. světové válce byl hrad zestátněn a v roce 1995 prohlášen národní kulturní památkou. Celý objekt, včetně knihovny, která již významnou rekonstrukcí prošla, je momentálně za významného příspěvku ze strukturálních fondů EU zásadně opravován.

Obrázek 1 Celkový pohled na Šmidingerovu knihovnu

---

⁶ Zřejmě jde o síň nazývanou Jelenka (poznámka autora práce)

2.2 *Osoba pátera Josefa Šmidingera*

Strakonická knihovna je svým názvem bytostně spjata se svým zakladatelem, páterem Josefem Šmidingerem (1801-1852)⁷. Osoba pátera Josefa Šmidingera je pro strakonickou knihovnu natolik důležitá, že je nutno se o ní - alespoň zkráceně - v této práci zmínit.

Josef Šmidinger byl český kněz a vlastenec, učitel a šířitel českých knih. Narodil se v roce 1801 v kupecké rodině ve Strakonících. Ve svém rodném městě začal nejprve docházet do německé školy, později navštěvoval gymnaziální školu v Písku. Středoškolská studia ukončil v Praze, kde následně nato začal studovat filozofii. V roce 1825 byl ze studií vyloučen, neboť se aktivně účastnil bouřlivých střetů mezi studenty a řemeslnou mládeží, které se v uvedeném roce v Praze odehrály. Za trest musel poté nastoupit vojenskou službu. Musel si odsloužit celých sedm let, než byl z důvodů nepříliš pevného zdraví propuštěn. Po návratu z vojny zahájil studium bohoslovectví. V letech 1829 až 1832 studoval na teologické fakultě v Praze. V roce 1832 se stal členem Matice české. Poslední rok studií absolvoval v Českých Budějovicích, kde své vzdělávání dokončil a kde také v roce 1833 dosáhl kněžského svěcení. Protože trpěl plicní chorobou, nemohl plnohodnotně vykonávat žádný církevní úřad. Z toho důvodu se ještě téhož roku pokusil získat místo ředitele školy. Když neuspěl, rozhodl se stát vychovatelem. Působil především v lépe situovaných rodinách, například v rodině barona Dlouhoveského z Chanovic, později na zámku v Němčicích, ve Volenicích a nakonec v rodině baronů Veithů. První soubor knih určených k veřejnému půjčování věnoval Šmidinger svému rodnému městu již v roce 1843. Tímto svým darem de facto inicioval vznik strakonické knihovny. Od roku 1849 až do své smrti v roce 1852 působil Josef Šmidinger jako pomocný kněz v Hostomicích pod Brdy. V té době se jako vlastenec mimo jiné věnoval získávání peněz do sbírky pro zbudování Národního divadla. Těžce onemocněl poté, co za chladného únorového počasí vezl z Prahy do Hostomic

---

⁷ Jeho jméno se vyskytuje ve dvou užívaných podobách. V dobových dokumentech se setkáváme jak s německou transkripcí Schmiedinger, tak s její českou obdobou Šmidinger, která je dnes – dost pravděpodobně v rozporu se skutečností - všeobecně užívána. Knihovna si pro svůj název zvolila právě tuto počestnělou podobu jména.

zásilku nových knih. Cestou se nachladil a za pár dnů nato zemřel. Jeho život byl tedy spjat s knihami až do úplného konce. Je známo, že osoba pátera Josefa Šmidingera posloužila jako inspirace pro Aloise Jiráska, který podle ní ve svém románu F. L. Věk vytvořil postavu kněze Matouše Vrby. Šmidinger byl nadšeným propagátorem četby. Velmi dobře si zřejmě uvědomoval důležitost česky psaných knih pro rozvoj českého elementu v německojazyčném prostředí rakouské monarchie. Od obce k obci propagoval četbu a prodával knihy, které stále nosil s sebou a které měly v jeho životě nezastupitelné místo. Za svůj život tak prodal tisíce knih. Přátelil se s mnoha kulturními osobnostmi své doby, které byly spjaty s národním obrozením, například se strakonickým rodákem Františkem Ladislavem Čelakovským. Vše, co ve svém životě našetřil, věnoval různým knihovnám a osvětovým českým spolkům. Stal se velkým propagátorem Matice české a získal pro ni mnoho stoupenců [RIEGER, 1870].

Impulesem pro založení knihovny ve Strakonících byl tedy dar pátera Josefa Šmidingera, který v roce 1843 městu věnoval soubor knih určených k veřejnému půjčování. Ve své závěti v roce 1852 posléze městu odkázal jeden tisíc zlatých ve stříbře určených na zřízení knihovny, přičemž žádal, aby tento obnos spravovalo šest měšťanů, „moudrých, hodných a poctivých“. [PARKOSOVÁ, 1993]. Šmidingerovo přání se nicméně naplnilo až po dalších osmi letech, neboť teprve po této době byla v závěti odkázaná částka převedena na město. Prodlení bylo způsobeno aktivitami příbuzných zemřelého, kteří se se zněním poslední vůle Josefa Šmidingera nehodlali smířit. Dlouho se dovolávali stanovení neplatnosti závěti. Naštěstí pro strakonický region se jim to nepodařilo. Drobný příběh Šmidingerovy závěti dokládá, že co se týče majetku, respektu k přání zemřelého a vztahu k penězům, svět se prakticky nemění

2.3 Vznik a dějiny Šmidingerovy knihovny

Historie a činnost Šmidingerovy knihovny ve Strakonících je velmi dlouhá a rozsáhlá. Její počátek sahá až do první poloviny 19. století. Od okamžiku svého vzniku náležela Šmidingerova knihovna svým charakterem mezi veřejné lidové knihovny, byť se tehdy takové označení samozřejmě nepoužívalo. Její počátky jsou součástí historického kontextu, v jehož rámci docházelo k intenzivnímu rozvoji

knihoven tohoto typu právě ve zmíněném období. Souvislost s rozvojem české literatury a působením osobností typu J. J. Kollára, V. K. Klicpery, F. L. Čelakovského, J. K. Tyla, K. H. Borovského či B. Němcové, jistě není náhodná. Obrození národního uvědomění mělo velký vliv nejen na vznik spolkové činnosti a řadu dalších sociálních procesů v Čechách a na Moravě, nýbrž i na rozvoj českého knihovnictví. Nové knihovny vznikaly a pokusy o jejich ustavení probíhaly v řadě českých měst a obcí. První čtenářské společnosti vznikaly v první polovině 19. století podle individuálních místních okolností a iniciativy jednotlivců. První známá čtenářská společnost vznikla v roce 1818 v Radnicích zásluhou tamního faráře, básníka Antonína Jaroslava Puchmajera [CEJPEK, 1992, s. 172].

První známá obecní knihovna vznikla v Žebráku v roce 1834. Stranou nezůstaly ani jižní Čechy, podle některých názorů jakási kolébka autentického češství. Podle očekávání se prvním městem s veřejnou knihovnou v regionu Prácheňska stal starobylý Písek, místo s kulturní tradicí, v němž byla veřejná knihovna založena na konci roku 1841. O necelé dva roky později následovalo město na soutoku řek Otavy a Volyňky, Strakonice, město Tylova Švandy dudáka [CEJPEK, 1992, s. 173].

Idea Josefa Šmidingera se nakonec stala skutečností ve dvacátých letech 20. století. O knihovnu se starala knihovnická rada, kterou tvořilo šest skutečně vážených občanů. Knihovnická rada v souladu se Šmidingerovým přáním dohlížela na řádný chod knihovny. Ve své pravomoci měla jak jmenování, tak také případné odvolávání knihovníků. Jejím prostřednictvím byl rovněž zprostředkováván styk mezi knihovnou a zástupci města. První zmínky o existenci knihovnické rady strakonické knihovny jsou z devadesátých let 19. století.

Nicméně o prvních čtyřech desetiletích fungování knihovny bohužel nejsou nalezeny žádné záznamy. Nedochoval se ani soupis knih, které její zakladatel knihovně věnoval. Neznáme jejich skutečné množství a neznáme ani místo, kde se knihovna v tomto období nacházela. Koncem 19. století byla však Šmidingerova knihovna již významnou součástí kulturního života města, když disponovala více než 5 000 svazky [Ottův slovník naučný. Díl 24, 8, r. 1906, str. 190].

Přibližně od roku 1880 do roku 1920 se již tu a tam zmínky o činnosti knihovny objevují a jejich četnost roste. Tvoří je převážně jednotlivé poznámky ze zápisů schůzí městské rady. Přesto i tyto poznámky jsou pouze občasné a relativně

stále ještě značně kusé. Nicméně dokládají průběžnou existenci a činnost knihovny. Seznamují nás rovněž s lokalitou, kde se knihovna nacházela. S jejich pomocí lze určit alespoň to, kde byla knihovna v konkrétním období své existence umístěna a jak, kam a proč se stěhovala. Dovídáme se z nich, že kolem roku 1880 knihovna působila v tzv. Besedě na Velkém náměstí. Poté, co byl o šestnáct let později vystavěn a v roce 1896 slavnostně otevřen spolkový dům, tzv. Sokolovna, byla knihovna přemístěna sem. Fungovala ve dvou místnostech v prvním patře a činnost knihovníka vykonával pan Karel Šimek.

V roce 1910 připravila správa knihovny zcela první tištěný seznam knih, jež byly v knihovně určeny k půjčování. Šlo sice na dlouhá léta o jediný seznam, přesto má dokument poměrně značnou vypovídací hodnotu. V roce 1912 mělo město Strakonice 7 000 obyvatel. Z toho bylo v knihovně zaregistrováno 255 čtenářů. Celkem si půjčovali cca 4 500 svazků ročně. Půjčovat si knihy bylo možné v průběhu celého roku, s výjimkou období školních prázdnin. Výpůjční doba byla dvakrát týdně a to ve středu a v sobotu, od 13 do 16 hodin. Z tohoto období se dochoval dokument s názvem „Knížka ku vypůjčování knih“, datovaná rokem 1915, která má číslo 753. Její součástí je také soubor pravidel pro půjčování knih, nazvaný Řád knihovní. V téže době nese knihovna poprvé ve svém názvu jméno svého zakladatele a jmenuje se Šmidingerovská⁸.

V roce 1916 dosáhlo množství svazků, jimiž knihovna disponovala, počtu 6000 kusů. V tomto roce došlo v podobě knihovny k zajímavé změně. Nově byla totiž otevřena část nazvaná Husova knihovna, jejímž posláním bylo uctění památky Mistra Jana Husa, od jehož smrti uplynulo v předchozím roce půl tisíciletí. Šlo o zajímavý počin reflektující skutečnost, že husitství, sám Hus i husitská tradice se zdejšího regionu blízce dotýká. V nepříliš vzdáleném Husinci u Prachatic se Hus narodil. V blízkém okolí Strakonice leží také Sudoměř, kde v roce 1420 došlo ke známé bitvě mezi husity a panskou jízdou. Dnes zde stojí velký kamenný pomník Jana Žižky z Trocnova. Obě části knihovny, jak původní, tak nově vzniklá, měly již také svou čítárnu. Ve zmíněném roce 1916 navštívilo knihovnu celkem asi 12 tisíc čtenářů. O tom, že knihovna fungovala jako živý organismus a stala se pevnou součástí

---

⁸ Počeštělá podoba jména pátera Josefa Šmidingera se začala používat od počátku 20. století, ještě v období rakousko-uherské monarchie.

kulturního života města – se všemi klady i zápory – svědčí skutečnost, že kromě těchto pozitivních zpráv se dochovaly rovněž záznamy o stížnostech na nedostatek časopisů a novin určených do čítáren. Čtenářům ponejvíce chyběly odborné časopisy.

V uvedeném roce 1916 knihovna hospodařila s ročním rozpočtem 480 korun. Rozpočet byl tvořen jednak příspěvkem obce a jednak poplatky vybíranými od čtenářů. V posledních letech existence rakousko-uherské monarchie existovaly v českých zemích dva druhy knihoven, respektive knihovny mívaly dva rozdílné statuty. Buď šlo o knihovnu veřejnou nebo tzv. knihovnu spolkovou. Veřejná knihovna byla definována jako knihovna, kde si každý zaregistrovaný čtenář - tedy člen - může půjčit knihu. V převážné většině případů byla zakládána a provozována obcí. Status spolkové knihovny získala knihovna tím, že byla založena tím nebo oním spolkem. Takto fungující knihovna půjčovala knihy i nečlenům. Šmidingerova knihovna náležela od počátku do kategorie veřejných knihoven.

Po rozpadu Rakousko-Uherska a následném vzniku Československa vstoupil v roce 1919 v platnost Zákon o veřejných knihovnách obecních, který se stal prvním českým knihovním zákonem, a knihovna ve Strakonících v souladu s tímto zákonem fungovala. To, že nově vzniklá republika věnovala více pozornosti českému knihovnictví, se začalo projevovat i ve Strakonících. Prováděcí předpisy zákona o veřejných knihovnách obecních ukládaly obcím přímo povinnost finančních příspěvků. Výše tohoto příspěvku se odvozovala od velikosti obce. Město Strakonice bylo povinno přispívat na knihovnu částkou 60 haléřů jednoho občana. Obce s velikostí nad 10 000 obyvatel byly podle tohoto zákona povinny zaměstnávat v knihovně profesionálního knihovníka. Na město Strakonice se však v této době uvedená povinnost ještě nevztahovala. Práce knihovníka byla tudíž nadále dobrovolná, odměna za tuto práci nebyla buď žádná, anebo byla velmi nepatrná. První zmínka o finanční odměně pochází z roku 1909, tedy ještě z období Rakousko-Uherska. Konkrétně v roce 1911 činila výše roční odměny za práci knihovníka 20 korun. Odměna pomocníka v knihovně, jímž tehdy byl Antonín Kettner, není nikde v žádných pramenech uvedena. Mohla být tedy součástí jeho mzdy úředního sluhy. Po změně státoprávních poměrů a následném přijetí zmíněného knihovního zákona v roce 1919 došlo k významnému zvýšení odměn za práci v knihovně. V roce 1920 činila roční odměna knihovníka Františka Vláška 600 korun.

Od roku 1929 měl knihovník podle vládního usnesení nárok až na dva placené pomocníky. Náklady na případné zvýšení počtu pracovníků měla nést obec. Ne vždy měla ovšem v rozpočtu dostatek finančních prostředků.

O deset let později, tzn. v roce 1940, byl už roční plat knihovníka 2400 korun. Odměna pro pomocnou sílu činila 2000 korun ročně. Z dokumentů je zřejmé, že práci knihovníka vykonávala obvykle kvalifikovaná osoba, např. učitel. Práci pomocníka pak mohl vykonávat kdokoli. Z rozdílu mezi odměnami, který je zjevně nevelký, lze usuzovat, že ve svobodně se rozvíjející české společnosti tehdy panovaly – alespoň v knihovnictví - z dnešního pohledu poměrně překvapivé rovnostářské tendence.

V roce 1927 došlo ve Strakonících ke vzniku další obdobné instituce, samostatné Riegrovy knihovny Okresního osvětového sboru⁹. Na jejím zřízení se finančně podílelo Ministerstvo školství a osvěty, které věnovalo částku 5 000 korun a Masarykův lidový ústav Praha, který přispěl částkou 3 000 korun. Riegrova knihovna měla původně za úkol mimo jiné šířit vzdělanost a rozvoj čtenářství i do malých obcí, které buďto knihovnu vůbec neměly, nebo se jejich malé místní knihovny nijak nerozvíjely. Svoje poslání plnila díky vytváření a uspořádání nakoupených knih do souborů, které se poté půjčovaly malým obcím. Náklady na tuto specifickou knihovní službu byly hrazeny ze státních prostředků. Pro další rozvoj čtenářství a knihovnictví měl tento projekt zcela zásadní význam. Riegrova knihovna fungovala jako samostatná jednotka více než dvacet let. Lze říci, že zřízení Riegrovy knihovny bylo prvním a zároveň úspěšným krokem v rámci celostátního úsilí o vybudování střediskového systému knihoven. V intencích tohoto úsilí se Riegrova knihovna mimo jiné snažila o vytváření těsnějších a pevnějších vazeb mezi zaměstnanci knihoven svého regionu. Proto připravovala společná setkání, která poskytovala platformu pro výměnu zkušeností. První setkání knihovníků strakonického okresu se konalo z iniciativy Riegrovy knihovny dne 2. listopadu 1931. Uskutečnilo se v hotelu Bílá růže na Malém náměstí ve Strakonících. Zúčastnili se jej knihovníci z menších obcí. Setkání mělo charakter kurzu a současně sloužilo k aktivitám, které bychom dnes zřejmě označili termínem team-building.

---

⁹ O Riegrově knihovně se v této práci zmiňuji z toho důvodu, že po určitém období koexistence obou knihoven došlo ke sloučení Riegrovy knihovny se Šmidingerovou knihovnou, čímž byl vytvořen základ prvních výměnných souborů (pozn. autorky)

Prostory Spolkového domu už rozrůstajícím se knihovnímu fondu a s ním souvisejícím službám přestávaly vyhovovat. V roce 1931 se proto Šmidingerova veřejná městská knihovna přestěhovala ze Spolkového domu do budovy obecné školy na náměstí Svobody. Šmidingerova knihovna získala větší prostor v bývalé tělocvičně v prvním patře, kde posléze sídlila dalších patnáct let. Otevírací doba knihovny se sice nijak nezměnila - stále šlo o středu a sobotu od 13 do 16 hodin – nicméně její aktivity se rozšiřovaly. V roce 1933 připravili knihovníci první výstavku nových knih. Šlo o jednu z prvních propagačních akcí knihovny, jejímž cílem bylo přivést do knihovny nové čtenáře.

V roce 1938 sestavil odborný učitel a knihovník Josef Kahuda druhý Seznam knih. Ten první, který správa knihovny připravila v roce 1910, již zřejmě zastaral, neodpovídal rostoucím požadavkům a rozcházel se rovněž se skutečností. Množství knih ve fondu Šmidingerovy knihovny stále rostlo. V roce 1938 čítal knihovní fond již více než 7 900 svazků. Seznam vytvořený v tomto roce je rozdělen na několik oborů, které jsou ještě dále podrobněji členěny. Autoři jsou v jednotlivých oddílech uvedeni v abecedním pořadí. Seznam je tedy strukturován takto:

- Obory: I. Zábavné spisy
  - II. A) Básně
  - II. B) Divadla
  - III. Všeobecně vzdělávací a filosofický
  - IV. Zeměpis
  - V. Spisy přírodnické
  - VI. Spisy živnostenské
  - VII. Časopisy
  - VIII. Spisy pro mládež
  - IX. Zpěv a hudba

Zábavné spisy jsou dále rozčleněny na původní české a na překlady z cizích jazyků. Obě dvě části se navíc dále vnitřně dělí na

- a) historické spisy

- b) spisy venkovského a městského života
- c) dobrodružné spisy
- d) detektivní spisy
- e) humoristické spisy
- f) válečné spisy

V prvním sloupci seznamu je zapsáno číslo knihy v přírůstkovém seznamu, ve druhém sloupci figuruje jméno autora, ve třetím sloupci je uveden název díla.

Tehdejší knihovník, již zmíněný Josef Kahuda, který tento seznam vytvořil, plánoval jeho aktualizaci, resp. dotisk nových přírůstků každé dva až tři roky. Na stránkách seznamu lze nalézt také reklamní inzeráty místních živnostníků a firem, například knihvazačství, nebo Občanské záložny Strakonice a dalších obchodních subjektů. Seznam obsahuje rovněž Půjčovní řád. Z něj se můžeme dozvědět, že půjčovat bylo možné pouze čtenářům s platnou legitimací, za kterou se platila jedna koruna. Roční poplatek za půjčování činil dvě koruny. Dospělí čtenáři platili navíc jedno procento z ceny každé půjčené knihy. Čtenářská legitimace se vystavovala pouze na základě předložení dokladu totožnosti. Půjčovalo se na období dvou týdnů, a to maximálně pět knih. Zpozdění a zaslání upomínek bylo rovněž zpoplatněno. Od ročního poplatku a poplatku za vystavení členské legitimace byli osvobozeni pouze nezaměstnaní, kteří měli potvrzení z okresní zprostředkovatelny práce. V seznamu je uvedeno také období, v němž je možno si knihy půjčovat, včetně otevírací doby knihovny a studovny. V roce 1938 se stejně jako v období monarchie půjčovalo ve středu a v sobotu od 15 do 18 hodin. Čítárna byla ovšem otevřena denně od 16 do 20 hodin. Knihovna fungovala pouze v období školního roku. Během letních školních prázdnin bylo zavřeno. Ačkoli aktualizace seznamu formou vydávání doplňků byla plánována každé dva až tři roky, během válečných let nebyl vydán žádný. První doplněk vyšel až po skončení světové války [KAHUDA, 1938].

V období protektorátu Čechy a Morava, v letech 1939 až 1945, došlo ke značné cenzuře knihovního fondu. Knihy s „říši nepřátelskou“ tematikou musely být z fondu vyřazeny a nesměly se půjčovat. Cenzura zasáhla do života knihovny nejen co do tematiky distancovaných knih, nýbrž i co do seznamu „povolených“ autorů. Ne

všechny knihy mohly být po skončení okupace do fondu knihovny opět navraceny. Po krátkém období svobody se snahy o zasahování do činnosti knihoven objevily znovu, i když tentokrát z ideologicky odlišných důvodů. Komunistická cenzura fungovala v mnoha ohledech mnohem důkladněji než nacistická. V místním tisku, konkrétně ve Zpravodaji ONV, si bylo možno přečíst oznámení o tom, že se veškerá kulturní činnost soustředí pod nově ustavené Místní osvětové komise. Knihovny, resp. knihovníci, byli nuceni opětovně doplnit a uspořádat knihovní fondy. Ve zmíněném článku je možno si přečíst, že se knihovníci musejí postarat o navrácení zkonfiskovaných knih. Na druhou stranu jim však bylo přikázáno vyřadit knihy, jež byly v rozporu se zájmy nového „lidově-demokratického“ zřízení. V roce 1946 došlo k dalšímu stěhování Šmidingerovy knihovny, tentokrát z budovy bývalé obecné školy do hotelu Nový svět v Lidické ulici. Od počátku bylo zřejmé, že se jedná o provizorní řešení. V prostorách hotelu také knihovna sídlila pouhé tři roky. Hledání nového působiště knihovny skončilo v roce 1949. Tentokrát byla knihovna přestěhována do tehdy sice poněkud zanedbaných, nicméně perspektivně atraktivních a pro zařízení typu knihovny odpovídajících prostor rozsáhlého a místně významného strakonického hradu. V jeho prostorách setrvává Šmidingerova knihovna dodnes. Výjimku tvoří léta 2005 – 2007, kdy byly objekty knihovny na hradě významným způsobem rekonstruovány a knihovna musela být po tu dobu přestěhována do pobočky v Husově ulice. Funkce pobočky knihovny byla na tuto dobu zrušena.

Po přestěhování do nového působiště došlo ještě k jedné významné změně v činnosti knihovny. V roce 1950 byla Městská Šmidingerova knihovna sloučena s již zmíněnou Riegrovou knihovnou, přičemž převzala všechny její funkce. Pokračovala zejména ve vytváření a půjčování výměnných souborů. V souvislosti s touto změnou byla Šmidingerova knihovna přejmenována na Okresní lidovou knihovnu. Tento název, který reflektoval společenské změny po roce 1948, nesla knihovna až do roku 1993. V tomto roce se knihovna v rámci oslav 150 let svého založení vrátila zpět ke jménu svého zakladatele. Od tohoto okamžiku se opět, jako po převážnou část doby své existence, jmenuje Šmidingerova knihovna.

Doba po skončení druhé světové války je – posuzováno dnešním měřítkem - z hlediska působení knihoven obecně nejednoznačným a dosti složitým obdobím. Na jedné straně bylo dosaženo jistého stupně obecné vzdělanosti. Negramotnost

prakticky vymizela. Na druhé straně byly knihovny vládnoucím režimem využívány jako nástroj propagandy. Vzhledem k oběma těmto faktorům byly na knihovny kladeny mnohem větší požadavky, což v konečném důsledku vedlo jednak k rozvoji knihovních služeb a jednak ke vzniku nových oddělení.

V roce 1950 došlo v tehdejší Okresní lidové knihovně k vyčlenění fondu knih s dětskou tematikou a následně ke vzniku samostatného oddělení pro děti a mládež.

Díky přispění Ministerstva informací a osvěty a Krajského národního výboru v Českých Budějovicích mohlo v roce 1951 vzniknout hudební oddělení. Příspěvek měl formu gramofonu a prvních 180 gramofonových desek. Počátkem padesátých letů vzrostla v celé společnosti nesvoboda a politický útlak, jehož projevy se nevyhnuly ani strakonické knihovně. Z knihovních fondů byly postupně vyřazovány tzv. nevhodné knihy. Politický tlak byl samozřejmě vyvíjen i na knihovníky. Byla to doba strachu a tak není příliš překvapivá skutečnost, že se v jednom ze zápisů z porad roku 1953 objevil text, který nabádal knihovníky k bedlivému prohlížení čtenáři vrácených knih. Bylo osobní odpovědností každého zaměstnance vrácené knihy prohlížet. Jakákoliv neodhalená „chyba“ pak byla jeho osobním selháním. Každá „závada“ zjištěná ve vrácené knize se musela neprodleně hlásit vedoucí knihovny, která rozhodla o dalším postupu. Zaměstnanci knihovny byli dokonce nuceni k tomu, aby netolerovali „nemístné poznámky čtenářů“ a byli povinni návštěvníky knihovny „vhodným způsobem usměrňovati a poučovati“.

V roce 1962 zahájilo svou činnost jako samostatná část knihovny oddělení metodiky.

Okresní lidová knihovna ve Strakonících byla vzhledem k společensko-politické situaci v mnoha ohledech své činnosti knihovnou velmi iniciativní a z hlediska odborně knihovnického ve své době relativně progresivní. Byla jednou z prvních knihoven, která zavedla sobotní otevírací služby. V sobotu je knihovna otevřena již od roku 1967. Pro srovnání lze uvést, že například Písek, což je město velikostí srovnatelné se Strakonícemi a vzdálené pouhých 15 kilometrů, zřídil sobotní služby v knihovně až v minulém roce.

V roce 1976 došlo k zavedení další nové služby, která s úspěchem a k velké spokojenosti čtenářů dodnes funguje. Jde o službu knihovny pro své imobilní čtenáře převážně z řad seniorů. Jedinou podmínkou a pochopitelným omezením je, že služba

je poskytována pouze na území města Strakonice. Jde o službu, kterou poskytuje oddělení pro dospělé, a proto bude podrobněji charakterizována v popisu činnosti jednotlivých oddělení.

Součástí knihovny se v roce 1981 stalo regionální oddělení. Svou činnost, která spočívá v péči o regionální knihovní fond, provozuje jako součást knihovny stále. Jako reflexe normalizační situace vzniklo v roce 1975 Oddělení literatury pro dospívající mládež a v roce 1980 Oddělení politické literatury. Obě tato oddělení byla díky společensko politickým změnám počátkem devadesátých let shledána zbytečnými a duplicitními a jako taková byla zrušena.

Exilová literatura, vyřazovaná postupně ve dvou vlnách hned po komunistickém puči a posléze od prvních let takzvané normalizace v souvislosti s tehdy prosazovanými pravidly kulturní politiky, se do knihovního fondu vrátila hned v roce 1990. V letech komunistické vlády fungovala knihovna zcela v duchu doby. S omezením řady občanských svobod došlo v letech 1948 až 1967 a následně v letech 1969 až 1989 také ke ztrátě svobody čtení. Knihy, které komunistický režim považoval za nevhodné či nepřátelské, byly z fondu vyřazeny. Autoři, kteří se projevovali příliš svobodně, nebyli vůbec tištěni a ti zahraniční nebyli překládáni. Knihovna mohla disponovat jen těmi knihami, které byly na trhu a které prošly komunistickou cenzurou. Mnohdy byli z fondu vyřazováni i autoři, jejichž díla nebyla protirežimní, ale kteří se provinili například emigrací. V tu chvíli přestali pro knihovny a oficiální českou literaturu existovat. Všechna uvedená fakta je možno zřetelně zaznamenat při studiu knihovních kronik Šmidingerovy knihovny. Život a funkce knihovny byly v prvním dvacetiletém období v letech 1948 až 1967 ovlivněny komunistickou diktaturou a ve druhém období mezi roky 1969 a 1989 silně poznamenány prostředím a okolnostmi normalizace. Přesto je z kronik jasně patrné pracovní zaujetí a snaha o profesionalitu, s níž tehdy působící knihovníci vykonávali svou práci. Takzvané socialistické závazky, které si byli nuceni dávat, se většinou týkaly vylepšení knihovny, knihovní práce a rozšíření služeb. Právě v této době, v roce 1976, začali zaměstnanci knihovny na základě zmíněných závazků poskytovat například rozvoz knih po území města.

V roce 1991 se v knihovně za velkého zájmu všech občanů konala výstavka exilové literatury, která se vracela do knihovního fondu. Počátek devadesátých let byl dobou velkých společenských změn, které se pochopitelně nevyhnuly ani

knihovně. Dotkly se jak knihovního fondu, tak také rozvoje knihovních služeb. Změnilo se celé pojetí knihovnické práce. Změny se týkaly jak organizačního uspořádání, tak zavádění nových informačních technologií. Dotkly a dotýkají se téměř všech oddělení. Do knihovny byl – jako důsledek změny politických poměrů - například zakoupen první kopírovací stroj. Předchozí komunistický režim těmto technologiím nepřál. Obával se totiž rozmnožování režimu nepohodlných tiskovin a letáků. Kopírky byly proto evidovány a nebylo pro organizaci jednoduché je vlastnit. Viditelným odrazem změn bylo přestěhování dětského oddělení do nově opraveného hradního objektu. Podmínky pro každodenní činnost knihovny se tím významně zlepšily. Uvolnily se prostory pro fond, zlepšilo se i technické zázemí. V roce 1991 byly zakoupeny první počítače. V roce 1993 bylo současně s retrokatalogizací zahájeno vkládání nově zakoupených knih do systému. Šmidingerova knihovna byla po knihovně v Táboře druhou knihovnou v regionu, která začala s katalogizací pomocí počítačů. Byl zakoupen knihovnický software firmy LANius. Zavádění a s ním spojené uplatňování technologických inovací přineslo do činnosti strakonické knihovny, stejně jako do činnosti knihoven obecně, výrazné změny.

V roce 1997 byla knihovna díky dotaci Ministerstva kultury ČR připojena do celosvětové sítě internet. Další novinkou v témže roce bylo zahájení činnosti zvukové knihovny pro nevidomé a zrakově postižené. Tuto funkci předala Šmidingerově knihovně Krajská vědecká knihovna v Českých Budějovicích. Šmidingerova knihovna nyní vykonává tuto službu, včetně zásilkové služby, pro celé jižní Čechy [PARKOSOVÁ, 2003. s. 367-378].

Všechny další informace o rozvoji a rozšíření služeb i technologií, včetně problémů, které nekoordinované zavádění informačních technologií přineslo, budou podrobně uvedeny v popisu činnosti jednotlivých oddělení v podkapitolách této práce.

Z uvedeného stručného přehledu historie Šmidingerovy knihovny ve Strakonici si lze učinit základní představu o tom, jak se v průběhu let své existence knihovna rozvíjela, jak se postupně měnily a rozšiřovaly knihovnou poskytované služby, a jak rostl počet jejích klientů. Od prvního daru Josefa Šmidingera, prvních dobrovolných spolupracovníků, až k velké, v regionu významné knihovně, v níž je dnes zaměstnáno kolem dvaceti profesionálních knihovníků.

V následující tabulce jsou uvedena jména osob, které se na činnosti Šmidingerovy knihovny během více než půldruhého století její existence podílely, ať již se jednalo o dobrovolné pracovníky, nebo o profesionální knihovníky, včetně období, v němž svou práci v knihovně vykonávaly.

1880 -1894	Karel Šimek	učitel měšťanské školy
1894 – 1905	Matěj Vesecký	úřední sluha
1905 – 1913	Alois Hlaváč	strážník
1913 – 1920	Antonín Kettner	úřední sluha (pomocníkem žena Barbora)
1920 – 1925	František Vlášek	učitel
1925 – 1934	Josef Báče	učitel (pomocníkem Josef Ledek student)
1934 – 1939	Josef Kahuda	učitel
1939 – 1940	František Dušek	učitel
1940	Josef Kahuda	učitel
1940 – 1941	Josef Broukal	knihovník (v 01/1941 přeložen do Písku)
1941 – 1942	Josef Kahuda	učitel
1942 – 1946	Josef Hanuš	učitel
1946 – 1950	Antonín Šebesta	ředitel měšťanské školy

Tabulka 1 Seznam knihovníků od r. 1880 do r. 1950

Od roku 1950 se funkce knihovníka zprofesionalizovala. Z důvodu nárůstu počtu zaměstnanců, byla v témže roce ustavena nová funkce ředitele knihovny. Seznam ředitelů až do současnosti je uveden zde:

1950 – 1955	Marie Jílková
1955 – 1978	Božena Humpálová
1978 – 1990	František Kozák
1990 - 2009	Ivana Parkosová
2010 -	Marcela Karlovcová

Mgr. Ivana Parkosová pracovala ve Šmidingerově knihovně více než 40 let, z toho posledních 20 let ve funkci ředitelky. V loňském roce odešla do důchodu. Domnívám se, že širší spektra služeb, kvalita jejich poskytování a vůbec význam knihovny pro celý region je odrazem její mnohaleté práce a její zásluhou. Mgr. Marcela Karlovcová má na první pohled situaci ulehčenou v tom, že přebírá výborně

fungující instituci, která má stabilní pracovní kolektiv, dobré vztahy se svým zřizovatelem a je po rekonstrukci umístěna v reprezentativním prostředí. Na straně druhé udržet v dnešní, ekonomicky nepříznivé době všechny služby ve stávající šíři a kvalitě, bude úkol dlouhodobě jistě velmi náročný.

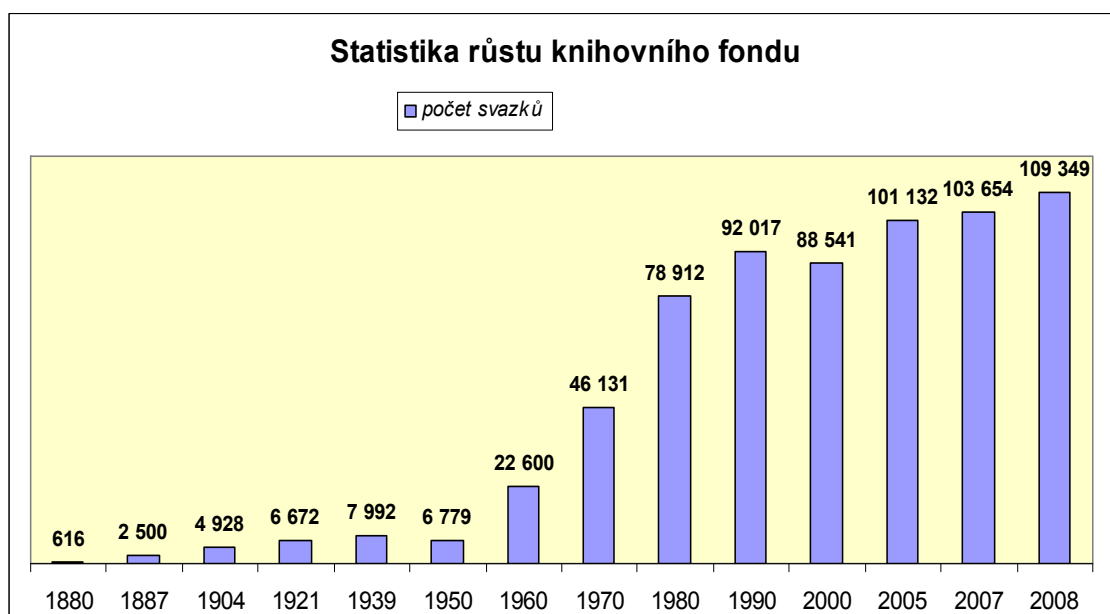
Knihovní fond se od prvotního daru pátera Josefa Šmidingera s drobnými výkyvy, způsobenými nejčastěji vnějšími vlivy (společensko-politická situace), neustále rozrůstal. Pro ilustraci toho, jak se fond knihovny rozšiřoval, je zde uvedena následující tabulka s historickými statistickými údaji [PARKOSOVÁ, 2003].

rok	počet svazků	počet čtenářů	počet výpůjček
1880	616	157 ⁺	-
1887	2 500	2 442 ⁺	-
1904	4 928	255	-
1921	6 672	437	-
1939	7 992	480	14 150
1950	6 779	845	29 884
1960	22 600	1 624	60 288
1970	46 131	1 939	98 434
1980	78 912	2 984	124 327
1990	92 017	3 564	127 930
2000	88 541	3 718	162 229
2005	101 132	4 442	273 259
2007	103 654	4 189	290 617
2008	109 349	4 224	289 957

Tabulka 2 Statistické údaje z historie knihovny od r. 1880 do r. 2008

- skutečný počet výpůjček není znám, nenevidoval se

+ jde o počet návštěvníků knihovny, počet čtenářů není znám

Obrázek 2 Růst fondu Šmidingerovy knihovny

Po zavedení internetu do knihovny v roce 1997, byly v roce 1998 spuštěny také vlastní webové stránky knihovny. Jejich prostřednictvím mohou čtenáři komunikovat s knihovnou ze vzdáleného přístupu. Po jedenácti letech provozu a rozvoje je dnes možno na webových stránkách nalézt velké množství informací. Menu v levé části obrazovky nabízí různé možnosti, podle toho, jakou službu či informaci zájemce vyhledává. Jsou zde na výběr všechny obvyklé základní možnosti:

Heslo „Knihovna“ - zde je možné nalézt informace o otevírací době, o aktuálně probíhajících či připravovaných akcích, mapku města s vyznačenou polohou knihovny, stručnou historii knihovny, fotografie, informace týkající se veřejného internetu, i jiných zajímavostí. Kromě těchto informací zde nalezneme i odkazy jak pro veřejnost, tak i pro knihovny.

Heslo „Online katalog“ – obsahuje různé možnosti vyhledávání, elektronicky zpracovaný knihovní fond, seznamy novinek, e-knihy a katalog SKAT¹⁰

¹⁰ SKAT je souborný katalog naučné literatury provozovaný firmou LANius

Heslo „Můj účet“ – personalizovaná stránka čtenáře, který se zde může přihlásit pod svými přihlašovacími údaji a podívat se do svého konta, je možno zde vyhledávat a rovněž rezervovat jakýkoli titul, a to i z aktuálně vypůjčených knih.

Heslo „Oddělení knihovny“ obsahuje ucelený přehled všech knihovnických oddělení, které Šmidingerova knihovna provozuje.

Heslo „Dokumenty“ – se dále člení, přičemž obsahuje tyto další možnosti: *Knihovní řád* – zde se čtenář seznámí s řádem knihovny, *Ceník služeb*, *Statistiky výpůjček* – přehledné zpracování statistik buď za měsíc, či za rok, *Pro školy* – zde je přehled prezentací (jsou tři), které slouží jako podklady pro přednášky při školních exkurzích. Učitel se s prezentacemi seznámí a případně si může vybrat, kterou z nich se svou třídou absolvuje. Prezentace se týkají informatiky, knihovny jako takové, popřípadě orientace v katalozích – což je vlastně první prezentace týkající se informační gramotnosti. Ovládání informační gramotnosti je dnes nezbytnou podmínkou pro studium. Ne všechny školy se jejímu rozvíjení věnují, proto je knihovnou nabízená prezentace výbornou možností jak školám pomoci s touto základní problematikou. Poslední rubrikou v této sekci je rubrika *Napsali o nás*, která obsahuje přehled článků většinou z regionálního tisku, které se týkají knihovny,

Heslo „Knihovnam“ – místo pro informace určené odborné veřejnosti, popřípadě dalším knihovnam. Pod tlačítkem *Aktuálně* se skrývají aktuální dokumenty týkající se knihoven, jako jsou vyhlášky, zákony atd. *Služby* nabízejí informace o činnosti metodického oddělení Šmidingerovy knihovny. *Knihovny regionu* přinášejí seznam knihoven strakonického regionu a *Odkazy* obsahují poměrně široké spektrum zajímavých odkazů, týkajících se četby, aktuálních tiskových informací, e-mailových adres dalších knihoven, státních institucí, a vešly se sem i odkazy na úřady města Strakonice a dokonce i užitečný odkaz na jízdni řády.

Heslo „Neziskový sektor“ obsahuje rubriky:

Informační centrum neziskových organizací a Evropské unie – kde se zájemce dozví první a základní informace o práci tohoto oddělení knihovny. Je zde uvedena také pracovní doba, kdy je možné oddělení navštívit.

Adresář neziskových organizací – zde se nachází elektronická a průběžně aktualizovaná podoba tištěného adresáře v abecedním uspořádání s uvedenými kontakty a webovými stránkami.

Neziskovky informují – k dispozici jsou zde všechny aktuální informace o činnosti neziskových organizací, popř. také vypsána výběrová řízení či informace o volných místech.

Dotazník za zařazení do Adresáře neziskových organizací – zde je k dispozici elektronická podoba dotazníku, kterou je možno vyplnit a dotazník poslat zpět do knihovny.

Ekoporadna – obsahuje informace o činnosti a akcích ekoporadenství. K dispozici jsou také webové stránky organizací zabývajících se ochranou životního prostředí.

Přírodovědné akce s ČSOP – kliknutím na tento odkaz dojde k přesměrování na stránky města Strakonice, kde jsou k dispozici informace o činnosti pobočky Českého svazu ochránců přírody.

Heslo „Knižní novinky“ - obsahuje seznam anotovaných záznamů nově zakoupených publikací.

Heslo „Hudební novinky“- obsahuje seznam anotovaných záznamů nově zakoupených hudebních nosičů.

Heslo „Kontakty“ – zde je možno nalézt všechny důležité kontakty na pracovníky knihovny, strukturované dle jednotlivých oddělení.

Heslo „Voráček 2009“ – obsahuje informace týkající se již osvědčené a letos znovu knihovnou pořádané a vyhlášené Literární a výtvarné soutěže o cenu prof. Antonína Voráčka. Zde je rovněž možné se do soutěže přihlásit.

Heslo „Jsem zde poprvé“ – zde se nachází prvotní informace týkající se práce s internetovou aplikací Šmidingerovy knihovny, práce s on-line katalogem, i práce s aplikací Můj účet. Odtud je také možné odesílat dotazy týkající se knihovny jako takové.

Heslo „Dětský web“ – jde o zajímavý knihovní modul firmy LANius. Je to poměrně jednoduše ovládaná aplikace určená dětským čtenářům. Je návodná, barevná a pro děti velmi přitažlivá.

Heslo „Blind Friendly verze“ - jde o aplikaci, která je určena zrakově postiženým čtenářům.

Na horní liště internetové stránky je bílé pole, které slouží jako katalogový vyhledávač rovnou z hlavní webové stránky Šmidingerovy knihovny. Není tedy nutné se složitě dostávat proklikem.

Stránky jsou průběžně aktualizovány, a proto tam nejenom čtenáři, knihovny, ale i neregistrovaní zájemci, najdou veškeré informace o akcích, které knihovna pořádá. Každý občan může ze vzdáleného přístupu vyhledávat v knihovním fondu a podívat se na nové přírůstky kteréhokoli oddělení knihovny. V odkazech lze snadno a rychle vyhledat e-mailové adresy knihoven regionu. Rovněž je zde možno jednoduše nalézt elektronické spojení do významných knihoven v České republice.

3 Organizační schéma a vedení knihovny

3.1 Zřizovatel

Zřizovatelem Šmidingerovy knihovny ve Strakonících je obec, tj. město Strakonice. Vedení knihovny má tradičně s vedením města dobré vztahy. Všechno nasvědčuje tomu, že vedení města chápe, že i knihovna je jeho vizitkou a proto chod knihovny podporuje. Až do současné doby, v níž se negativní vlivy globální hospodářské recese začínají projevovat i v České republice, měla knihovna pro svůj provoz vždy dostatek finančních prostředků. Kvalita budovaného fondu tomu odpovídá.

3.2 Financování

Knihovna je financována jak z rozpočtu města, tak získává i finanční prostředky z různých grantů. Vedení města Strakonice poskytovalo vždy rozpočet v přiměřené výši, zaručující možnost kontinuálního budování kvalitního fondu a umožňující poskytování poměrně velmi širokého spektra knihovních služeb. Domnívám se, že knihovna slouží nejen obyvatelům regionu a díky Meziknihovním výpůjčním službám i mimo něj, ale že je i pozitivní vizitkou města. Šmidingerova knihovna má svým způsobem „štěstí“, že Strakonice jsou již řadu let vedeny takovými komunálními politiky, kteří si uvědomují význam knihovny a nalézají v rozpočtu města odpovídající finanční prostředky. Prostředí hradu jako sídla knihovny je důstojné. Město získalo vysokou dotaci z evropských fondů a hrad prochází velkorysou rekonstrukcí. V jeho prostorách sídlí nejen knihovna, ale také Muzeum středního Pootaví. Knihovna tak má možnost podílet se na všech synergiích, které z tohoto uspořádání plynou.

V čele knihovny stojí ředitel, který má jednoho zástupce. Ředitel knihovny přímo řídí čtyři základní oddělení, jimiž jsou:

- A. Útvar služeb a zpracování fondů (celkem 12 zaměstnanců)

- Aa) Půjčovna pro dospělé čtenáře
  - Ab) Regionální oddělení
  - Ac) Bibliograficko-informační služba, služba MVS¹¹, reprografické služby
  - Ad) Studovna a internet
  - Ae) Čítárna novin a časopisů
  - Af) Zvuková knihovna
  - Ag) Hudební oddělení
  - Ah) Půjčovna pro děti
  - Ai) Pobočky U Parku, Dražejov, Modlešovice
  - Aj) Oddělení doplňování a zpracování fondů
- B. Útvar základních knihovnických informací (2 zaměstnanci)
- C. Infocentrum neziskových organizací a Evropské unie (1 zaměstnanec)
- D. Úsek provozně ekonomický (2 zaměstnanci)

3.3 Hradní Vševedna

Hradní Vševedna je vlastně malá internetová kavárna. Je umístěna v inspirativních prostorách v těsné blízkosti knihovny a je knihovnou provozována. Jako v každé internetové kavárně je i zde několik počítačů připojených na internet, které jsou volně k dispozici nejen čtenářům knihovny, ale i všem ostatním případným zájemcům z řad návštěvníků strakonického hradu. Přístup do Vševedny umožňuje zvláštní vchod přímo z hradního nádvoří. Zabírá zrekonstruovaný prostor, který je jednou z nejstarších částí hradu. Do Vševedny se vchází po původním kamenném schodišti. Návštěvníci knihovny si zde mohou dopřát kávu, čaj, různé jiné nápoje a také drobné občerstvení. Vševedna je otevřena i mimo otevírací dobu knihovny,

---

¹¹ MVS – meziknihovní výpůjční služba, jejíž vzájemné poskytování je dáno zákonem.

takže slouží jak občanům města, tak také rostoucímu množství turistů, kteří si přicházejí hrad prohlédnout.

Občerstvení je poskytováno za nejnižší ceny, jaké lze ve městě vůbec nalézt. V relativně nevelkém prostoru Vševedny se mohou konat a také se občas konají drobné komerční akce, které knihovna pořádá. V současné době se vedení knihovny zabývá úvahami jak stávající služby rozšířit a jak tento zajímavý prostor naplnit ještě dalšími aktivitami.

Obrázek 3 Vstup do hradní Vševedny

3.4 Akademie volného času

Projekt Akademie volného času je aktuální novinkou, o kterou Šmidingerova knihovna rozšířila svoje aktivity. Akademii volného času zařadila knihovna do nabídky svých služeb teprve v prosinci 2009.

Akademie volného času je určena čtenářům převážně vyšších věkových kategorií. Nabízí využití širokého spektra volnočasových aktivit. V rámci Akademie volného času pořádá knihovna výlety jak do nejbližšího okolí, tak do vzdálenějších míst regionu. Jednou až dvakrát ročně jsou organizovány zájezdy i mimo něj. Poslední uskutečněný větší výlet se konal do Čapkovy Strže a do nedalekých

Vrchotových Janovic. Účastníci akce navštívili zdejší památník Karla Čapka, v němž se nachází expozice týkající se nejen života a díla Karla Čapka, ale také života a díla novináře a spisovatele Ferdinanda Peroutky a herečky a spisovatelky Olgy Scheinpflugové, životní partnerky Karla Čapka. V místním muzeu jsou mimo jiné ke shlédnutí zajímavé dokumenty, pocházející ze soukromých sbírek.

Zámek v nedalekých Vrchotových Janovicích nabízí k prohlídce několik stálých expozic.

Další činností Akademie volného času jsou besedy. Bývají pravidelně zcela zaplněny. Jedním z podstatných důvodů úspěchu těchto setkání je výběr zajímavých hostů. V poslední době to byla například známá socioložka Jiřina Šiklová, která nenavštívila knihovnu poprvé. Další zajímavou přednáškou, zvláště vhodně pro Akademii volného času zvolenou, byla genealogická přednáška na téma Tvorba rodů, spojená s názornou ukázkou. Mezi realizované přednášky, o nichž stojí zato se zmínit, patří zcela jistě přednáška o Řádu maltézských rytířů, jehož vztah ke Strakonickým a strakonickému hradu je v této práci již zmiňován.

Zaměstnanci knihovny vynakládají soustředěné úsilí k tomu, aby náplň činnosti byla co možno nejpestřejší a tím pro návštěvníky zajímavá. Proto se pokoušejí o vytváření zpětné vazby s pravidelnými návštěvníky, z níž se snaží získat náměty a inspiraci pro přípravu dalších setkání a výběr zvaných hostů. Na tomto místě je nutno konstatovat, že ačkoli snaha o zjištění zájmů a preferencí návštěvníků besed obvykle nemívá - navzdory vynakládanému úsilí - nijak významnou vypovídací schopnost, účastníci připravených besed jsou spokojeni a pravidelně se jich zúčastňují. S vlastní iniciativou nepřicházejí a bezvýhradně se spoléhají na zkušenosti a odbornou erudici knihovníků, kteří programy připravují¹².

---

¹² Dle sdělení Mgr. Marcely Karlovcové, ředitelky Šmidingerovy knihovny

4 Popis jednotlivých oddělení knihovny

Přehled charakteristiky jednotlivých oddělení knihovny je strukturován podle výše zmíněné organizační struktury, má stejnou hierarchii a používá názvy oddělení tak, jak jsou v organizační struktuře uvedeny.

4.1 *Útvar služeb a zpracování fondů*

Zastřešuje celkem deset oddělení a útvarů, které zajišťují veškeré výpůjční a informační služby. Tento útvar řídí i činnost poboček ve Strakonících. Personální náročnost je 12 přepočtených pracovních úvazků.

4.1.1 Půjčovna pro dospělé čtenáře

Oddělení pro dospělé čtenáře je určeno všem zájemcům o četbu starším patnácti let. Roční poplatek činí 150 korun, přičemž se platí za běžný rok. Základní výpůjční doba je jeden měsíc, lze ji však jednoduše prodloužit. Maximální doba výpůjčky trvá 3 měsíce.

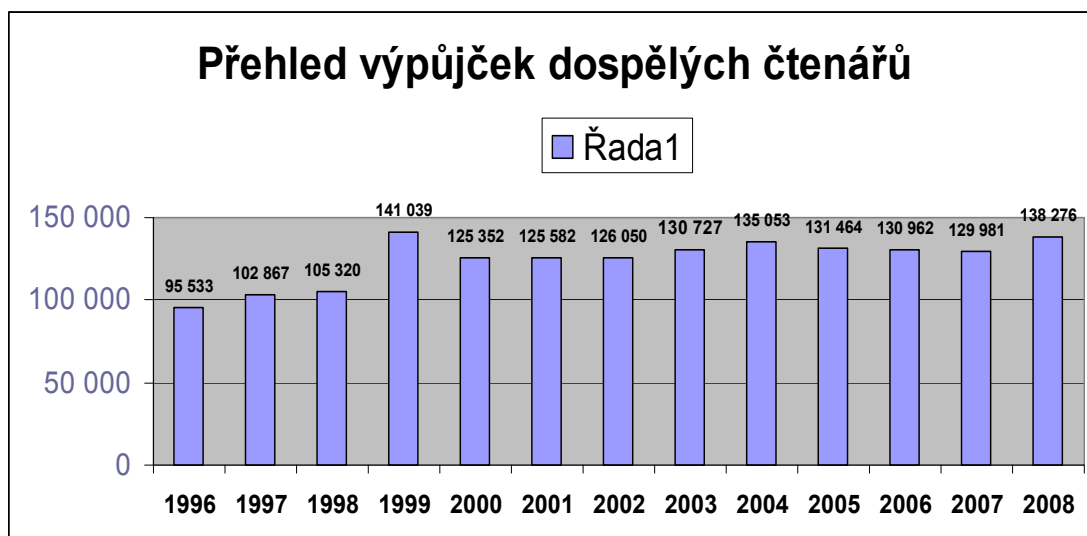
Půjčovna pro dospělé představuje největší oddělení v knihovně. V jejích prostorách na strakonickém hradě zabírá také nejvíce místa. Tvoří ji několik navzájem volně propojených místností. Zájemcům o prezenční studium slouží vestavěná prosklená studovna. Ve studovně jsou umístěny tři počítače s připojením na internet. Z jednoho z nich je zajištěn přístup do placených informačních databází jako je Anopress, databáze ČTK, databáze TamTam aj. Provoz databází hradí knihovna většinou z peněz získaných z grantů. V případě těchto databází jde o sofistikovanou službu, která však není návštěvníky knihovny využívána v předpokládaném rozsahu. Vzhledem k nízké efektivitě uvažuje nyní vedení knihovny o tom, že přístup do databází zruší. Čtenáři sice mají ze zákona přístup k informacím, ale v praxi o tuto službu příliš nestojí. Příčinou tohoto stavu je zřejmě zejména slabá počítačová a informační gramotnost. Pokud by se popsaná situace v budoucnu změnila, je možno – po zvážení ekonomických souvislostí – shora popsanou službu opět zavést.

Knihy k výpůjčce jsou umístěny v dřevěných regálech. Základní prostorové rozmístění odpovídá jejich klasifikaci podle obsahu, tedy beletrie, naučná literatura,

historie atd. Další podrobnější dělení knih v regálech probíhá abecedně podle jmen autorů. Zvláštní regál mají novinky a také knihy ten den vrácené. Popsané uspořádání odpovídá obvyklé knihovní praxi, kterou je možno považovat za optimální. Čtenáři si mohou poměrně rychle vybrat jak z novin, tak z knih, které se nejvíce půjčují. Ukazuje se, že i knihy a jejich čtenáři tvoří prostředí, které je ovlivňováno módními trendy. „Módní autoři“ či „módní knihy“ jsou neopominutelnou skutečností. Knihovna se s těmito vlivy musí neustále vyrovnávat a do jisté míry jim odolávat. Ze společenského hlediska a samozřejmě pro udržení či zvýšení atraktivitu knihovny je sice nezbytné částečně respektovat momentální vlny čtenářského zájmu, dlouhodobě však není možné, aby se jimi akvizice řídila. Zkušenost potvrzuje, že čtenářský zájem totiž poměrně rychle opadá a nakoupené knihy pak zůstávají bez využití v regálech. Ekonomika provozu knihovny rovněž vyžaduje předcházet možnému zbytečnému a dlouhodobě neekonomickému vynakládání finančních prostředků.

V současné době je v oddělení pro dospělé zaregistrováno cca 3 800 čtenářů. Za rok uskuteční přibližně 138 tisíc výpůjček knih pro dospělé čtenáře. K tomu je třeba připočítat zhruba 40 tisíc výpůjček ve studovně, z fondu naučné literatury. Ze statistických dat vyplývá, že nejvíce je knihovna – více méně podle očekávání - navštěvována v lednu, únoru, říjnu a listopadu. Nejmenší návštěvnost je v prázdninových měsících. V průměru je však křivka návštěvnosti poměrně vyrovnaná, neboť rozdíl mezi nejvyšším a nejnižším údajem je přibližně jen 18 procent.

Obrázek 4 Přehled výpůjček v Oddělení dospělých čtenářů

Mezi základní úkoly oddělení pro dospělé, které se realizují u výpůjčního pultu, patří:

1. půjčování a vrácení knih, registrace nových čtenářů, prodlužování výpůjček
2. poskytování informací čtenářům a vyhledávání v on-line katalozích
3. vyřizování rezervací, urgencí, rušení nevyzvednutých rezervací
4. upozorňování čtenářů na nabíhající zpozdlé, tisk a odesílání 1 – 4 upomínek
5. vřazování knih do fondu podle příslušného dělení, kontrola abecedního řazení
6. rozvoz knih imobilním čtenářům ve Strakonících
7. prodej nových publikací o Strakonících a Strakonicku, také prodej dalších drobných tisků – kalendářů, pohledů, knih
8. balení nových knih, opravy a přebalování starých a poškozených
9. laminování různých materiálů pro čtenáře i pro vlastní potřebu knihovny

Z výše uvedeného seznamu vyplývá, že knihovna poskytuje celé spektrum standardních knihovnických služeb. Kromě služeb výpůjčních mohou klienti využívat také služby informační a do jisté míry i služby rešeršní. Rezervace a prodlužování výpůjček lze vyřizovat jak osobně, tak také telefonicky nebo pomocí e-mailu. Zatím nelze, aby si čtenář díky nastavenému heslu sám prodlužoval výpůjčky, na které není žádná rezervace, o jedno výpůjční období. Nicméně díky elektronickému propojení

se klient může sám podívat do svého konta a zjistit například co a do kdy má vypůjčeno.

Otevírací doba oddělení pro dospělé čtenáře

Den	od	do
Pondělí	8:00	18:00
Úterý	zavřeno	
Středa	8:00	18:00
Čtvrtek	8:00	18:00
Pátek	8.00	18:00
Sobota	8:00	12:00

Tabulka 3 Přehled otevírací doby v Oddělení pro dospělé čtenáře

Největší počet návštěvníků přichází v odpoledních hodinách a také proto má knihovna relativně dlouhou otevírací dobu.

Roční náklady na nákup nových knih dosahují výše zhruba 1,3 milionu korun. S ohledem na počet obyvatel to v krajském srovnání představuje mírně nadprůměrnou částku.

Rozvoz knih imobilním čtenářům na území města

Součástí činnosti oddělení pro dospělé čtenáře je poměrně ojedinělá služba rozvozu knih imobilním čtenářům, především z řad seniorů, na území města Strakonice. Vzhledem k charakteru této služby stojí zato popsat ji poněkud podrobněji. Mobilní službu poskytuje Šmidingerova knihovna kontinuálně od roku 1976, kdy k jejímu zavedení formou tzv. socialistického závazku přistoupil tehdejší kolektiv tzv. Brigády socialistické práce. Celá léta byla služba poskytována vzdor tomu, že knihovna neměla své vlastní motorové vozidlo. Služební Renault Espace vlastní knihovna teprve necelé dva roky. Před tím bylo využíváno vozidlo místní Taxislužby. Knihy se rozvázejí jeden určený den v měsíci. Z organizačních důvodů bylo zvoleno každé první úterý, kdy je knihovna pro návštěvníky uzavřena. Úterý bylo vybráno z toho důvodu, že realizace uvedené služby přímo zaměstná tři zaměstnance knihovny, a nepřímo – pomoc při přípravě knih do přepravek, přenášení knih do auta a z auta a opětovné vřazování – ještě několik dalších. Zaměstnanci

knihovny si předem připravují seznam čtenářů a tisknou si jejich aktuální výpůjčky. Dle požadavků čtenářů, které jsou při jednotlivých návštěvách zaznamenávány a ukládány do jejich karet, se knihy pro vypůjčení připraví. Čtenáři mívají kromě konkrétních požadavků na jednotlivé tituly nebo autory i obecná přání ohledně tematiky nebo žánru. Často si knížky ke čtení vybírají například podle národnosti autorů atd. Knihovnický systém monitoruje, zda knihovnicí vybranou knihu konkrétní čtenář již měl či neměl vypůjčenu. Ke každé výpůjčce si pracovnice vytiskne seznam vybraných knih. Tyto předem připravené balíčky knih se v přesně stanoveném pořadí podle seznamu naskládají do přepravek a v den rozvozu se nanosí do auta. Po poslední rekonstrukci knihovny je už možno používat výtah, což manipulaci s knihami usnadňuje. I tak jde o práci poměrně fyzicky náročnou, neboť rozvoz se týká mimo jiné i domova důchodců a domu s pečovatelskou službou. Podle seznamu adres se objíždějí jednotliví čtenáři. Zájem o tuto službu je velký a ze strany čtenářů je přijímána s velmi pozitivní odezvou. Nestává se, aby čtenář nebyl doma, neměl připravené knihy na vrácení, či na rozvoz zapomněl. Ačkoli je služba mobilní knihovny poskytována většinou seniorům ve vyšším věku, vše obvykle probíhá velmi hladce. Čtenáři mají knihy srovnané a připravené, nic se nedohledává. V průběhu půjčování a vrácení knihovnice na místě „s knihou v ruce“ odškrtaávají jednotlivé položky podle připraveného seznamu vypůjčených knih. Nestává se příliš často, že by si čtenář nějaké objednané a dodané knihy neodebral. Pokud se tak přesto stane, je kniha ze seznamu vyškrtnuta a odnesena zpět do vozidla. Klient má také možnost - pokud je alespoň částečně pohyblivý - přijít k vozidlu, projít si jinými čtenáři vrácené knihy a vybrat si mezi nimi sám. Vrácené knihy se zase společně s kartou čtenáře podle předem určeného pořadí řadí do přepravek v autě. Poté, co jsou všichni čtenáři navštíveni, se vrácené knihy, shromážděné v přeprávkách, odnáší do knihovny. Knihovnice je vřadí do regálů a v knihovním systému zaznamenají veškeré proběhlé změny. Odepíšíou každému čtenáři dle seznamu knihy které vrátil a zapíšíou mu do jeho konta knihy, které si ten den při rozvozu půjčil. Z tohoto detailního popisu je zřejmé, že půjčování knih imobilním čtenářům je náročnější činnost a proto se jí v určený den účastní téměř celé oddělení. Jen tak lze dosáhnout toho, že jsou všechny vrácené knihy poměrně rychle vřazeny a současně je rychle provedena aktualizace čtenářských záznamů tak, aby odpovídala skutečnosti. V neposlední řadě má společně vykonávaná práce ještě další zajímavý efekt: slouží

ke stmelování kolektivu a kladně působí na pocit sounáležitosti s oddělením [Šmidingerova knihovna : Oddělení pro dospělé, 2010].

4.1.2 Regionální oddělení

Šmidingerova knihovna disponuje poměrně rozsáhlým, dlouhodobě a kontinuálně budovaným fondem regionální literatury. Tento fond obsahuje jak poměrně ucelený komplet děl regionálních autorů, tak publikace, které se jakýmkoliv způsobem regionu dotýkají.

Fond regionální literatury je tedy tvořen tiskovinami nejrůznějšího charakteru, jejichž obsah se přímo vztahuje ke strakonickému regionu. Zaměření není žádným způsobem omezeno. Z tohoto důvodu lze ve fondu možno nalézt informace o historii průmyslu, místních firem, o historii kraje, knihy o osobnostech s místem spjatých, stejně jako ročenky města a okolních obcí a vesnic. Jsou zde umístěny i svázané ročníky regionálních periodik a to i velmi starých. Je možno si vypůjčit různé současné a historické sborníky, přehledy či kroniky. V tomto oddělení nalezneme čtenář, zaměřený na studium či vyhledávání zcela konkrétních informací, právě takovou publikaci, kterou potřebuje. Fond regionální literatury čítá asi 2 000 knihovních jednotek. Pro zajímavost je možno uvést, že v tomto fondu se nachází také nejstarší kniha Šmidingerovy knihovny. Jejím autorem je František Ladislav Čelakovský a jmenuje se Litewské Narodnj pjsne. Vyšla roku 1827.

Oddělení regionální literatury disponuje i nejstarším vázaným ročníkem periodického tisku. Jde o svázaný ročník časopisu „Poutník od Otavy“ z roku 1862, který vycházel v Písku.

V tomto fondu jsou knihy řazeny dle Mezinárodního desetinného třídění. MDT je mezinárodní klasifikační jazyk, používaný na celém světě. Používá se k vyjádření věcného obsahu dokumentu, nebo též při „stavění fondu“. MDT bylo sestaveno na začátku 20. století a od té doby se používá. Znaky MDT mají svá pole v katalogizačním záznamu a jsou povinnou součástí záznamu pro Caslin¹³. MDT se vyjadřuje číselnými kombinacemi dle předem určených pravidel. Tyto číselné znaky

---

¹³ Caslin je souborný katalog České republiky spravovaný a vytvářený Národní knihovnou ČR.

lze kombinovat při používání stanovených spojovacích symbolů. Základem je deset oborových tříd, které jsou dále podrobněji členěny [Hándlová, 2004].

Třídník MDT

0. Všeobecnosti
1. Filozofie, psychologie
2. Náboženství
3. Společenské vědy, sociologie, statistika, demografie, politika, ekonomické vědy, právo, správa, sociální péče, vzdělávání, národopis
4. nyní volná
5. Matematika. Přírodní vědy
6. Užité vědy. Lékařství. Technika, zemědělství, doprava, řízení průmyslu
7. Umění. Sport. Hry
8. Jazykověda. Filologie. Literatura
9. Geografie. Životopisy. Dějiny

Jedním z prvků Oddělení regionální literatury je i fond zvaný „příručka“, který slouží pouze k půjčování do studovny. Jde buď o historické nebo velmi drahé či jinak mimořádné publikace, které se absenčně nikdy nepůjčují. V příručním fondu je umístěna také rozsahem největší kniha, kterou Šmidingerova knihovna vlastní, Kompendium klasické medicíny. V příručce je umístěn například i kompletní Ottův slovník naučný a další slovníkové či encyklopedické komplety [Šmidingerova knihovna : Regionální oddělení, 2010].

4.1.3 Bibliograficko-informační služba, MVS, reprografické služby

Meziknihovní výpůjční služba je specifickou činností. Knihovny mají zákonnou povinnost poskytovat ji v souladu se svým rozsahem a zaměřením ostatním knihovnám. Tato povinnost je jim uložena zákonem č.257/2001 Sb., což je Zákon o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb. Knihovní zákon ukládá knihovnám přímo povinnost žádat pomocí meziknihovních výpůjček pro své čtenáře dokumenty, které nemají ve svém vlastnictví po knihovnách, které požadované dokumenty ve svém fondu vlastní.

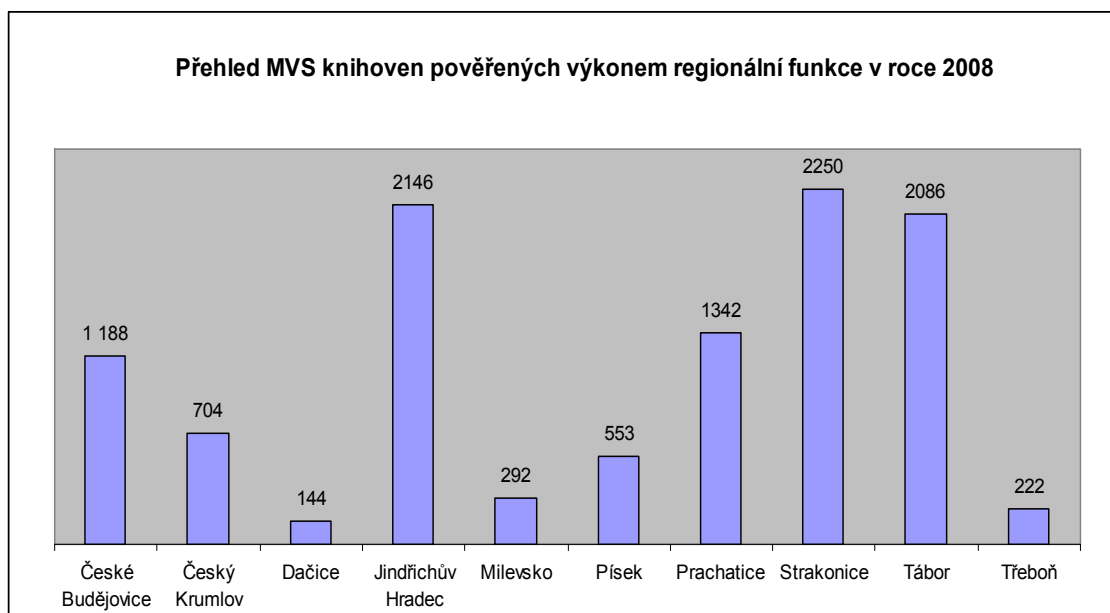
Současně zákon ukládá též povinnost tuto službu bezúplatně poskytovat jiným knihovnám. Jediné, co si může knihovna nárokovat, je zaplacení poštovních výdajů se službou spojených [Česko, 2001].

Meziknihovní výpůjční služba je jednou z významných služeb, které si knihovny navzájem poskytují. Splňuje požadavek, že každý občan (registrovaný čtenář) má přístup ke všem informacím. Díky existenci této služby se tak klient dostává prostřednictvím „své“ knihovny i ke knihám, které knihovna sama přímo nevládní.

Jak již bylo uvedeno, Šmidingerova knihovna tuto službu jednak sama poskytuje, jednak také využívá. Vzhledem k tomu, že na beletrii se MVS nevztahuje, pracuje se pouze s fondem naučné literatury.

Fond naučné literatury je ve Šmidingerově knihovně budován kontinuálně po mnoho let. Díky tomu vznikl velmi dobře vybavený soubor publikací. O jeho kvalitě nejlépe svědčí skutečnost, že počet žádank pro vyřízení MVS je nejvyšší v celém regionu.

V roce 2008 vyřídilo oddělení naučné literatury 2756 žádostí o MVS. Z tohoto množství bylo pro vlastní čtenáře požádáno o 506 knih a jiným knihovnám bylo vyřízeno 2250 žádanek. S plným úspěchem bylo vyřízeno 471 žádostí z 506 podaných a 2141 žádanek z 2250. Úspěšnost meziknihovní výpůjční služby činí 95 procent. V porovnání s dalšími knihovnami regionu, které jsou v přibližně stejně velkých obcích, patří strakonická knihovna mezi knihovny, které vyřizují velké množství žádostí o tuto službu. Relativně velký rozsah požadavků na poskytování MVS a vysoká efektivita této činnosti je dána jednak tím, že knihovna má výborně vybavený fond, a také tím, že uvedenou službu vyřizuje promptně a k velké spokojenosti svých čtenářů.

Obrázek 5 Přehled MVS poskytované knihovnami pověřenými výkonem regionálních funkcí v Jihočeském kraji [Jihočeská vědecká knihovna : Regionální funkce, 2010]

Pokud tedy registrovaný čtenář Šmidingerovy knihovny žádá o zapůjčení titulu, který se ve fondu naučné literatury v knihovně nevyskytuje, zajistí mu knihovna obstarání požadované publikace. Informace o vyřízení objednávky je čtenáři neprodleně zaslána na adresu, kterou má na své čtenářské kartě uvedenu. V poslední době knihovna využívá též e-mailových adres a upozornění zasílá rovněž elektronicky. Dochází tím k urychlení a zlevnění této služby.

Je nutno zmínit, že meziknihovní výpůjční služba se týká v naprosté většině knih z fondu naučné literatury. není v zájmu knihovny, aby žádané beletristické tituly kolovaly po jiných knihovnách a byly vlastním čtenářům nedostupné.

4.1.4 Studovna, internet, anotační činnost a fond naučné literatury

Studovna a internet

K oddělení naučné literatury náleží také menší studovna, která je určena převážně pro studium materiálů, jež mají povolenu pouze prezenční výpůjčku. Jde asi o 1500 knih, jejichž pořízení bylo buďto finančně náročné, nebo jsou cenné, vzácné či jinak nenahraditelné, a proto u nich není možná absenční výpůjčka. Toto

omezení se týká především vícedílných encyklopedií s vysokou pořizovací cenou. Studovnu tvoří prosklená místnost umístěná v hlavní hale služeb Šmidingerovy knihovny. Pro potřeby návštěvníků jsou zde umístěny počítače připojené na internet, z nichž jeden má přístup do placených databází. Konkrétně se jedná o databáze ČTK a Anopress. Na aktualizovaných CD nosičích je k dispozici i poslední verze databáze EPIS, což je databáze, zaměřená na právníckou literaturu. Využití tohoto on-line přístupu je nižší než by si knihovna přála. Situace se nemění, frekvence používání je průběžně stále nízká. Knihovna musí tyto databáze nabízet, neboť přístup do placených databází je jednou z mnoha podmínek, jež musí splňovat knihovny pověřené výkonem regionálních funkcí.

Anotační činnost

V rámci dělby práce má Šmidingerova knihovna přiděleny konkrétní tituly periodik a to jak novin, tak časopisů, ze kterých zpracovává formou anotovaného záznamu články zásadnějšího významu. Anotace jsou vytvářeny podle příslušné metodiky. Pracovnice, která anotace zajišťuje, rozhoduje na základě svých zkušeností, které zásadnější články pro zpracování vybere. Anotace je opatřena klíčovými slovy a předměťovými hesly pro snadnou opětovnou vyhledávatelnost. Vytvořené anotované záznamy jsou zasílány do databáze SKAT.

SKAT představuje sdružení uživatelů knihovních systémů LANius. Hlavním cílem tohoto sdružení je vytvářet, spravovat a provozovat souborný katalog pro všechny své členy. V podstatě jde o databázi, kterou spravuje firma LANius se sídlem v Táboře a do níž posílají data všechny zúčastněné knihovny. Knihovní systém LANius používají téměř všechny krajské vědecké knihovny, a dále řada místních, městských a obecních knihoven. Tyto knihovny pak posílají své, ať už katalogizační nebo anotační záznamy, do katalogu SKAT.

Šmidingerova knihovna má přidělena následující periodika:

Strakonický deník

- deník regionálního významu. Přináší obecně nejdůležitější zprávy ze světa a též z naší republiky. Těžiště informací a zpráv leží v regionu Jihočeského kraje jako takového a Strakonicka zejména. V deníku lze nalézt jak zprávy politické, kulturní a sportovní. Jsou zde pravidelně uveřejňovány informace o jednotlivých

akcích, které se v regionu buď budou konat, či právě probíhají. Anotační činnost se přímo týká dění v regionu. Strakonický deník pravidelně přináší také informace o činnosti a akcích Šmidingerovy knihovny [Strakonický deník, 2006-].

Zpravodaj města Strakonice

- měsíčník, který je vydáván městem Strakonice. Obsahuje pouze regionální informace týkající se města a jeho občanů. Přináší informace z oblasti politické, kulturní i společenské. Dále je možno ve Zpravodaji nalézt zprávy o činnosti policie, upozornění na připravovaná či probíhající omezení dopravního provozu a z něj plynoucí nebezpečí, stejně jako na potřebu zvýšené opatrnosti tam, kde probíhají nebo budou probíhat jakékoli úpravy, ať už stavební, výkopové nebo parkové. Obyvatelé se zde mohou rovněž seznámit s informacemi o provozních hodinách různých soukromých i státních institucí. V jednom z čísel je například publikován rozsáhlý článek stavebního odboru Městského úřadu, který se týká základních informací o představební přípravě a spolu s nimi je zde otištěna i příslušná legislativa. Anotační činnost se přímo týká života a událostí v regionu [Zpravodaj města Strakonice, 1999-].

Pes přítel člověka : časopis pro chov a výcvik psů všech plemen

- měsíčník, který se, jak už z názvu vyplývá, zabývá chovem a výcvikem psů. Nacházejí se zde mimo jiné informace o jednotlivých psích plemenech, o činnosti útulků, o výstavách a dalších akcích. Časopis vychází od roku 1968 a nyní je jeho vydavatelem Pražská vydavatelská společnost. Rozsah časopisu je 96 stran. Anotační činnost tohoto časopisu nemá žádný přímý vztah k regionálnímu dění [Pes přítel člověka, 1968-].

Moderní byt : exkluzivní časopis o bydlení

- společenský měsíčník, který vychází od roku 1997. V současné době je jeho vydavatelem společnost Business Media CZ. Články jsou zaměřené na nové trendy v bydlení a též na životní styl. Obsahuje různé informace týkající se zařizování, bydlení a ekonomiky bydlení. Články v tomto časopise nemají žádnou reflexi na dění ve strakonickém regionu [Moderní byt, 1997-].

Vítaný host na Šumavě a v Českém lese: čtvrtletník příznivců přírody, památek a lidí

- čtvrtletník příznivců Plzeňského kraje, Šumavy, Českého lesa, přírody, památek a dobrovolníků i profesionálů, kteří o ně pečují. V časopise vycházejí zajímavosti z příslušné zeměpisné oblasti a rozhovory se zajímavými lidmi spojenými s tímto regionem. Časopis vydává Vydavatelství a nakladatelství RegionAll od roku 2007. Tento časopis se geografickým zaměřením regionu dotýká, neboť Strakonice lze považovat za město v podhůří Šumavy [Vítaný host na Šumavě a v Českém lese, 2007-].

Rodopisná revue

- odborný časopis, který se zabývá historií rodů, heraldikou, dějinami, kulturou a etnografií. Od roku 1999 je vydáván Historicko-vlastivědným spolkem v Českých Budějovicích. Časopis je zaměřen na významné osobnosti českých dějin i současnosti, často i jejich rodových linií. V tomto časopise lze najít články o rodech, jejichž činnost či život přímo souvisejí se strakonickým regionem [Rodopisná revue, 1999-].

Plav: měsíčník pro světovou literaturu

- literárně zaměřené, spíše odborné periodikum. Plav vydává společnost Občanské sdružení Splav! od roku 2005. Obsahuje statě zaměřené na světovou literaturu. Časopis přináší jak anotace literárních děl, tak se zabývá literaturou obecně. Vycházejí zde rozhovory s překladateli, literáty a lidmi, kteří mají s literaturou na odborné úrovni cokoliv do činění. Nemá žádnou souvislost ani spojitost s regionem Strakonice [Plav, 2005-].

Fond naučné literatury

Fond naučné literatury je dlouhodobě kontinuálně budován. Vznikl tak výborně vybavený fond této literatury. Ráda bych na tomto místě zdůraznila, že je mimořádně hodnotný a obsahově bohatý, o čemž svědčí i množství požadovaných a následně vyřízených meziknihovních výpůjček. O kvalitě fondu svědčí skutečnost, že počet žádanek pro vyřízení MVS je nejvyšší v celém regionu. O tuto službu je knihovna žádána v takovém množství proto, že je schopna vyřídit žádost do 48 hodin a také proto, že má všechny požadované tituly k dispozici. Fond obsahuje množství naučné literatury ze všech vědních oborů, slovníky, výpravné obrazové publikace a základní oborové monografie.

Řazení v tomto fondu je uspořádáno podle znaků Mezinárodního desetinného třídění a dále v jednotlivých třídách dle abecedy. Znaky MDT a názvy oborů jsou

přehledně umístěny na jednotlivých regálech, takže vybírání a orientace nečiní čtenářům žádné problémy.

Výpůjční doba knih v oddělení naučné literatury je pouze 14 dní. Výpůjčku je nicméně možno prodloužit. Oddělení poskytuje na požádání také kopie vybraných statí, v souladu s autorským zákonem. Další šíření poskytnutého materiálu není samozřejmě povoleno.

4.1.5 Čítárna novin a časopisů

Oddělení má samostatný vchod. Čtenáři do něj vstupují s platnou čtenářskou průkazkou. Tím, že je čítárna umístěna samostatně, zaručuje čtenářům klid na studium časopisů, jež jsou zde rozmístěny. Čtení nebo prohlížení knih je návštěvníkům umožněno ve studovně. Nebylo tomu tak vždy.

Historie čítárny je relativně dlouhá a poměrně nevyrovnaná. První doklady o její existenci jsou z roku 1916, kdy byla čítárna samostatnou součástí knihovny. Ve skutečnosti existovaly v té době čítárny dvě. Jedna byla ve Šmidingerově knihovně a druhá byla částí Husovy knihovny. V roce 1916 čítárnu navštívilo 12 tisíc osob. Zdá se, že ne všichni byli kupodivu spokojeni. Dochovaly se stížnosti na to, že je v čítárně k dispozici málo časopisů a to především odborně zaměřených, o které byl již tehdy značný zájem [Obecní kronika Strakonice 1916-1946, 2005]. Náklady na provoz čítárny byly vždy relativně vysoké. Aby byl chod čítárny bezproblémový, musela by jí knihovna poskytovat dostatek finančních prostředků, které však bohužel neměla k dispozici. V roce 1919 byla knihovna schopna vyčlenit na provoz čítárny 2900 korun. V roce 1920 dostala čítárna již pouze 1091 korun. V roce 1930 činily náklady na provoz čítárny 1900 korun. Několikrát za dobu její existenci se dokonce stalo, že musela být na různě dlouhou dobu uzavřena, protože její prostory zabraly jiné části knihovny. K tomu došlo například v roce 1922 a opětovně v roce 1934. V roce 2007 po dokončení zásadní rekonstrukce budovy knihovny, dostala čítárna stávající samostatný prostor se zvláštním vchodem.

Čítárna má stejnou otevírací dobu jako oddělení pro dospělé čtenáře.

Vzhledem k tomu, že Šmidingerova knihovna používá při zpracovávání časopisů počítačový program, je možné, že si čtenáři mohou zamluvit on-line formou i takové tituly, které jsou momentálně půjčené. To zpříjemňuje výpůjční agendu

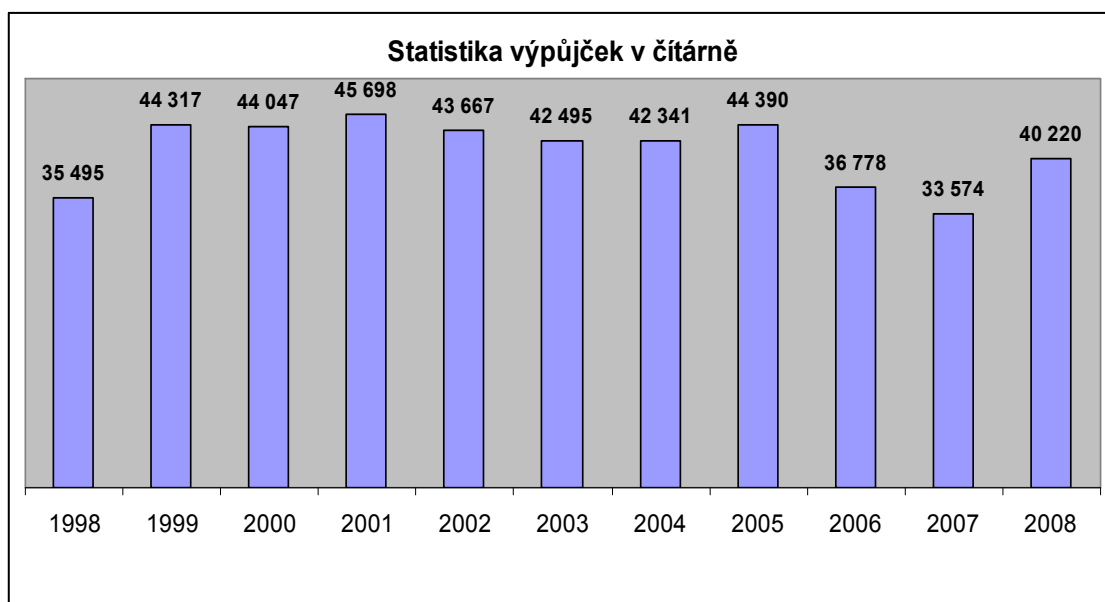
periodik. Ostatně i práce s knihovním programem je příjemná, jak pro samotného knihovníka, tak také pro katalogizátora.

Časopisy i knihy je možné si půjčit nejen prezenčně, nýbrž i absenčně. Přitom je však nezbytné dodržet jistou časovou prodlevu, tzn. není možné si půjčit právě došlé číslo. U novin se dodržuje „ochranná lhůta“, kdy je titul k dispozici pouze pro prezenční výpůjčku. Časový rozsah ochranné lhůty činí jeden měsíc. U časopisů se nepůjčuje pouze poslední aktuální číslo.

V dnešní době knihovna odebírá více jak 100 titulů novin a časopisů. Denně je zde k dispozici 6 titulů denního tisku. Časopisy jsou opatřovány jednak běžným nákupem, jednak jsou získávány jako remitenda za podstatně nižší ceny. Nedostatkem je občasné chybějící číslo, které z remitendy získat nelze. Existuje rovněž několik titulů, které Šmidingerova knihovna získává formou pravidelného daru od svých čtenářů.

Je zajímavé, že po přestěhování čítárny došlo dočasně k poklesu počtu návštěvníků. Ti byli zvyklí chodit do čítárny umístěné v prostorách oddělení pro dospělé. Ačkoliv v novém prostředí je více pohodlí, chvíli trvalo, než si zvykli a začali čítárnu opět navštěvovat ve standardním počtu. Plně se projevila síla zvyku a jisté konzervativní návyky, které na akceptaci knihovny čtenáři do jisté míry také působí. S tímto fenoménem je třeba při přípravě jakýchkoli změn počítat.

Přehled výpůjček v čítárně je již deset let přibližně vyrovnaný a pohybuje se od 40 do 45 tisíc vypůjčených časopisů za rok. Pouze v letech, kdy byla knihovna z důvodu rekonstrukce přestěhována na pobočku, došlo k výraznějšímu poklesu počtu výpůjček. Ten se po návratu do původních prostor v průběhu roku 2008 opět stabilizoval [Šmidingerova knihovna : Čítárna novin a časopisů, 2010].

Obrázek 6 Přehled výpůjček v čítárně

4.1.6 Zvuková knihovna

Oddělení pro nevidomé a slabozraké funguje ve Šmidingerově knihovně od roku 1997, kdy mu byla zvuková agenda předána Krajskou vědeckou knihovnou v Českých Budějovicích. Z toho důvodu plní dnes toto oddělení Šmidingerovy knihovny roli krajské pobočky „Macanovy knihovny“ pro nevidomé a slabozraké čtenáře. Oficiální název zařízení zabývajícího se zvukovými záznamy je Knihovna a tiskárna pro nevidomé K. E. Macana. Tato instituce nese jméno Karla Emanuela Macana (1858 – 1925), který se navzdory svému těžkému zrakovému postižení stal pedagogem, hudebníkem a skladatelem. Dá se říci, že se z něj stal vizionář, který svým aktivním přístupem ke vzdělávání nevidomých dalece přerostl dobu ve které žil. Narodil se v roce 1858 a již jako student přišel o zrak. Později se stal učitelem v Ústavu slepců v Praze na Klárově. Jeho rozsáhlé profesní aktivity se dotýkaly mnoha forem kultury, žurnalistiky a vzdělávání. Podílel se na reformě Braillova písma. Stal se propagátorem esperanta. V roce 1917 začal vydávat časopis Zora, který vychází dodnes. Není proto divu, že knihovna a tiskárna sloužící nevidomým nese ve svém názvu jeho jméno [KTM – Knihovna tiskárna pro nevidomé K. E. Macana, 2010].

Zřizovatelem Knihovny a tiskárny pro nevidomé K. E. Macana je Ministerstvo kultury České republiky. Posláním této organizace je zpřístupňovat zrakově handicapovaným čtenářům, ať již nevidomým, nebo těžce zrakově postiženým, přístup k literatuře, hudbě a umění obecně, a to všemi způsoby, jimiž je to možné. V České republice je jen několik knihoven, které mají oddělení pro zrakově postižené. Kromě Šmidingerovy knihovny ve Strakonici jsou to: Knihovna města Hradec Králové, Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem, Mahenova knihovna v Brně, Knihovna města Ostravy a Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje.

Rozsah činnosti „Macanovy knihovny“ je značný. Týká se nejen hudebních a zvukových nahrávek, nýbrž také vydavatelské činnosti. Knihovnám, které jsou pověřeny vykonávat funkci krajských poboček, poskytuje zdarma kazety a CD se zvukovými nahrávkami literárních děl. Zpočátku se jednalo o magnetofonové pásky, poté kazety, po nich CD a nyní knihovna přešla na modernější a mnohem úspornější formát MP3. Jeho výhodou je – jak již bylo zmíněno - že se na jedno CD vejde několik knih. Dříve byl poměr obrácený. Jedna kniha zabrala prostor jednoho až dvou CD. Spotřeba audio kazet na jednu knihu byla ještě mnohem větší, zvukový záznam jedné knihy spotřeboval mnohdy až 35 magnetofonových kazet. Při jejich distribuci pak šlo o poměrně objemné zásilky. Kazety se v přehrávacích přístrojích nezdřídka různě městnaly, namotávaly nebo trhaly. Macanova knihovna je sice zdarma opravovala a stále ještě opravuje, ale poškozené kazety se do opravy musí zaslat a po celou dobu opravy je nelze půjčovat. S CD je situace zcela jiná. Šmidingerova knihovna zakoupila externí paměťovou jednotku, na které zálohuje všechna CD, která má z Macanovy knihovny k dispozici. V případě poškození nahrávky pouze pořídí další kopii. Je to rychlé a zcela bezproblémové. Stejná praxe je uplatňována i pro CD s formáty nahrávek MP3. Jediným problémem je, že zrakově postižení občané, kteří využívají služby zvukové knihovny, musejí mít buď moderní přehrávací přístroj, který přehrává jak běžná CD, tak i CD s formáty MP3, nebo si musejí obstarat přístroj zcela nový. Uvedený fakt přináší rostoucí komplikace v závislosti na fyzickém věku postižených, kdy starší z nich často nejsou schopni držet krok s rozvojem technologií. Omezení zrakově postižených jsou pak nejen finanční, ale také kompetenční. Stejný trend lze ovšem zaznamenat i u zrakově nepostižené veřejnosti.

Zvuková knihovna vlastní přibližně 3 700 zvukových knih všech žánrů. Je zde možné najít klasické romány, detektivky, knihy pro ženy, současnou prózu i některé aktuální bestsellery. Spektrum je velmi široké a je schopno relativně dobře uspokojit své klienty.

Knihovna v současné době eviduje asi 180 posluchačů z celého Jihočeského kraje. Nejvíce nahrávek je rozesíláno poštou. Strakoničtí zrakově postižení občané do zvukové knihovny docházejí většinou osobně. Ať již s doprovodem dalších osob nebo s vodícími psy, kteří v tomto případě samozřejmě mají přístup do prostor knihovny. Je nutno poznamenat, že tuto službu poskytuje knihovna pouze na území Jihočeského kraje. Mimo jeho hranice si musí zájemci vyhledat tu pobočku Macanovy knihovny, pod kterou místně náleží.

Každý zaevidovaný člen zvukové knihovny dostane hned při registraci aktuální seznam nahrávek. Ten je seřazen jak abecedně, tak také tematicky. Pro zájemce disponuje knihovna i seznamem, který je vypálen na CD. Výpůjční doba je jeden měsíc.

Kromě toho si zaregistrovaní čtenáři mohou požádat o výpůjčky z hudebního oddělení, které jsou jim na přání zasílány poštou také zdarma. Zde je omezen počet výpůjček na dvě CD v jedné poštovní zásilce a výpůjční doba je zkrácena na 14 dní [Šmidingerova knihovna : Oddělení pro nevidomé, 2010].

4.1.7 Hudební oddělení

Hudební oddělení patří mezi pracoviště, která vznikla poměrně nedávno. Jako samostatné oddělení Šmidingerovy knihovny funguje teprve od roku 2000. I tak bylo již dvakrát přestěhováno. Nejprve v roce 2003 z nynější společenské místnosti do budovy v Husově ulici, kde sídlí pobočka U parku. Po rekonstrukci se do svých původních prostor na třetím nádvoří hradu již nevrátilo. Získalo samostatnou místnost navazující na čítárnu a oddělení pro nevidomé a slabozraké. Díky tomu byla rozšířena i otevírací doba, která je stejná jako otevírací doba čítárny a oddělení pro dospělé čtenáře.

Hudební oddělení používá počítačový software a díky tomu má katalog hudebnin vystavený on-line. Čtenáři si tak mohou z domova rezervovat i právě

vypůjčené tituly, které aktuálně nejsou k dispozici. Ze systému lze vygenerovat i seznam CD a LP, který je seřazen podle abecedy.

Oddělení disponuje nahrávkami všech hudebních žánrů. Zájemce zde nalezne nahrávky vážné hudby, ale také folklóru, jazzu, blues, folku, country, soulu, funky, rocku i pop music. Ve fondu hudebního oddělení je i mluvené slovo. Nově se kromě formátu CD objevují nahrávky také ve formátu MP3. Tento formát je mimořádně skladný. Díky němu je možno mít zaznamenáno na jednom jediném CD i několik titulů. Jediným problémem je nutnost adekvátního přehrávače. Ne všechny typy starších přístrojů zvládnou formát MP3 přehrávat. Navíc se objevují stále nové typy přístrojů, přičemž jejich výrobci z marketingových důvodů nevybavují tyto nové typy schopností reprodukovat starší formáty. Hudební oddělení půjčuje dokonce i gramofonové desky, které knihovna nevyřadila z fondu. Gramofonové desky jsou uloženy v příručním skladě, odkud jsou na vyžádání čtenáři přineseny. V současné době se výroba gramofonů schopných přehrávat původní gramofonové desky opět částečně obnovuje a desky se začínají znovu objevovat na trhu. Lze proto očekávat, že do budoucna může stoupat i zájem o půjčování starších nepoškozených desek.

Obrázek 7 Přehled výpůjček v Hudebním oddělení

CD nosiče je možno poskytovat k půjčování až po devíti měsících od jejich vydání [Šmidingerova knihovna : Hudební oddělení, 2010]. Do té doby je možná jen prezenční výpůjčka a tedy poslech pouze v knihovně. V poslední době je množství

vypůjčených CD negativně ovlivňováno poměrně snadnou možností nelegálního kopírování či stahování hudby z internetové sítě. Řada autorů a interpretů se s nastalou situací smířila a dokonce začíná svou produkci umísťovat na internet sama. Lze tedy těžko odhadnout, jak se bude situace dále vyvíjet. Zda hudební oddělení vůbec obhájí svou existenci v knihovnách v dnešní podobě. Rozhodnutí budovat fond hudebních nahrávek a mluveného slova při nejisté budoucnosti a omezených finančních prostředcích, s nimiž se potýká každá knihovna, není snadné.

4.1.8 Půjčovna pro děti a mládež

Dětské oddělení funguje jako samostatná část Šmidingerovy knihovny od roku 1950. Nejprve bylo umístěno ve stejné budově jako knihovna pro dospělé. V roce 1992 byly zrekonstruovány budovy na vedlejším nádvoří hradu a knihovna byla přesunuta do těchto prostor. Má tedy svůj vlastní vchod a čtenáři z řad dětí a mládeže opravdu chodí do „své“ knihovny.

Obrázek 8 Vstup do dětského oddělení ŠK

Vnitřní uspořádání oddělení odpovídá jeho funkcím. Základní dělení v regálech je dáno věkem čtenářů. Zvláště jsou vyčleněny encyklopedie a různé naučné knihy. Svoje vlastní umístění mají rovněž novinky, obrázkové knihy pro nejmenší děti a také sci-fi. Značnému čtenářskému zájmu se těší fantasy literatura, která jednoznačně patří mezi nejvíce frekventované knihy.

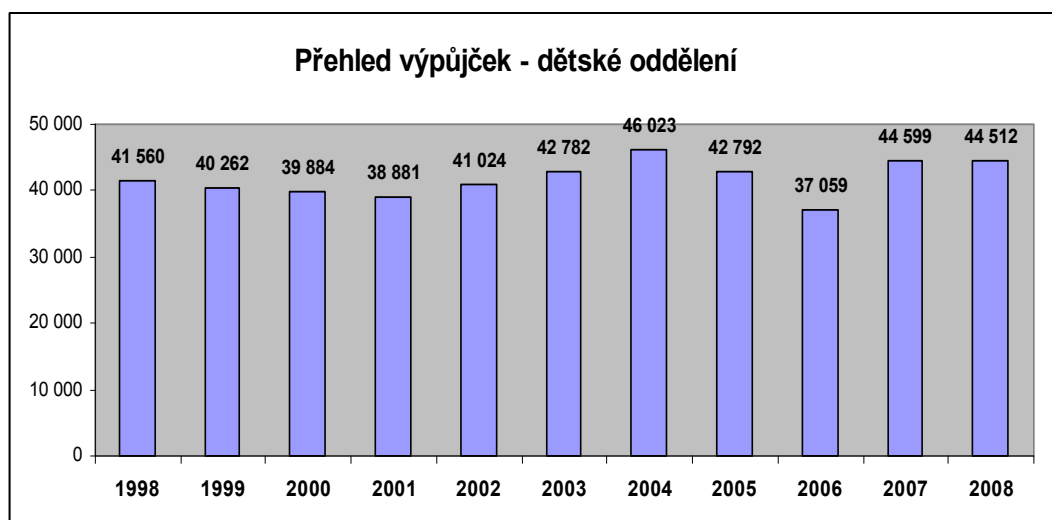
Pracovnice tohoto oddělení nedávno absolvovaly roční kurz knihovnictví v Národní knihovně ČR. Oddělení vydává dvakrát ročně časopis Kamarád.

Dětské oddělení je otevřeno každý všední den v týdnu kromě úterý:

Den	od	do
Pondělí	12:00	18:00
Úterý	zavřeno	
Středa	12:00	18:00
Čtvrtek	12:00	18:00
Pátek	12.00	16:00

Tabulka 4 Otevírací doba v dětském oddělení

Pravidelně se v něm objevují ankety, které pracovnice knihovny připravují. Otiskují nejzajímavější a nevtipnější odpovědi na připravené otázky. Kromě toho přináší časopis rovněž informace o veškerých, i drobných, aktualitách. Časopis Kamarád také otiskuje svým čtenářům jejich vlastní literární pokusy. Občas lze mezi nimi nalézt opravdu zajímavé i vtipné dětské práce. Pro pracovnice knihovny jde jistě o práci „navíc“. Nicméně díky profesionálně dobře vedenému časopisu dětské oddělení výborně komunikuje se svými čtenáři. Děti časopis vyhledávají a baví se nad ním. I když je jeho rozsah nevelký, jeho význam pro práci se čtenáři je značný. Díky anketním otázkám mají pracovnice oddělení přehled o čtenářském zájmu, o přáních dětí, která se týkají nejen knihovny a o mnoha dalších věcech, které jim zpětnou vazbou pomáhají v práci s dětskými čtenáři. Mnohaleté souvislé vydávání tohoto časopisu má specifický význam pro čtenáře i pro zaměstnance oddělení, a kromě toho svědčí o kvalitě vztahu mezi oběma uvedenými skupinami. Velmi podstatné je jeho psychologické působení, které stimuluje komunikaci zaměstnanců knihovny s dětskými čtenáři.

Obrázek 9 Přehled výpůjček v Dětském oddělení

Na nejmladší návštěvníky je v knihovně pamatováno velkým centrálně umístěným hracím prostorem. Tvoří ho kruhové stupně potažené barevným kobercem, na němž jsou položeny polštáře. Mladší děti si tam mohou chvíli pohrát a zabavit se adekvátně svým potřebám. Starší děti zde zase rády usedají, aby si prohlédly vypůjčené knihy a to jak své, tak také svých kamarádů.

Pokud jde o zpoplatnění služeb pro děti a mládež, uplatňují se obecně různé přístupy. Například v Městské knihovně v Praze děti poplatek neplatí. Ve Šmidingerově knihovně je stanoven na 70 korun ročně. K vypůjčení je pro dětské čtenáře připraven různorodý soubor knih, přičemž se jedná jak o beletrii, tak také o encyklopedie z mnoha vědních oborů, knihy cizojazyčné, nebo třeba slovníky. Dětské oddělení disponuje rovněž internetovým připojením. Děti si tak mohou vyzkoušet práci s multimediálními programy, které jsou ovšem k dispozici pouze prezenčně [Šmidingerova knihovna : Oddělení pro děti, 2010].

Oddělení pro děti pořádá mimo jiné pravidelné akce s mateřskými školami i s dětmi ze základních škol. Tyto akce zahrnují jednak knihovnické lekce členěné podle věku zúčastněných dětí a jednak besedy s autory dětské literatury. Oblíbené jsou i různé akce zaměřené buď podle ročních období, např. „O vánočních zvycích a obyčejích“, nebo setkání týkající se vybraných literárních témat.

Vzdělávání, výchova ke čtenářství, vztah ke knize a obecně k literatuře jsou cíle a obory, kterým se knihovnice v tomto oddělení nápaditě, vytrvale a dlouhodobě věnují.

4.1.9 Pobočky U parku, Dražejov, Modlešovice

Pobočka U parku je jednou ze tří poboček Šmidingerovy knihovny, které poskytují své služby na území města Strakonice a v jeho nejbližším okolí. Nachází se v Husově ulici. Tvoří ji několik navzájem propojených otevřených místností. Má oddělený fond pro děti i pro dospělé. Dětská čtenářská mají ve své části k dispozici hernu a počítač s připojením na internet. Fond je zde v tzv. „volném výběru“. Část častěji půjčovaných knih je umístěna na policích a rozdělena podle témat. Oblíbené knihy jsou tak frekventovány více, než kdyby byly běžně vřazeny do fondu. Zvláštností je tématické zaměření nazvané „Člověk a svět“, které obsahuje životopisné romány, knihy s filozofickým podtextem a zajímavé, většinou autentické příběhy. Tematicky zaměřené části fondu jsou umístěny blízko vchodu. Vstupující čtenáře proto dokáží lépe oslovovat.

Pobočka U parku pravidelně pořádá výstavy, přednášky a spolupracuje se základními a mateřskými školami. Na exkurze do ní přicházejí děti z jednotlivých školních tříd.

Popisovaná pobočka vznikla na začátku roku 2003 přestěhováním ze sídliště Mír, kde fungovala více než deset let. Po přestěhování došlo k rozšíření knihovního fondu, protože pobočka U parku nyní disponuje většími prostorami. V současné době má pobočka ve fondu cca 8 000 knih a 15 titulů periodik. Je možné si zde půjčit i knihy od jiných knihoven.

Platí zde stejný čtenářský průkaz jako v mateřské Šmidingerově knihovně. Roční poplatky jsou také stejné, jak u dětí, tak i u dospělých čtenářů. Jedna čtenářská legitimace platí ve všech třech pobočkách i v hlavní budově knihovny.

Činnost pobočky se od práce v hlavní budově poněkud liší. Přístup ke čtenářům je vzhledem k menším rozměrům prostor pobočky osobnější a čtenáři tu mezi sebou více komunikují. Je jich také méně, knihovnice je zde jen jedna a s většinou čtenářů se osobně zná. Z tohoto specifického důvodu lze přistupovat ke klientům značně individuálně.

Pobočka U parku funguje i on-line. Má pro své návštěvníky k dispozici počítač s přístupem na internet. Internetová přípojka je využívána převážně mládeží a v odpoledních hodinách. Návštěvníci všech věkových kategorií mohou pomocí

počítače jednak vyhledávat na internetu informace, o které mají zájem, nebo zde listovat knihovním katalogem.

Činnost pobočky U parku je, jak již bylo řečeno, ve velké míře determinována personálním obsazením. Pracuje zde pouze jedna knihovnice, která je odpovědná za celkový provoz, vzhled interiéru pobočky, vedlejší akce a veškeré ostatní příležitostné činnosti, které na pobočce probíhají. Touto pracovnící je konkrétně Mgr. Alena Hrdličková, která se aktivně zabývá přírodou, její ochranou a ekologií. Přírody se dotýkají dokonce i její privátní aktivity, z nichž celou řadu do své práce v knihovně promítá. Výstavy, které jsou zde pořádány, jsou téměř vždy nějakým způsobem s přírodou spojeny. Ať již jde o tematické zaměření prezentovaných výtvarných prací, nebo o přípravu výstav různých naturálních prvků dle ročního období, které zde pravidelně probíhají.

Ve spolupráci s Českým svazem ochránců přírody pořádá pobočka U parku pro všechny obyvatele Strakonic, nejen pro své registrované čtenáře, nejruznější přírodovědné vycházky. Několikrát do roka jsou pořádány také zájezdy za přírodními zajímavostmi jak v Čechách, tak i v nedalekém Německu.

Další aktivitou, která je na této pobočce rozvíjena, je kroužek Mladých ochránců přírody. Působnost kroužku je zaměřena na mladší školní, popřípadě předškolní děti a jejich rodiče. Schůzky se pořádají pravidelně každý týden. Kroužek se snaží rozvíjet činnosti zaměřené jak na přírodu, tak také na tvořivost a polozapomenuté dětské hry. V létě organizuje dětský tábor a značně oblíbené jsou také tematické výlety.

Oblíbenou zábavou je výměnný obchod, při kterém si děti do pobočky přinášejí své starší knihy a hračky, které si zde mohou navzájem vyměňovat. Akce „výměnný obchod“ se koná v pravidelných termínech a vzbudí zájem o práci pobočky i mezi těmi dětmi, které by jinak knihovnu pravděpodobně nenavštívily.

Pozoruhodným momentem v činnosti pobočky je akce zacílená na propagaci poezie. Na malém městě zaznamenává tenhle zajímavý nápad bohužel menší ohlas. Účastní se jej se svými básnickými pokusy stále stejní čtenáři. Prezentované verše opravdu zajímají jen nevelké množství aktivních návštěvníků knihovny. Poezie, se kromě té, která je diktována školními osnovami, téměř nepůjčuje. Důvodem může být i to, že čtenáři, kteří poezii čtou, většinu knih s poezií, která je zajímá, vlastní a

o ostatní projevují pouze okrajový zájem. Čtenáři, kteří poezii nejsou zvyklí číst ani jinak vnímat, svůj postoj mění pouze s obtížemi a ve zcela výjimečných případech. Snad by bylo možno uplatnit nějaké další prvky při propagaci akce, ta je však náročná jak na přípravu, tak také na čas knihovníka. Poezii by bylo možné propagovat například vkládáním drobných básnických textů na webových stránkách knihovny, nebo možná pořádáním poetických večerů. Dalším možným způsobem přiblížení poezie čtenářům je například soutěž, v níž její účastníci (ne)poznávají autory zveřejněných úryvků básní.

Fungování pobočky U parku je do značné míry podmíněno víceméně nadstandardními vzájemnými vztahy mezi pracovníci pobočky a čtenáři na straně jedné a mezi čtenáři navzájem na straně druhé. Lidé sem v menší míře dokonce nosí i knižní dary, které jsou pak k dispozici dalším čtenářům.

Knihovna má pobočky ještě v Dražejově a v Modlešovicích. Jde spíše o půjčovny knih, umístěné na okraji města, resp. v připojených vesnicích. Fungují jako standardní půjčovny, tzn. že se nezabývají akvizicí, nákupem apod. Šmidingerova knihovna je zastřešuje a poskytuje jim veškerou pomoc, kterou pro svoji činnost potřebují. Tyto dvě pobočky nevyvíjejí, na rozdíl od pobočky U parku, žádnou vlastní činnost, proto se o nich tato práce blíže nezmiňuje.

4.1.10 Oddělení doplňování a zpracovávání fondů

Průběžně nově zařazované tituly do knihovny přicházejí v různých formátech. Zpracovávání těchto akvizic podle knihovních standardů je úkolem dalšího z oddělení knihovny. Oddělení zpracovávání fondů se zabývá jak tištěnými, tak zvukovými či multimediálními nosiči.

Akvizice probíhá kontinuálně podle nabídky přicházející od distribučních firem. Distribuční firmy knihovna využívá z ekonomických důvodů, neboť zde má vyjednaný výhodnější cenové podmínky oproti klasickým nákupům knih ve strakonických knihkupectvích. Díky velkým a pravidelným nákupům může Šmidingerova knihovna dále využívat i různých jiných příležitostných slev. V posledních letech knihovna neměla zásadní problémy s finančními prostředky určenými na nákup nových knih, a proto může knihovna pokračovat v odvažnější

akviziční politice. Může si dovolit nakoupit i finančně náročnější tituly jako jsou encyklopedie či další vícesvazková naučná díla.

Například v roce 2008 si knihovna pořídila 8125 nových dokumentů. Podstatnou část z nich tvoří knižní jednotky, jichž bylo nakoupeno celkem 6746 kusů. Kromě toho bylo zakoupeno 783 brožur a 505 zvukových knih. Poslední akviziční položku představuje 91 elektronických titulů.

Roční náklady na nákup nových knih dosahují výše zhruba 1,3 milionu korun. S ohledem na počet obyvatel to v krajském srovnání představuje mírně nadprůměrnou částku.

Dnes probíhá akvizice převážně formou bez „knihy v ruce“, tzv. „na slepo“ ze seznamu dostupných knih. Uvedeným seznamem disponuje každá distribuční firma. Informace o knize je většinou doprovázena anotovaným záznamem, který akvizičnímu pracovníkovi/pracovnici významně pomáhá při výběru titulu. Konkrétně ve Šmidingerově knihovně vykonává akviziční činnost a katalogizaci dokumentů zkušená pracovnice, která je podrobně obeznámena s disponibilním knihovním fondem. Zmíněná kvalifikace pomáhá při dalším budování, rozšiřování a zkvalitňování knihovního fondu. Je velmi cenná, zejména je-li praktikována – jako v případě Šmidingerovy knihovny - kontinuálně. Díky uplatňovanému postupu jsou knihy krátkodobější hodnoty, tedy zejména a především módní tituly románů pro ženy, nakupovány v omezeném množství jednotek. Podobné knihy mají rychlou spotřebu a po nějaké době se již téměř nepůjčují. Z výše uvedeného je zřejmé, že činit rozhodnutí o nákupu knih není jednoduché. V dnešní společnosti, v níž se životnost uměleckých děl téměř všech žánrů stále zkracuje, se pochopitelně rovněž krátí životnost beletrie, ve smyslu trvání zájmu o jednotlivé, převážně módní autory.

Oddělení zpracovávání fondů spolupracuje pro tvorbu a zpracovávání národních autorit v rámci projektu Kooperativní tvorba. Toto oddělení se rovněž věnuje harmonizaci slovníku autorit knihovního systému Clavius Šmidingerovy knihovny s bází autorit Národní knihovny ČR. Tento portál obsahuje personální i korporativní autoritní záznamy. Vedle korporativních autoritách záznamů vytváří i autoritní záznamy pro názvy jednotlivých akcí. Jedná se například o sborníky z konferencí. Jednotlivé záznamy je možno zobrazit jak ve formátu Unimarc, tak také ve formátu Marc 21.

Pomocí komunikačního protokolu Z39.50 se stahují existující záznamy do slovníku autorit knihovního softwaru Clavius, který Šmidingerova knihovna používá. Tímto způsobem je vytvářena i autoritní báze pro další knihovny, které Clavius používají. Zároveň Šmidingerova knihovna přispívá autoritními záznamy, které v autoritní databázi, kterou spravuje Národní knihovna ČR, dosud nejsou. Jde většinou a regionální autory. Cílem tohoto úsilí je sjednocení autoritních hesel jak pro bázi národní knihovny, tak také pro bázi Clavius. Sjednocení autoritní databáze má obrovský a nezastupitelný význam při katalogizační práci. Pokud jsou používána data z prověřené jednotné databáze, nevyskytují se u autorů v katalogizačních záznamech téměř žádné chyby. Pokud se přece jenom nějaké vyskytnou, jejich charakter může být v zásadě dvojitý. Prvním možným druhem chyby jsou duplicitní záznamy jednoho autora. Druhou chybou je, jestliže mají dva autoři se stejným jménem a podobným polem působnosti jeden autoritní záznam. Pokud je autoritní databáze zbavena chyb a duplicit - takže se stává spolehlivým poskytovatelem dat - je poté významným pomocníkem v práci katalogizátorů.

Katalogizace ve Šmidingerově knihovně probíhá dle katalogizačních pravidel AACR2. Knihovna příliš nevyužívá možnosti kooperativního stahování již vytvořených záznamů. Díky zkušenostem a kvalifikaci pracovnice, která se jí ve Šmidingerově knihovně věnuje, probíhá katalogizace tak rychle, že většina nově zakoupených knih není ještě zpracována. Katalogizační záznamy, které by se daly stáhnout, nejsou ještě vytvořeny a proto je nelze používat. Od fyzického převzetí dokumentu do jeho umístění do regálu uplynou maximálně dva týdny.

4.2 Útvar základních knihovnických informací

Toto oddělení zajišťuje v souladu se Zákonem č. 257/2001 Sb. o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb výkon regionální funkce. Dříve se nazývalo Oddělení metodiky.

Výkonem regionálních funkcí je Šmidingerova knihovna pověřena nadřízenou knihovnou, což je v tomto konkrétním případě Krajská vědecká knihovna v Českých Budějovicích. Z výše zmíněného zákona vyplývá, že základní nadřízenou knihovnou, která stanovuje veškerý rozsah služeb i způsob jejich plnění je Národní knihovna

České republiky. Národní knihovna vykonává ve vztahu ke Šmidingerově knihovně nejen koordinační, odborné, informační a metodické činnosti, ale i mnoho dalších činností, včetně služeb poradenských. Národní knihovna také centrálně řídí výkon regionálních funkcí a je zodpovědná za jejich vyhodnocování. Z toho důvodu rovněž zpracovává závěrečné statistiky.

Zákonem je určena i povinnost kraje zajišťovat podřízeným knihovnám finanční prostředky pro jejich působení. Podrobně je výkon regionálních funkcí upraven a řízen metodickými pokyny, které vydává Ministerstvo kultury České republiky. Metodické pokyny slouží k tomu, aby byl výkon regionálních funkcí sjednocený v rámci celé České republiky. Připomeňme si zde základní body, které vyhláška obsahuje [Metodický pokyn Ministerstva kultury k zajištění výkonu regionálních funkcí knihoven a jejich koordinaci na území České republiky, 2003].

Ve své první části se zabývá vlastním vymezením pojmů, které knihovně při výkonu regionálních funkcí přísluší. Definuje základní pojmy jako je pověřená knihovna, obsluhovaná knihovna, neprofesionální nebo profesionální knihovna.

Uvádí rovněž cíle regionálních funkcí. Mezi základními cíli, které se v plné míře vztahují také na Šmidingerovu knihovnu ve Strakonici, je definováno především zajištění dostupnosti veřejných knihovnických a informačních služeb, a to po celém území příslušné oblasti. Dalším cílem je zajištění kvality, kontinuity a eliminace rozdílů v poskytování veřejných knihovnických služeb. Mezi definované cíle patří rovněž účelná dělba práce a koordinace odborných činností v kraji ve smyslu odstranění duplicitních činností. Jejich efektivní provádění vede ke zrychlení, zkvalitnění a zlevnění odborných knihovnických činností, jako je například katalogizace nových, či retrokatalogizace starých záznamů. Mezi další cíle náleží hospodárné využívání získaných finančních prostředků, průběžná aktualizace knihovního fondu jednotlivých knihoven a udržení jejich odborného standardu. Nezanedbatelným úkolem je také zvyšování kvalifikace a odborný růst pracovníků knihoven, což pozitivně působí na úroveň poskytovaných služeb.

Shora uvedený zákon stanovuje rovněž kritéria výběru knihovny, jež bude pověřena výkonem regionálních funkcí. Za zcela základní se přitom považuje trvale vysoká kvalita a úroveň odborných knihovnických činností za současného dodržování předepsaných standardů, např. AACR atd. Z toho také vyplývá, že

knihovna musí zpracovávat záznamy o knižních jednotkách ve vysoké kvalitě. Podmínkou je rovněž schopnost jak importovat, tak také exportovat vybrané záznamy do souborného katalogu ČR Caslin. Pověřená knihovna musí disponovat širokým a kvalitním knihovním fondem. Nově musí mít také přístup k elektronickým informačním zdrojům a musí být schopna vytvářet a vést elektronický katalog. Mimoto musí knihovna provozovat vlastní webové stránky a musí nabízet široké spektrum knihovnických služeb včetně služeb MVS, služeb reprografických a dalších. Pro praktické zajišťování veškerých činností musí být také vyčlenění konkrétní pracovníci na příslušné pracovní úvazky. Nezbytnou kvalifikací je i to, že knihovna je schopna poskytovat ekonomické informace, informace týkající se pracovně právních vztahů, akvizice a též žádostí o granty. Jedním ze stále důležitějších požadavků je jazykové vybavení, které je v metodických pokynech jasně definováno. Alespoň jeden zaměstnanec knihovny musí ovládat anglický jazyk. Pověřená knihovna disponuje fondem regionální literatury a je registrována v elektronických konferencích „Knihovna“ a „Region“, z čehož vyplývá i další požadavek, kterým je rutinní ovládání mailové korespondence, služeb internetu jakož i dalších informačních zdrojů, na jejichž propagaci se knihovna sama podílí a poskytuje je svým čtenářům. K dalším požadavkům patří přístup knihovny k České národní bibliografii¹⁴. Praktickým požadavkem je také požadavek na kapacitu skladovacích prostor. Je třeba počítat s tím, že výměnný fond pro výkon regionálních funkcí je vzhledem ke svému rozsahu na skladovací prostory poměrně náročný. Současně musí mít pověřená knihovna zajištěnou přepravu těchto výměnných souborů. Šmidingerova knihovna ve Strakonici používala dlouhá léta služeb taxislužby. Teprve v roce 2008 si koupila vlastní vůz, kterým výměnné soubory obsluhovaným knihovnám sama rozváží.

Stanovení počtu knihoven, pro něž pověřená knihovna výkon regionálních funkcí zajišťuje, je zcela v kompetenci krajských vědeckých knihoven. Pro Šmidingerovu knihovnu je v tomto směru kompetentní Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích.

---

¹⁴ ČNB je zdroj informací o českém písemnictví, resp. báze dat o produkci vydané na území ČR.

V příloze této diplomové práce je umístěn obrázek autorkou práce vytvořené interaktivní mapy, v níž lze nalézt všechny obsluhované knihovny. Aktivní link na webovou stránku, kde se mapa nachází přikládám zde:

<http://maps.google.cz/maps/ms?hl=cs&ie=UTF8&msa=0&msid=110427152807889160462.00048c6f2d19b634144bd&brcurrent=5,0,0&z=10>

Mapa obsahuje záznamy všech obsluhovaných knihoven. Po kliknutí buď na špendlík umístěný aktuálně v mapě a nebo na vlevo připojený seznam knihoven, se otevře záznam o knihovně. Tento záznam obsahuje název knihovny, aktivní link jak přímo na webovou stránku knihovny, tak i aktivní linka na e-mail, dále tato karta obsahuje adresu knihovny, počet svazků ve fondu, týdenní délku otevírací doby a informaci, zda knihovna poskytuje internetové připojení pro čtenáře.

Finanční prostředky jsou poskytovány kombinovaně. Jednak z krajských rozpočtů, jednak z rozpočtů obce, ve které pověřená knihovna sídlí. Šmidingerova knihovna v současné době žádné zásadní problémy s množstvím rozpočtovaných finančních prostředků zatím nemá. Pro tvorbu výměnného fondu disponuje přibližně stejným množstvím peněz jako pro fond samotné Šmidingerovy knihovny. Z velké většiny se nakupují stejné knihy, které jsou do fondu zpracovány katalogizátorem Šmidingerovy knihovny, jenž katalogizuje veškeré nákupy.

Kromě Šmidingerovy knihovny a jejích poboček je Ministerstvem kultury ČR v regionu zaregistrováno celkem 67 obecních knihoven s dobrovolným knihovníkem, 10 profesionálních knihoven, 4 pobočky a 6 odborných knihoven.

Deset knihoven v regionu se nezaregistrovalo, a proto jim Šmidingerova knihovna služby vyplývající z výkonu regionálních funkcí neposkytuje. Jedinou poskytovanou službou je každoroční zpracování výkazu sloužícího pro regionální statistiku.

V roce 2008 bylo knihovnám půjčeno a osobním automobilem rozvezeno celkem 108 výměnných souborů knih a časopisů, obsahujících 13 768 svazků.

Výměnné soubory jsou tvořeny z fondu, který je určen pro výkon regionálních funkcí. Je umístěn v samostatných prostorách knihovny a s běžným knihovním fondem Šmidingerovy knihovny se nemíchá. Nachází se ve dvou velkých místnostech Šmidingerovy knihovny na strakonickém hradě. Naučná literatura je

v regálech umístěna dle třídění MDT. Tím že knihovna využila Mezinárodního desetinného třídění, je uložení knih přehledné a pro knihovníky, jež toto třídění ovládají, jsou tituly velmi snadno vyhledávatelné.

Knihy z tohoto fondu pro své čtenáře nevyužívá dokonce ani samotná knihovna. Fond určený regionům slouží výhradně pro potřeby obsluhovaných knihoven. Z něj se vytváří výměnné soubory. V některých případech zaměstnanci z obsluhovaných knihoven sami přijíždějí do Strakonice - využijí například své účasti na nějakém školení - při této příležitosti si knihy do výměnného souboru sami vyberou a soubor již vrácených knih přivezou.

Do fondu určeného pro výkon regionálních funkcí putuje také dvanáct stabilně předplácených titulů časopisů. Další čtrnáct titulů časopisů je získáváno za výhodnějších finančních podmínek z remitendy firmy VaRa České Budějovice. Do knihoven je také pravidelně zasílán Zpravodaj města Strakonice. Součástí fondu je rovněž časopis Grand Biblio, který se věnuje knihovnám a knihovnické činnosti. Pravidelně uveřejňuje články z tohoto oboru a rozhovory se zajímavými osobnostmi jak z knihovnického, tak i z literárního světa. Dětem je určen časopis Kamarád, který knihovna sama vydává. Kromě již zmíněných materiálů mají knihovny v regionu k dispozici aktualizovaná vydání Adresáře neziskových organizací na Strakonicku, který je Šmidingerovou knihovnou jak sestavován, tak také vydáván.

Nově získané tituly, určené do výměnného fondu, jsou nakupovány především u distribuční společnosti OPA Praha¹⁵, která jako distribuční firma vznikla již v roce 1990 a od té doby se zabývá distribučními službami zaměřenými na služby knihoven. Na svých webových stránkách uvádí, že spolupracuje s více než 130 nakladateli.

S výměnným souborem obdrží obsluhovaná knihovna také seznam vypůjčených knih. Jednoduchým způsobem jej umístí na své webové stránky, takže místní zájemci se při použití internetu mohou seznámit s novými knihami, které má knihovna aktuálně k dispozici.

V souborném katalogu Šmidingerovy knihovny ve Strakonici je možné najít knihy určené pouze pro výměnné soubory. Jsou opatřeny poznámkou „výměnné

---

¹⁵ Jde o firmu Obchodní a propagační agentura Praha, která užívá zkratku OPA.

soubory“, což znamená, že je nelze bezprostředně půjčit čtenářům u výpůjčního pultu.

Pracovnice oddělení základních knihovnických služeb navštívily v roce 2008 jimi obsluhované knihovny celkem 123krát. Na jeden týden tak připadají více než dvě návštěvy. Celkem bylo takto rozvezeno 108 výměnných souborů. Je třeba vzít v úvahu, že výměnný soubor je vytvářen dvěma způsoby. Jednak podle požadavků jednotlivých knihoven a jednak jej sestavují knihovnice Šmidingerovy knihovny. Tato činnost představuje značný objem práce. Soubor je třeba nejen připravit, nýbrž následně musí být vytvořen také seznam knih, který daný výměnný soubor obsahuje a poté, co je knihovna navštívena a soubory vyměněny, se starý soubor musí zkontrolovat a vřadit zpět do fondu.

V rámci činnosti popisovaného oddělení je rovněž třeba uvést, že oddělení poskytlo během roku 2009 také 256 konzultací. Jednotlivou konzultací se rozumí například informace o vyhlášených grantech. Jinou možnou formou konzultace je poskytnutí odborné pomoci knihovnám při zpracovávání žádosti o získání grantu.

K činnosti pracovníků oddělení základních knihovnických informací patří také průběžné proškolení nových zaměstnanců všech obsluhovaných knihoven během roku. Ostatní knihovníci regionu jsou pravidelně informováni o všech nových postupech, veškerých úpravách a novinkách v knihovnické práci.

Oddělení základních knihovnických informací musí v oblasti metodiky velmi úzce spolupracovat s krajskou vědeckou knihovnou. Jak bylo v této práci již výše uvedeno, jde o Krajskou vědeckou knihovnu v Českých Budějovicích. Zpracované statistické výkazy jsou řídicí knihovně pravidelně zasílány a zpětně dostává Šmidingerova knihovna nové pokyny a aktuální informace.

Jako názorný příklad si na tomto místě dovoluji uvést některé z konkrétně poskytnutých pomoci:

V Místní lidové knihovně v Čestlicích byl za pomoci oddělení základních knihovnických informací Šmidingerovy knihovny spuštěn výpůjční protokol používaného knihovního softwaru Clavius a současně se ve stejném programu započalo s evidencí periodik.

Revize a aktualizace knihovního fondu proběhla v MLK Sedlice, Nebřehovice, Kraselov, Drážov, Němčice, Záboří, Krty-Hradec, Škvořetice a Krašlovice.

Antivirový program byl nainstalován či případně zaktualizován v MLK Novosedly, Úlehle, Krty-Hradec, Čepřovice, Strašice, Škúdra a Krašlovice. Při této konkrétní pomoci byl využit projekt Internetizace knihoven Jihočeského kraje.

Pro knihovnu v Hajanech byly vytvořeny webové stránky.

Největší pomoc byla poskytnuta Městské knihovně ve Vodňanech, která přecházela ze staršího knihovního systému LANius na novější systém Clavius, který již funguje na internetové síti. Na základě uvedené změny může nyní knihovna ve Vodňanech vystavit na svých webových stránkách on-line knihovní katalog.

Jako příklady provedených školení zde uvádím následující operace:

Pracovnice oddělení základních knihovnických informací provedly individuální školení práce s internetem v knihovnách Paračov, Úlehle, Bezdědovice, Pole, Škvořetice a Rovná. Uvedená forma je pro zmíněné knihovny velmi významnou pomocí. Je nutno si uvědomit, že knihovníky se v těchto malých obcích stávají buď důchodci, nebo jiné osoby, které většinou nemají téměř žádné zkušenosti s prací s počítačem. Práci s internetem obvykle také neovládají.

Jihočeská krajská vědecká knihovna zajistila pro profesionální knihovníky strakonického regionu školení na téma „Tvorba webových stránek“. Knihovníci se seznámili s možnostmi vytvoření webových stránek pomocí různých šablon.

V rámci vyhlášení akce „Březen – měsíc internetu“ se konala burza internetových zkušeností. V návaznosti na ni proběhla další speciální školení, týkající se například odbornějších činností na síti, jako je práce s webem, s on-line úschovny dat, práce s programy sloužícími k upravování fotografií, návody jak komunikovat pomocí internetové sítě a jiná podobně konkrétně cílená školení.

U příležitosti akce „Týden knihoven“ se pro knihovníky konal zajímavý seminář, v jehož rámci proběhlo setkání knihovníků s Ondřejem Filipem, spisovatelem, který se ve svém díle zabývá Šumavou a jihozápadními Čechami a jehož knížky mají blízko ke Karlu Klostermannovi.

Pro profesionální knihovny v regionu byl uspořádán seminář Současná česká literatura. Proběhl ve dvou částech. První část pod názvem Současná česká literatura přednášela Marta Ljubková, druhou část, nazvanou Současná česká literatura pro děti a mládež, prezentovala Ivana Hutařová.

U příležitosti konání veletrhu Knižní svět uspořádala Šmidingerova knihovna v květnu zájezd do Prahy, s registrací knihovníků jako odborných návštěvníků¹⁶. Pobyt v Praze lze částečně vnímat i jako společenskou a kulturní akci. Kromě získávání přehledu o novinkách na knižním trhu a k výměně zkušeností, slouží rovněž k nákupům, za využití mimořádných veletržních slev u jednotlivých nakladatelů, což je pro knihovnu do jisté míry výhodné i ekonomicky.

K akcím, které v průběhu roku proběhly, patří také exkurze do některých z obsluhovaných knihoven. Tyto předem naplánované akce slouží mimo jiné k tomu, aby se zaměstnanci knihoven z celého regionu seznámili a navzájem prezentovali výsledky své práce. V neposlední řadě důležitým psychologickým faktorem je i posílení kolektivní sounáležitosti a prestiže vlastní práce.

Všechny informace o činnosti tohoto knihovnického oddělení lze nalézt na webových stránkách <http://www.knih-st.cz> pod odkazem označeným heslem „Knihovnam“. Zde jsou také uvedeny veškeré www adresy jednotlivých profesionálních knihoven v regionu.

4.3 Informační centrum neziskových organizací a Evropské unie, Ekoporadna

4.3.1 Informační centrum neziskových organizací

Toto centrum, jež je jakousi volnějšou součástí knihovny, vzniklo již v roce 1999. Původně mělo za cíl pomáhat pouze neziskovým organizacím regionu. Pomoc spočívala především v obstarávání a zapůjčování specializované literatury a to jak právní tak i literatury, která se týká konkrétního centra. Nevládní neziskové

---

¹⁶ Dle sdělení vedoucí oddělení Ireny Ploškové.

organizace mají v České republice buď právní formu občanského sdružení, obecně prospěšné společnosti, církevní právnické osoby nebo nadace. Neziskové organizace mohou být zřízeny i státem, základní podmínkou je to, že nesmějí vytvářet zisk. Jde o organizace zaměřené na ekologické iniciativy nebo například na pomoc handicapovaným, sociálně potřebným, či pomoc nespravedlivě stíhaným osobám.

První výsledkem práce Informačního centra bylo vydání prvního Adresáře neziskových organizací a poskytovatelů sociálních služeb na Strakonicku. Díky tomuto adresáři došlo ke zmapování činnosti nevládních neziskových organizací. Tento Adresář vychází dodnes a to jak v tištěné, tak i v elektronické podobě. Elektronický adresář je aktualizován průběžně při zápisu jakékoli změny. Tištěná verze se aktualizuje v delších časových intervalech. K poslední aktualizaci toho současného došlo v roce 2008, kdy byl zároveň rozšířen o poskytovatele sociálních a s nimi souvisejících služeb.

Význam tohoto Adresáře je neoddiskutovatelný. Dosud nikdy nebyli tito poskytovatelé v regionu zmapováni a uvedeni v žádném uceleném přehledu.

Poslední vydání adresáře je rozděleno na dvě základní části. V první jsou uvedeny nestátní neziskové organizace, ve druhé části jsou uvedeni všichni poskytovatelé sociálních služeb a to jak státní, tak i nestátní. Stále ovšem jde o instituce neziskové. Informace, které jsou uvedeny v seznamu, získává knihovna z celostátního Registru poskytovatelů sociálních služeb. Přehledné uspořádání ukazuje, jak široké pole působnosti těchto organizací v regionu je. Jejich činnost se týká poskytování sociálních služeb, stejně jako činnosti sdružení tělesně postižených nebo prosté spolkové činnosti, zahrnující například spolky divadelní. V Adresáři jsou uvedeny i další zájmové spolky a svazy, jako je například Svaz ochránců přírody, Svaz včelařů a další. Zahrnuta jsou také veškerá občanská sdružení, charitativní a nadační organizace, stejně jako různé kluby pro děti a mládež, jež v regionu působí.

Poslední tištěná verze Adresáře z roku 2008 obsahuje osmasedmdesát organizací. Nestátních neziskových je celkem sedmdesát jedna a státních sedm. Poskytovatelů sociálních služeb je v regionu šestnáct.

Aktualizovaná verze Adresáře v elektronické podobě je dostupná na webových stránkách Šmidingerovy knihovny a to v oddíle „neziskový sektor“. Zde je k dispozici také elektronický formulář dotazníku, pomocí kterého organizace mohou

samy opravovat data, jež byla změněna. Formulář současně slouží i nově vzniklým organizacím, jež mají zájem o registraci v Adresáři. Uspořádání je abecední. Uveden je název, adresa, kontakty na konkrétní osoby včetně e-mailových adres a také případné webové stránky a telefonní čísla. Zveřejněno je také konkrétní zaměření organizace spolu s informací zda se jedná o společnost obecně prospěšnou či o občanské sdružení, nebo nějakou jinou právní formu organizace.

Celý zápis vypadá takto:

Blatenské listy

Právní forma: občanské sdružení

Adresa: Holečkova 784, 388 01 Blatná

Písemný styk: Vladimír Šavrda, Pacelice 6, 388 01 Blatná

Telefon/fax 607 836 892

E-mail: blat.listy.ch@seznam.cz, v.savrda@seznam.cz

www stránky:

Kontaktní osoba: Vladimír Šavrda

Náplň činnosti: Vydávání informativního čtrnáctideníku, publikace placené inzerce a reklamy, studium regionální historie.

Činnost je určena pro: obyvatele blatenského regionu a okolí

Cena poskytovaných služeb: 7 Kč za jeden výtisk Blatenských listů

Adresář je velkým pomocníkem občanům, ať již hledají vhodnou organizaci poskytující sociální služby, nebo třeba „jen“ organizaci společenskou nebo zájmovou.

V roce 1999 vzniklo při různých knihovnách v České republice více takových center. Na rozdíl od Šmidingerovy knihovny ale následně zanikla, nebo sice existují, ale nevyvíjejí žádnou činnost.

4.3.2 Informační centrum Evropské unie

Regionální středisko pro Evropskou unii bylo otevřeno a připojeno k výše zmíněnému oddělení pro pomoc neziskovým organizacím v roce 2000. V té době již

dva roky běžela přístupová jednání mezi Evropskou unií na jedné straně a Českou republikou na straně druhé. Toto středisko bylo slavnostně otevřeno dne 10. října 2000 u příležitosti Týdne knihoven. Vzniklo proto, aby zprostředkovalo občanům regionu informace týkající se Evropské unie, její legislativy a struktury. Dalším důvodem existence střediska je poskytování informací o možnostech využívání evropských fondů. K dispozici je zde příruční knihovna s literaturou zaměřenou na Evropskou unii, která zájemcům poskytuje knihy, nejrůznější dokumenty v jiných formách, případně i videokazety. Tento velmi úzce profilovaný fond si lze zapůjčit. Zájemci o konkrétní informace týkající se Evropské unie, jejích strukturálních fondů a grantových možností zde mají přístup ke všem požadovaným informacím. Nejčastěji jsou poskytovány informace týkající se sociální politiky, možnosti využití dotací či grantů či využití konkrétních strukturálních fondů. Často se rovněž poskytují informace týkající se ekologie. Regionální středisko pořádá též pravidelně propagační a informační akce.

4.3.3 Ekoporadna

Ekoporadna je třetí a poslední částí náplně práce Informačního centra. Je také jeho nejmladší součástí. Při Šmidingerově knihovně byla zřízena až v roce 2005, kdy došlo k připojení knihovny k projektu „Vytvoření a rozvoj sítě environmentálních informačních poradenských center v Jihočeském kraji“. Za tímto účelem zde již dříve fungovala krajská síť environmentálních center, která používá ustálený zkrácený název KRASEC. Ekoporadna poskytuje informace týkající se ochrany přírody, krajiny, třídění odpadů aj. Zájemci se zde informují například i o tom jak provozovat tzv. „šetrnou domácnost“¹⁷. Jsou tu také k dispozici informace týkající se třídění odpadů, odvozu těchto kontejnerů aj.

Veřejně nejvíce viditelnou činností, jež centrum pořádá, jsou pravidelně se konající „Zelené večery“. Pořádá je Ekoporadna Šmidingerovy knihovny ve spolupráci se strakonickou čajovnou „Inspirace“. Tyto večery se již několik let pořádají vždy každou druhou středu v měsíci. Tematicky jsou tyto večery velmi bohaté. Pro ilustraci uvádím například aktuálně konané večery, jakými jsou např.

---

¹⁷ Vžitý termín pro environmentálně či ekologicky šetrně fungující domácnost. Jde jak o snížení energetické náročnosti, tak také o šetrný přístup k životnímu prostředí.

„Jak přežít blahobyť“, kde byla hlavním tématem „ekologie ducha“ nebo také pořad „O kouření bez kouření“. V tomto případě je hlavní téma zřejmé. Večer se týkal i historie kouření v regionu, vlivu kouření na organismus, historie vodních dýmek, lidského zdraví atd. Přednášel vedoucí Městského muzea ve Volyni Karel Skalický a MUDr. Radek Cafourek ze strakonického Centra léčby závislostí na tabáku. Tématem jiného z večerů byla například beseda o tom, jak látky obsažené ve zkonsumovaných antikoncepčních pilulkách ovlivňují ryby. Účastníci tohoto konkrétního večera se dozvěděli, jak se hormonální prvky obsažené ve zmíněných pilulkách, následně dostávají s odpadními vodami do okolních vodních toků a rybníků a jak působí na jejich faunu. Další zajímavé téma přinesl večer s názvem „O papíru s papírem“ jenž se týkal ruční výroby papíru či večer „Ekonomická krize je krizí hodnot společnosti“. Z uvedených příkladů je zřejmé, že činnost Ekoporadny je široká a okruh nabízených témat pestrý.

5 Knihovnický software

Šmidingerova knihovna používá, stejně jako většina veřejných neoborných knihoven, knihovnický software tábořské firmy LANius.

Automatizace knihoven probíhala od počátku poněkud překotně. Pod vlivem mnohaletého centrálního řízení si knihovny v rámci náhle se objevivších možností svobodného rozhodování pořizovaly první knihovnické softwary poněkud živelným způsobem. Nepřípravenost a neschopnost orientovat se zpočátku ve velmi široké nabídce následně vytvořila značně heterogenní prostředí. Je to prostředí sice konkurenční, nicméně jeho působením vzniká značné množství problémů při vytváření souborných knihovních katalogů. Zejména pak při postupně pokračující elektronizaci a rozvoji možností sdílené katalogizace. K řešení problému významně přispělo vyvinutí výměnného formátu Z39.50. S použitím tohoto výměnného formátu je katalog schopen importovat vlastní záznamy jak do souborných katalogů, tak do katalogů jiných knihoven. Aplikace uvedeného formátu rovněž umožňuje stahování již vytvořených knihovních záznamů a jejich implementaci do vlastního katalogu. Opatří se pouze vlastními holdingovými údaji. Současně je možné podle vlastního rozhodnutí upravovat katalog v souladu s interními požadavky nebo při zjištění omylu původního katalogizátora.

Katalogizační práce je jednou z nejnáročnějších knihovních činností, která vyžaduje vysokou odbornou kvalifikaci. Jejím neuralgickým bodem je zejména věcné zpracování záznamu. Úroveň a způsob věcného zpracování jsou ovlivněny jak kvalitou vzdělání a zkušeností knihovníka-katalogizátora, tak také jeho pohledem na zpracovávaný titul. Stává se málokdy, aby dva katalogizátoři měli na jednu knihu v rámci věcného zpracování zcela stejný pohled.

Na českém trhu se po letech vyprofilovalo několik základní firem, jejichž produktů je možno využít. Díky množství obhospodařovaných jednotlivých poboček veřejných knihoven a vývoji softwaru, který je uzpůsoben i pro velmi malé profesionální i neprofesionální knihovny, je na prvním místě v instalaci svých produktů v jednotlivých knihovnách domácí česká firma LANius. V této souvislosti je zajímavé zjištění, že například mohutný celosvětově používaný izraelský knihovnický systém Aleph je v České republice až na čtvrtém místě mezi nejčastěji

využívanými systémy. U nás s ním pracuje především nepoměrně menší síť fakultních a vědeckých knihoven.

Firma LANius byla založena v roce 1996 v Táboře jako specializovaná softwarová firma. Od prvních okamžiků svého vzniku zaměřovala svou činnost výhradně na vývoj knihovnických aplikací. Její zakladatelé se pohybovali v oblasti vývoje softwaru pro knihovny již od roku 1991. V roce 1992 navázala firma spolupráci s knihovnou v Táboře a k tomuto okamžiku lze datovat základ prvního síťového knihovního systému LANius. V roce 1993 byl slavnostně uveden do provozu a v tomto roce byl také implementován ve Šmidingerově knihovně ve Strakonících. Lze říci, že knihovna se tak do jisté míry podílela na vývoji tohoto softwaru. Zprvu byl vyvíjen pouze modul výpůjčního protokolu a katalogizace. S rozvojem internetových sítí a tlaků na propojení knihovnických katalogů on-line, zahájila firma v roce 1997 vývoj nového systému, který byl pojmenován Clavius.

Současně pracovala firma LANius i na vývoji souborného katalogu. Její snaha byla korunována úspěchem v roce 1999, kdy vznikl souborný katalog knihoven, které používají systém Clavius nebo LANius pod názvem SKAT. Do SKATU odesílá Šmidingerova knihovna nejen katalogizační záznamy nových přírůstků, ale též bibliografické záznamy článků z přidělených časopisů, spolu se statistickými výkazy své činnosti.

Dnes je Clavius schopen komunikovat on-line s ostatními katalogy ve formě exportu a importu dat. Má plně implikovaný katalogizační formát MARC 21, funkční OPAC a je naprosto kompletním a dokonale funkčním knihovnickým systémem.

Systém akceptuje a umožňuje implementovat dokonce i OAI¹⁸, a to jak pro poskytování dat jiným klientům, tak i ve formě OAI-PMH¹⁹ jako samotný sklízeč dat.

Šmidingerova knihovna má zakoupeny všechny části programu Clavius. Konkrétně se jimi budu zabývat v následujících podkapitolách.

---

¹⁸ Open Archives Initiative

¹⁹ Open Archives Initiative – Protokol for Metadata Harvesting je oficiální standard pro sklizeň dat.

5.1 Modul Akvizice

Slouží k vytváření objednávek při nákupu nových titulů, ať již knih, časopisů nebo elektronických zdrojů či CD a DVD nosičů. Modul je schopen pracovat s nastavenými rozpočty a tak je možné se kdykoliv podívat, jaký je stav finančních prostředků určených na budování fondu. Systém automaticky generuje čísla objednávek, hlídá jejich naplňování a je schopen vygenerovat objednávky, které nebyly uspokojeny. Realizované objednávky propojuje s fakturami a následně také s přírůstkovými čísly do fondu zařazovaných zpracovaných knihovních jednotek. Zde je vytvářen prvotní záznam o knize, který se sice později upravuje, ale je s knihovní jednotkou už navždy spojen.

5.2 Modul Katalogizace

Reprezentuje základní komponent celého systému. Katalogizace je jedním z klíčových stavebních kamenů knihovnické práce. Systém nabízí základní formáty, tzv. šablony, jak pro katalogizaci knih, tak také pro katalogizaci periodik, hudebnin, článků a audiovizuálních nosičů. Respektuje mezinárodní standardy katalogizačních pravidel AACR2 a je rovněž schopen pracovat s výměnným formátem MARC 21. Obsahuje celou definici těchto formátů včetně všech používaných polí a podpolí. Modul nabízí ve standardní podobě i nápovědu a vytváří tak příjemné uživatelské prostředí. Jednotliví pracovníci mají nastaveny své vlastní formuláře pro katalogizaci. Poté, co se zalogují do systému, mají tyto formuláře vždy k dispozici. Po dokončení katalogizačního záznamu o jednotce systém ještě před uložením provede kontrolu a ohlásí katalogizátorovi všechny eventuelní nesrovnalosti s katalogizačními pravidly. Překlepy, omyly či pochybení jakéhokoli druhu tak pracovník může snadno opravit. Samozřejmostí je možnost nastavení tisku katalogizačních lístků pro kartotéku.

5.3 Modul Evidence periodik a správa seriálů

Tento modul je integrován v modulu katalogizace. Respektuje plně pravidla AACR2 a to včetně všech vazbových polí a podpolí tak, aby bylo možno zpracovat například i historii periodika. Periodické tituly často, byť drobně, mění svůj název,

popř. i ISBN. Jejich historie musí být zpracována do provazbových polí tak, aby byl titul snadno vyhledávatelný pod jakoukoliv variantou svého názvu.

5.4 Modul Audiovizuální media (AV) a elektronické zdroje (EZ)

Tento modul byl implementován pro rozšíření funkce modulu katalogizace. Šmidingerova knihovna má jednak hudební oddělení, jednak funguje jako jediná krajská pobočka Macanovy knihovny a zpracovává tedy poměrně velké množství AV dokumentů. V tomto modulu je možno zpracovávat formáty podle obvyklých standardů jako CD, DVD, gramodesky, MP3.

5.5 Modul OPAC

Tento modul slouží pro kvalitní vyhledávání v knihovních katalozích. Díky němu lze vyhledávat v různých druzích dokumentů. Poskytuje možnost jak jednoduchého, tak i složitějšího vyhledávacího formuláře. S jeho pomocí lze vyhledávat podle autora, názvu, klíčových slov nebo řízeného slovníku. Vedle širší palety vyhledávacích možností lze naopak učinit různá omezení, aby nalezený soubor údajů nebyl příliš rozsáhlý a nalezené informace nebyly nadbytečné.

5.6 Modul www katalog

Toto je modul sloužící bezvýhradně nejširší čtenářské veřejnosti. Díky němu mohou všichni potenciální zájemci prohlížet novinky v knihovně přes internetové připojení a zjišťovat tak, zda jsou volné k vypůjčení. Ve Šmidingerově knihovně prozatím nefunguje možnost, aby se čtenář přes webové rozhraní dostal do svého čtenářského účtu a sám by si mohl jak prodlužovat výpůjčky, tak rezervovat nalezené dokumenty.

5.7 Modul Výpůjční protokol

Je určen pro výpůjčky a vracení knih z knihovního fondu. Má nastavena čtenářská konta, řeší čtenářské poplatky, délku výpůjčky a zpozdě. Firma, která uvedený modul poskytuje, nabízí i možnost, že by si čtenáři vkládali jistou finanční částku na své čtenářské konto a odtud by se jim pak odečítaly poplatky za placené

služby, např. zpozdné, čtenářský poplatek aj. Šmidingerova knihovna prozatím tuto možnost nevyužívá.

5.8 Modul Dětský katalog

Tento modul slouží dětem pro on-line vyhledávání knih v dětském oddělení. Lze do něj vstoupit přímo z hlavní webové stránky knihovny. Umožňuje, resp. usnadňuje práci s počítačem i předškolním dětem. Knihy jsou zde nabízeny formou symbolů, které jsou dětem, jenž neovládají čtení, snadno srozumitelné. Vtipným průvodcem je postava housenky, která děti po tomto dětském modulu provází a radí jim, jak se dostat dál. Dětský katalog je důležitou součástí knihovního softwaru, neboť vede děti již od nejútlejšího věku k práci a získávání zkušeností s knihovním katalogem a následně též ke schopnosti v tomto katalogu vyhledávat. Čím dříve se to malí čtenáři naučí, tím lépe zvládnou další úskalí vyskytující se při vyhledávání informací a jejich dalším používání.

5.9 Modul Revize fondu

Tento modul usnadňuje Šmidingerově knihovně pravidelné provádění revizí knihovního fondu. Knihovna totiž již provedla retrokatalogizaci fondu a může proto používat čtečky čárových kódů u téměř všech titulů.

5.10 Modul Výměnných souborů

Tento modul knihovna používá při tvorbě a registraci výměnných souborů pro obsluhované knihovny. Modul výměnných souborů funguje též na bázi čárových kódů. Díky němu je evidence knih v tom kterém výměnném souboru zcela přesná. Modul zachovává kompletní historii výpůjček konkrétní obsluhované knihovny. Eliminuje tedy možnost duplicitních výpůjček ve výměnném souboru pro danou knihovnu v krátkém časovém úseku.

5.11 Modul Meziknihovní výpůjční služby

Tento modul sice firma LANius nabízí, ale Šmidingerova knihovna jej zatím nevyužívá. Službu MVS²⁰ sice poskytuje, ale nevyužívá přitom tento software.

5.12 Modul Sdílené katalogizace a Z39.50 klient

Tento modul je nezbytnou součástí knihovního softwaru, pokud chce knihovna exportovat záznamy o knihách do souborných katalogů. Opačnou možností je import dat z jiných katalogů. Šmidingerova knihovna je tak připravena využívat možností, které internetová síť nabízí. Z39.50²¹ klient je využíván při aktivní tvorbě národních autorit. Knihovna pak může vytvářet vlastní návrhy záznamů autorů a zasílat je na kontrolu a schválení do oddělení tvorby národních autorit Národní knihovny. Tato databáze obsahuje prověřené autoritní záznamy a ostatní knihovny je odtud mohou stahovat a používat při katalogizaci v určených polích. Konkrétně jsou to pole: 100, 110, 111, 600, 610, 611, 700, 710, 711, 800, 810, 811 aj. Šmidingerova knihovna své katalogizační záznamy posílá jak do katalogu SKAT, tak i do souborného katalogu Caslin. Současně jí tento modul umožňuje při katalogizaci stahovat již hotové záznamy z jiných knihoven.

Mimo již zmíněných modulů nabízí firma LANius i moduly OAI provider a OAI harvester, které jsou v současné době novinkou ve světě informačních technologií a služeb. Uvedené moduly poskytují možnost sběru dat a nebo z vlastních databází, jednak formou prohledávání vzdálených databází umístěných třeba i na zahraničních serverech.

---

²⁰ Vžitá zkratka pro Meziknihovní výpůjční službu

²¹ Z39.50 je standardizovaný aplikační protokol, který specifikuje komunikaci mezi klientem a serverem při vyhledávání informací v databázích a umožňuje také přejímání dat z databází

6 Literární a výtvarná soutěž o cenu profesora Antonína Voráčka

Tuto literární a výtvarnou soutěž knihovna vyhlašuje v roce 2010 již podeváté od roku 2002. Je vyhlášena vždy v dubnu a termínem pro odevzdání prací je poslední den měsíce června. Soutěž bývá vyhodnocena v říjnu. Obvykle se stává součástí akcí konaných u příležitosti „Týdne knihoven“.

Profesor Antonín Voráček (1889-1978) se narodil 20. 6. 1889 v západních Čechách, konkrétně ve Švihově. V kněžském semináři v Praze studoval bohoslovectví a zde byl v období první světové války také vysvěcen. Již v průběhu studií vstoupil do Řádu maltézských rytířů, který, jak již bylo řečeno, sídlil ve Strakonících.

Do Strakoníc přišel profesor Antonín Voráček v letech 1. světové války. Učil zde náboženství až do komunistického převratu v roce 1948. Nejprve je vyučoval na měšťanské škole a později na zdejším gymnáziu. Kromě této výuky vedl také pěvecký spolek Zvon, ve kterém současně působil jako jeho člen. S místními dětmi nacvičoval divadelní představení. Mezi jeho rozsáhlé aktivity patří též činnost sportovní, neboť byl členem místního tenisového oddílu. Profesor Voráček se rovněž aktivně účastnil místního společenského života.

V době 2. světové války působil v místním protifašistickém odboji a po válce spolupracoval s americkou armádou, která město Strakonice a celý region osvobodila.

Svémi řádovými bratry byl navržen na funkci převora českého velkopřevorství Řádu maltézských rytířů a do této vysoké funkce byl také dne 1. ledna 1950 v místním hradním kostele tajně uveden. Posléze se však stal jednou z mnoha obětí komunistické perzekuce. Po několika provokačních akcích byl v roce 1953 zbaven funkce převora. Následně byl zatčen a v politickém procesu odsouzen k sedmi letům ztráty svobody. Vězení opustil až v roce 1960.

Do Strakonice se již vrátit nemohl a žil proto až do své smrti ve svém rodném městě Švihově. Tam sloužil tajné mše. Zemřel 16. dubna 1978. [Literární a výtvarná soutěž o cenu prof. Antonína Voráčka. 2007].

Literární a výtvarná soutěž je rozdělena na tři základní kategorie. Tou první je básnická tvorba, druhou je beletrie, do níž lze poslat jak povídku tak také pohádku. Poslední kategorií je plakát či ilustrace. Literární příspěvky mají délku omezenou na maximálně 5 stran textu. Zpočátku byla soutěž určena pouze studentům. K rozšíření o kategorii dospělých došlo v roce 2007. Soutěžní příspěvky je možno zasílat i poštou, knihovna ale preferuje elektronickou podobu. Příspěvky zaslané elektronicky totiž není potřeba do elektronické podoby vkládat. Při přepisu vždy hrozí riziko vzniku chyb. Porota je jmenována pro každou kategorii zvlášť a je devítičlenná. Hodnotícími kritérii jsou úroveň práce, její styl a myšlenkový přínos. Porota hodnotí práce anonymně vždy během letních prázdnin. V každé vyhlášené kategorii se soutěží o tři ceny a případně též o čestná uznání. Z oceněných prací vydává knihovna každoročně sborník²². Nelze si nevšimnout, že u oceněných prací převládají spíše vážněji zpracovaná témata. Autorka práce se s několika sborníky podrobně seznámila.

Soutěže se zúčastňují převážně studenti gymnázií. Práce jsou mnohdy zajímavé a je pro ně v poslední době charakteristické, že v jejich textech převládá spíše chmurnější ladění. Soutěž si kromě podpory talentů klade za cíl též rozvoj osobnosti, podněcení zájmu o literaturu a umění obecně. V neposlední řadě jde i o připomenutí jména a uctění památky posledního převora Řádu maltézských rytířů, profesora Antonína Voráčka.

Veškeré informace, které se soutěže týkají, lze pohodlně najít na webových stránkách knihovny. Jsou zde uvedeny veškeré termíny, adresa pro odeslání a instrukce týkající se podoby a formy prací. Uvedeno je vždy také téma. Téma zůstává pro všechny ročníky neměnné a je jím vztah k domovu, k méně známým tvářím života, tomu, co mi v životě chybí. Cílem je, aby docházely příspěvky, jež se budou zabývat méně frekventovanými životními tématy a v nichž se budou vyskytovat nové pohledy na životní problémy. Pouze v roce 2008 bylo toto stávající

---

²² První sborník pod názvem Literární a výtvarná soutěž o cenu prof. Antonína Voráčka vyšel v roce 2005.

téma rozšířeno i na knihovnu, knihy a vzdělávání. K tomuto pouze jednoletému rozšíření došlo u příležitosti oslav 165. výročí založení Šmidingerovy knihovny [Šmidingerova knihovna 165 let, 2008].

7 Dotazník

Rozhodla jsem se zařadit do své diplomové práce i drobný výzkum mezi čtenáři knihovny, zaměřený na služby a zacílený zejména na potřebu využívání v knihovně dostupných elektronických zdrojů a databází.

Pro porovnání informací, které jsem získala ze šetření provedeného ve významné regionální knihovně s výkonem regionálních funkcí, jsem si připravila a realizovala podobný průzkum v menší knihovně v Chodově u Karlových Varů. Zajímalo mě, zda pohled čtenářů na nabízené služby a jejich využívání se bude lišit a také zda bude různá informační potřeba klientů dvou knihoven, které se od sebe liší velikostí i rozsahem poskytovaných služeb.

Výsledky svého šetření hodlám poskytnout vedení obou knihoven a domnívám se, že té části, která se týká Šmidingerovy knihovny, bude možno využít při zamyšlení se nad perspektivou jejího dalšího rozvoje. Přínosem by měl být hlavně poznatek, na co se zaměřují přání a potřeby klientů knihovny, co čtenáři postrádají mezi knihovnou nabízenými službami a kam by následně vedení knihovny mělo upřít svou pozornost.

Využívání on-line zdrojů a databází v knihovnách veřejného typu není ze strany čtenářů nikterak velké a nedaří se je zlepšit. Na rozdíl od odborných knihoven, kde je přístup k plnotextovým odborným databázím a také například k e-knihám ze strany čtenářů zcela samozřejmý. Je jasné, že mezi čtenáři veřejných městských knihoven tomu zatím tak není. Profesně se již více než 10 let pohybuji v prostředí odborného knihovnictví. Elektronické zdroje považuji za běžnou součást knihovnických služeb a domnívám se, že přístup do databází je vítanou možností pro kteréhokoli návštěvníka každé knihovny.

Ve Šmidingerově knihovně vyplnilo dotazník celkem 41 čtenářů, dva dotazníky byly vyřazeny, neboť nebyly vyplněny úplně. Celkem tedy započítávám 39 respondentů. V Městské knihovně v Chodově vyplnilo dotazník 48 čtenářů.

7.1 Dotazníkový list

Dotazník

Tento dotazník slouží výhradně pro potřeby diplomové práce, která má název „Šmidingerova knihovna ve Strakonících, historie, současnost a perspektivy rozvoje“. Vyplněné dotazníky budou vyhodnoceny a následně řádně skartovány, v diplomové práci budou uvedeny pouze obecné závěry.

1. Šmidingerovu knihovnu navštěvuji

a) ne	d) 1x týdně
b) 1x měsíčně	e) 1x za 2 měsíce
c) 4x ročně	f) občas

2. při výběru knih pro vlastní četbu se převážně řídím (označte i více)

a) vlastním rozhodnutím	d) náhodným výběrem
b) doporučením knihovníka	e) znalostí jiného autora díla
c) doporučením přátel	f) eventuálním oceněním díla

3. využívám tyto knihovnou nabízené služby (označte i více)

a) referenční (poradní)	e) rešeršní
b) výpůjční	f) přístup k internetu
c) meziknihovní výpůjční	g) přístup k db. zdrojům
d) rozvoz knih imobilním čtenářům	h) služby pro zrakově postižené

4. přístup do knihovnou nabízených databází využívám

a) ano	c) ne – nemám inf. potřeby
b) ne – neorientuji se v práci s počítačem	d) ne – využívám jiné báze dat

5. pokud ano, uveďte prosím, které znáte a které další byste v knihovně uvítali

6. se službami Šmidingerovy knihovny jsem spokojen

a) ano	c) ne
b) ano, ale schází mi:	d) ne – nelíbí se mi:

7. dosažené vzdělání

a) základní	c) středoškolské	
b) odborné	d) vyšší odborné	e) vysokoškolské

8. věková kategorie

a) 10 – 15 let	d) 30 – 40 let	f) 50 - 60 let
b) 15 - 20 let	e) 40 – 50 let	g) 60 let a více
c) 20 – 30 let		

7.2 Vyhodnocení dotazníku

První otázka byla směřována ke zjištění, zda se o přístup k databázím více zajímají častější návštěvníci knihovny či zda na frekvenci návštěv knihovny nezáleží. Z vyhodnocených odpovědí vyplývá, že ve Strakonících 15 čtenářů, tj. 40,5%; v Chodově 17 čtenářů, tj. 35,4% - navštěvuje knihovnu pouze 1x měsíčně, 18 čtenářů ze Strakoníc odpovědělo že 1x týdně, což představovalo 48,6% z celkového počtu, v Chodově 17, tj. 35,4%. Ve Strakonících pouze dva čtenáři označili frekvenci návštěv 1x za dva měsíce, což činí 5,4%; v Chodově 6 čtenářů, tj. 12,5% odpovídajících. Tři čtenáři, což je 8,1%, navštěvují strakonickou knihovnu pouze „občas“, v Chodově šest čtenářů, což je 12,5%. Na ostatní možnosti neodpověděl kladně nikdo. Z tohoto výsledku lze soudit, že převážnou část návštěvníků tvoří pravidelní čtenáři, kteří knihovnu navštěvují často a nutně musejí využívat jejich služeb. Lze odhadnout, že s jejími službami budou spíše spokojeni.

Druhá otázka se týkala způsobu výběru knih. Odpovědi by měly ukázat, jak aktivně se sami čtenáři o svůj výběr starají. Zda sledují udělování literárních cen a zda oceněné knihy znají a chtějí si je v knihovně vypůjčit. Další výstupní informací by mělo být to, kdo nebo co je při výběru ovlivňuje nejvíce, zda přátelé nebo knihovník, či zda čtou více děl od stejného autora.

Vyhodnocené odpovědi ukazují, že vlastním rozhodnutím se řídí 29 strakonických čtenářů což je 78,4%; v Chodově pak 39, tj. 81,25%. Doporučením knihovníka se ve Strakoniciích řídí pouze 8 čtenářů, tj. 21,6%; v Chodově 16 čtenářů, tj. 33,3%. Na základě doporučení přátel si knihu ve Strakoniciích půjčí 8 čtenářů, tj. 21,6%; v Chodově označilo shodnou odpověď 20 čtenářů, tj. 41,66%. Náhodný výběr jako možnost zaznamenalo 14, tj. 37,8% čtenářů Šmidingerovy knihovny; v Chodově tuto možnost zvolilo 19 čtenářů, tj. 39,6%. Znalost jiného díla téhož autora označilo ve Strakoniciích 18 respondentů, tj. 48,6%; v Chodově 22 návštěvníků, tj. 45,8%. Udělení ceny zajímá jako kritérium výběru ve Strakoniciích pouze dva, tj. 5,4% čtenářů; v Chodově tuto možnost označili 3 čtenáři, tj. 6,25% dotázaných.

Třetí otázka se týkala využití všech knihovnou nabízených či poskytovaných služeb obecně. Z odpovědí by mělo vyplynout, zda je využití služeb rovnoměrné a kolik čtenářů využívá nabízené internetové připojení.

Vyhodnocené odpovědi ukazují následující výsledky. Referenční služby využívá ve Strakoniciích pouze 10 dotázaných čtenářů, tj. 27%; v Chodově se jedná o 11 dotázaných, tj. 22,9%. Služby výpůjčního protokolu využívá 33 čtenářů strakonické knihovny, tj. 89%; v Chodově je to 44 čtenářů, tj. 91,6%. Meziknihovní výpůjční službu využilo ve Strakoniciích 8 čtenářů, tj. 21,6%; v Chodově to bylo 12 odpovídajících, tj. 25%. Rozvoz knih imobilním čtenářům logicky nevyznačil nikdo, neboť imobilní čtenáři do knihovny nechodí. Rešeršní službu nevyužil též nikdo, jak ve Strakoniciích, tak ani v Chodově. Přístup k internetu je při návštěvě knihovny ve Strakoniciích využíván 19 čtenáři, tj. 51,3%; v Chodově pak 25 čtenáři, tj. 52,1%. Přístup k databázovým zdrojům ve Šmidingerově knihovně využil pouze 1 čtenář, tj. 2,7%; v chodovské knihovně 2 čtenáři, tj. 4,2%. Zde se prakticky ukázalo, že čtenáři v obou knihovnách mají o seriózní, prověřené databázové informace z různých důvodů téměř nulový zájem. Ačkoliv na internet chodí a využívají jej, není to proto, aby využili databáze, spíše jde zřejmě o připojování se na sociální sítě a komunikační kanály.

Čtvrtá otázka se týkala již konkrétně databází. Důvodem jejího zařazení do dotazníku byla snaha zjistit, proč je čtenáři využívají nebo nevyužívají. Na stejnou, jen jinak položenou otázku, týkající se využití knihovnou nabízených databází,

odpovědělo kladně ve Strakonících 12 klientů, tj. 32,4% (na stejnou možnost u třetí otázky odpověděl kladně pouze jeden čtenář!); v Chodově to bylo 10 odpovídajících, tj. 28,8% (na stejnou možnost u třetí otázky odpověděli kladně pouze dva čtenáři). Tuto skutečnost lze vysvětlit snad pouze tím, že čtenáři v této otázce jako knihovnou nabízenou databázi chápou i on-line knihovní katalog, kdežto u otázky číslo tři tomu tak není. Odpověď ne, z důvodu neorientování se v práci s počítačem, uvedlo 5 čtenářů, tj. 13,5%; v Chodově také 5 čtenářů, tj. 10,4%. Tutéž odpověď ne, ovšem z důvodu nulové informační potřeby, označilo ve Strakonících 16 čtenářů, tj. 43,2%; v Chodově dokonce 28 čtenářů, tj. 58,3%. Jiné báze dat využívají ve Strakonících 4 čtenáři, tj. 10,8%; v Chodově tuto možnost uvedli též 4 respondenti, tj. 8,3% čtenářů. Odpovědi na uvedenou otázku poskytují informaci o tom, jak je to vlastně s využíváním databázových zdrojů v knihovnách. Pokud je čtenáři nevyužívají a jako hlavní důvod uvedou nedostatečnou schopnost práce s počítačem, může knihovna tuto situaci napravit pouhým pořádáním několika kurzů práce s počítačem a databázemi. Pokud ovšem nejčastěji uváděnou odpovědí je nedostatek informační potřeby, neudělají s tím zaměstnanci knihovny téměř nic. Když čtenáři sami necítí potřebu být informováni, příliš nepomůže nějaké školení. A pokud by se knihovna rozhodla školení o významu a důležitosti informací v dnešním světě a jejich následné užitečnosti a snadnosti práce s databázemi provést, pravděpodobně se ho většina čtenářů, kteří nyní databáze nevyužívají, stejně nezúčastní, neboť pro to nebudou mít žádný důvod.

Otázka číslo pět směřovala rovněž do databází a nabízela čtenářům možnost uvést konkrétní databázi, kterou by chtěli v knihovně mít. Pouze jeden jediný čtenář by si přál mít přístup do databáze ČTK. Z ostatních celkem 85 respondentů žádný jinou databázi neuvedl.

Otázka číslo šest směřovala k míře spokojenosti čtenářů se službami. Z odpovědí vyplývá, že ve Šmidingerově knihovně je s nimi spokojeno 37 odpovídajících, tj. celkem 91,9% návštěvníků; v Chodově je to 47 čtenářů, tj. dokonce 97,9%. Ano, ale schází mi, zaškrtili ve svém dotazníku ve Strakonících 3 čtenáři, tj. 8,1%; v Chodově pouze jeden čtenář, což činí 2,1%. Všichni respondenti pojmenovali služby, které jim v knihovně chybějí. Musím říci, že se jednalo o běžné služby, které knihovna poskytuje, tzn., že se čtenáři dožadovali například on-line katalogu, který je běžnou součástí webových stránek obou knihoven. Domnívám se, že jde o nesprávnou

interpretaci on-line práce každého čtenáře se svým kontem ze vzdáleného přístupu, např. z domova. Čtenáři by patrně uvítali možnost prodlužování svých vlastních výpůjček, rezervace, blokace a dalších drobných služeb.

Otázka sedmá mapuje úroveň vzdělání respondentů. Základního vzdělání dosáhli ve Strakonících pouze 2, tj. celkem 5,4% respondentů; v Chodově to bylo 6 čtenářů, tj. celkem 6,25%. Středoškolského vzdělání dosáhlo ve Strakonících 20 čtenářů, tj. celkem 54 %; v Chodově to bylo 25 respondentů, tj. 52,1%. Odborného vzdělání (vyučení) dosáhlo ve Šmidingerově knihovně 6, tj. 16,2% účastníků ankety; v Chodově pak 7, tj. 14 % dotázaných. Vysokoškolské vzdělání zaškrtno ve Strakonících 7, tj. 16,2% respondentů; v Chodově 5, tj. 10,4%. Vyšší odborné udali ve Strakonících pouze 2 čtenáři, tj. 5,4%; v Chodově pak 5, tj. 10,4%.

Otázka číslo osm se týká věkové kategorie respondentů. Věk 10-15 let označil ve Strakonících pouze jeden respondent, tj. 2,7%; v Chodově 3, tj. 6,25%. Kategorii od 15 do 20 let označilo ve Strakonících 5 lidí, tj. 13,5%; v Chodově to bylo 9 čtenářů, tj. 24,3%. Do kategorie od 20 do 30 let spadá ve Strakonících 9 respondentů, tj. 24,3%; v Chodově je to 11 čtenářů, tj. 22,9%. Věkovou kategorii od 30 do 40 let udalo ve Strakonících 6 čtenářů, tj. 16,2%; v Chodově to bylo 10, tj. 20,8%. V rozmezí 40 až 50 let se ve Strakonících nacházelo 5, tj. 13,5% účastníků ankety a v Chodově 5, tj. 10,4%. Kategorii 50 – 60 let zakroužkovali ve Strakonících 2 lidé, tj. 5,4%; v Chodově, 6, tj. 12,5%. Věkovou kategorii nad 60 let označilo ve svém dotazníku 9, tj. 24,3 % respondentů ve Strakonících; v Chodově to bylo 8, tj. 16,7% respondentů.

Pokud se zaměříme na vztah mezi otázkou číslo tři „využívám tyto knihovnou nabízené služby“ a otázkou číslo 4 „přístup do knihovnou nabízených databází využívám“, zjistíme, že ve Strakonících ze 37 dotazovaných čtenářů celkem pět uvedlo, že využívají pouze výpůjční, referenční nebo meziknihovní výpůjční služby a nikoliv přístup k internetu. Těchto pět respondentů současně v otázce čtyři uvedlo, že využívají knihovnou nabízené databáze. Domnívám se, že tyto odpovědi jsou v rozporu. Čtenáři nejspíš nevyužívají vstup do databází, ale pouze z domova prohlížíjí knihovní katalog. Celkem dvacet jedna čtenářů buď nemá informační potřeby, nebo se neorientuje v práci s počítačem. Z těch celkem šestnácti, kteří nemají informační potřeby, devět označilo, že z nabízených služeb využívají také

přístup na internet a v otázce číslo čtyři, že nemají informační potřeby. Tento výsledek lze interpretovat tak, že internet využívají jen jako komunikační prostředek na mailování. Je to více než 24% respondentů, kteří sice jsou počítačově gramotní, ale přesto informačně ngramotní. Dokud právě tato skupina sama nebude nucena mít informační potřebu, nemůže se v knihovně zvýšit využívání nabízených vstupů do databází a dalších elektronických informačních zdrojů. Co se týká dosaženého vzdělání, nemá podle uvedeného průzkumu na informační potřebu žádný vliv. Odpověď „ne – nemám informační potřebu“ označilo jako důvod nevyužívání databázových zdrojů značné množství respondentů, napříč celým spektrem dosažených stupňů vzdělání, uvedených v otázce 7.

V knihovně Chodov odpovědělo stejně na tu jistou kombinaci otázek deset čtenářů, což je z celkového počtu respondentů 21,3%. Situace je tedy podobná jako ve Strakonících.

Z uvedeného výsledku lze odvodit, že téměř ze žádného pohledu nemá velikost města (Chodov cca 5000 obyvatel, Strakonice 30 000 obyvatel) na chování klientů knihoven významnější vliv.

7.3 *Shrnutí ankety*

Jedním z cílů ankety bylo zjistit úroveň spokojenosti čtenářů a návštěvníků strakonické Šmidingerovy knihovny s nabízeným spektrem knihovních a informačních služeb. Pro srovnání a pro kontrolu byl tento základní projekt doplněn anketou, provedenou v Městské knihovně Chodov. Výsledky vyhodnocení provedených šetření byly v obou knihovnách přibližně stejné. Na jedné straně lze tedy vyvodit závěr, že nedošlo k žádnému zkreslení. Současně je možno se domnívat, že velikost knihovny, respektive obce v níž je provozována, nehraje ani na regionální ani na místní úrovni nijak významnou roli ve vztahu k informačním potřebám čtenářů.

Výsledek jednoznačně ukázal, že čtenáři jsou s běžným spektrem knihovny nabízených a poskytovaných služeb spokojeni. Až na naprosté maličkosti jim žádná služba nechybí. Výběr knih se většinou řídí vlastním rozhodnutím a znalostí dalších prací konkrétního autora. V obou knihovnách se ve zhruba dvaceti procentech odpovědí objevila i možnost doporučení knihovníka a náhodný výběr. Poněkud

překvapivě téměř zanedbatelný význam má u čtenářů ocenění díla. Není pro ně žádným kritériem výběru.

Většinu knihovnou poskytovaných databází čtenáři příliš nevyužívají. Situace zde nedosahuje ani takové úrovně, kterou by bylo možno považovat za minimální. Zejména placené databáze nejsou ve Šmidingerově knihovně dlouhodobě příliš využívány. Situaci se nedaří zlepšit. Anketa ukazuje, že základní příčinou tohoto stavu je nedostatek informačních potřeb na straně čtenářů. Čtenáři bez informačních potřeb žádné odborné informační zdroje nevyužívají a nepotřebují je ani k profesnímu růstu, ani ke svému soukromému životu.

Absenci informační potřeby nelze snadno změnit. V absolutní většině jde totiž o čtenáře s dávno ukončeným vzděláním, kteří již mají své potřeby a vztah k novým poznatkům vyřešeny a jsou v tomto směru spíše nepřizpůsobiví. Při pozitivním pohledu na situaci se lze domnívat, že se bude zlepšovat v čase samovolně, neboť v populaci bude čím dál více lidí, kteří se budou vzdělávat celoživotně a jejichž informační potřeby budou nastaveny jinak. Práce s databázovými zdroji jim bude blízká od počátku školní docházky a bude pro ně samozřejmá. Pokud ovšem k tomuto vývoji nedojde, bude vedení knihovny zřejmě muset šířku spektra poskytovaných služeb zvážit.

8 Perspektivy rozvoje Šmidingerovy knihovny

Jak již bylo řečeno, Šmidingerova knihovna je významnou regionální institucí. Žádná jiná knihovna v regionu neposkytuje takové množství služeb a nepořádá pro své čtenáře tolik různých akcí. Spektrum nabízených a poskytovaných služeb převyšuje niveau, které běžné regionální knihovny většinou poskytují. Každá poskytovaná služba s sebou nicméně nese určité náklady. V současném období v důsledku pravděpodobně dlouhodobější celosvětové ekonomické recese, bude jedním z důležitých faktorů dalšího rozvoje knihovny udržení celého spektra služeb na stávající úrovni.

Pravděpodobné komplikace v oblasti financování provozu se týkají rovněž Útvaru základních knihovnických informací. Ačkoli je tento útvar financován z jiných zdrojů, přesto i tyto zdroje jsou samozřejmě závislé na stavu národní ekonomiky.

Knihovna poskytuje jak standardní, běžně knihovnami poskytované služby, tak také aktivity, které běžný rámec knihovnických služeb přesahují, což je například angažovanost při akcích Českého svazu ochránců přírody, pořádání Zelených večerů, výletů, turistických vycházek, rozvoz knih imobilním pacientům, provoz Informačních center, hradní Vševědny, Literární a výtvarná soutěž profesora Voráčka a mnoho dalších činností. Z tohoto pohledu stojí před vedením knihovny do budoucna nesnadný úkol, jímž je zajištění financování provozu knihovny v neztenčeném rozsahu. Řešením situace může být pochopitelně i omezení poskytovaných služeb, avšak tento postup stávající vedení knihovny rozhodně nepreferuje.

Problémem, s nímž se vedení knihovny stále více potýká, zůstává nízké využívání přístupu k databázovým zdrojům se strany klientů. Zjištění proč tomu tak je a co by mělo vedení knihovny udělat pro to, aby se situace zlepšila bylo jedním z cílů provedené ankety. Její výsledek ukazuje, že základním důvodem, pro který čtenáři on-line zdroje nevyužívají, je absence jejich informační potřeby. Pokud by hlavní problém spočíval ve slabé počítačové gramotnosti klientů, byla by změna

tohoto stavu jednodušší. Bohužel tomu tak není. Proto je cesta ke změně mnohem náročnější. Nepomůže vybudování kvalitnější studovny s více připojeními do nejrůznějších databází. Nepomůže ani kontinuální pořádání kurzů práce s počítačem. Zlepšení informační gramotnosti je složitá a dlouhodobá činnost, která navíc předpokládá i zásadní spoluúčast návštěvníků knihovny.

Počítačová a na ni nepřímo navazující informační gramotnost jsou novodobými fenomény, s nimiž se veřejné knihovny potýkají. Počítačově gramotní čtenáři mohou využívat služeb s přidanou hodnotou, jako je například vyhledávání v elektronickém katalogu, on-line rezervace knih přes čtenářská konta ze vzdáleného počítačového přístupu, atd. Čtenáři, kteří nejsou počítačově gramotní, žádnou z těchto služeb využívat nemohou a budou vždy trvat na klasickém způsobu výpůjček. Vytváření těchto dvou odlišných skupin čtenářů, s různými potřebami a schopnostmi akceptování nových možností, které knihovna nabízí, je nepřehlédnutelným trendem, který zřetelně akceleruje. Lze se domnívat, že tyto skupiny si budou navzájem stále více vzdáleny a jejich požadavky na knihovní služby se budou v budoucnu od sebe stále více vzdalovat. I s tímto musí knihovna ve své perspektivě počítat. Vzhledem ke své roli v regionu se knihovna zřejmě bude nucena věnovat spíše těm klientům, jejichž informační potřeby nejsou širěji rozvinuty. Nebude se tedy moci - z ekonomických důvodů - perspektivně věnovat dalšímu rozšiřování elektronických databázových služeb. Pokud bude přesto chtít udržet krok s rozvojem informačních technologií, bude muset nejspíše zvolit pouze základní kontakt, neboť si na druhé straně nebude moci dovolit rezignovat na uspokojování potřeb těch čtenářů, kteří budou i nadále preferovat klasické knihovní služby.

Zřejmě jedinou cestou, která by mohla vést ke změně uvedené situace, je systematické cílené zvyšování informačních potřeb klientů knihovny. Pokud se v budoucnu podaří vychovat návštěvníky knihovny k rozsáhlejšímu využívání databází, bude knihovna schopna je dále rozšiřovat a učinit je pro čtenáře atraktivními. Pro dosažení tohoto cíle je třeba poskytovat placeným databázím co největší publicitu všemi informačními kanály, které má knihovna k dispozici. Současně je potřeba nastartovat dlouhodobou spolupráci se školami, což se týká nejen středních, ale už i základních škol. Zde je prostor pro spolupráci Šmidingerovy knihovny s Městským úřadem Strakonice, zejména s jeho Odborem školství. Co nejrychleji zapojit do akce vedení škol i konkrétní pedagogy, aby žáci i studenti byli

nuceni s databázemi pracovat například v rámci školních projektů. Aby je jejich učitelé seznámili s výhodami, které znalost práce s databázemi přináší. Pokud se mladí lidé naučí získávat informace z databází již během základní školní docházky a středoškolského studia – v rámci odpovídajících školních projektů – budou tuto nabytou zručnost automaticky využívat i jako dospělí.

9 Závěr

Cílem předkládané práce byla v první řadě snaha o postižení současného stavu zkoumané knihovny a její pozice v regionu, ve druhé řadě pak vyhodnocení tohoto stavu a nástin perspektivy.

Pro dosažení tohoto cíle posloužil jednak co nejpodrobnější popis činnosti samotné knihovny a veškerých jejích aktivit, jednak analýza poskytovaných služeb ve vztahu k potřebám klientů. Na základě výsledků tohoto zkoumání jsem se pokusila o stanovení perspektiv dalšího rozvoje s ohledem na současné možnosti, včetně nástinu možných opatření, která by přispěla ke zlepšení využití rostoucích možností knihovny, zejména v oblasti informačních databází.

Rozsahem své činnosti, šířkou spektra vlastních poskytovaných služeb i zvládnutím svěřených regionálních funkcí splňuje Šmidingerova knihovna svoji roli regionální knihovny na počátku 21. století na požadované vysoké úrovni. Pro přechod na vyšší úroveň knihovnické činnosti a nové formy poskytování služeb má vytvořeny kvalitní odborné předpoklady jak z personálního, tak z technologického pohledu. Těší se rovněž odpovídajícímu sociálně-ekonomickému postavení, které si ovšem bude muset v nadcházejícím období velmi razantně hájit. Z krátkodobého hlediska půjde v tomto případě o jednu z nejdůležitějších, významných a současně obtížných výzev, jíž bude nové vedení knihovny čelit. Z dlouhodobého hlediska pak bude pravděpodobně nutno rozhodnout o některých změnách v organizační struktuře knihovny tak, aby byla schopna vedle klasické knihovnické činnosti poskytovat svým klientům další nové služby v oblasti využívání elektronických databází. Na vytváření klientely pro tento druh činnosti se knihovna ve spolupráci s dalšími regionálními i celostátními institucemi bude zřejmě muset ve svém vlastním zájmu podílet.

Pro směřování k tomuto dlouhodobému cíli si zde dovoluji doporučit zcela konkrétně například navázání ještě užší spolupráce s řediteli a učiteli vyšších ročníků místních základních škol. V první fázi by bylo dobré uspořádat školení pro učitele všeobecně vzdělávacích předmětů jako je občanská výchova, zeměpis, dějepis atp. Jsem přesvědčena, že pokud se samotní pedagogové naučí s informačními

databázemi pracovat, budou schopni zadávat žákům zajímavé úkoly či drobné školní práce, při kterých by bylo cíleně nutno – ve spolupráci s knihovnou - využívat báze dat, jimiž Šmidingerova knihovna disponuje. Tímto způsobem lze postupně vytvářet u mladé generace nejen informační potřeby, nýbrž i povědomí o tom, že ne všechno se dá najít na vyhledávacích typu Seznam či Google, které v České republice obsazují první a druhé místo ve využívání vyhledávačů. Proponovaná změna vychází z pochopení nutnosti celoživotního vzdělávání a souvisí se změnou přístupu ke vzdělávání všeobecně. Lze předpokládat, že v této snaze pomůže Šmidingerově knihovně objektivně sílící tlak na flexibilitu pracovní síly na stále tvrdším trhu práce.

Šmidingerově knihovně se podařilo stát se významnou kulturní a společenskou organizací v celém strakonickém regionu. Možná by se mohlo zdát, že veřejné knihovny budou ohroženy nástupem kabelových televizí, multikin, internetu, který nabízí mnoho možností trávení volného času a navíc poskytuje komunikaci na virtuálních sociálních sítí typu Skype, ICQ, Facebook a dalších. Šmidingerova knihovna zatím tento tlak ustála a počet jejích čtenářů a ani výpůjček dlouhodobě neklesá. To svědčí o tom, že její služby mají vysokou úroveň, některé z nich jsou zcela nenahraditelné a čtenáři plně akceptované.

Vznik knihovny kdysi inicioval velkorysý dar pátera Josefa Šmidingera. Díky tomuto daru vznikla knihovna, která dnes patří mezi nejstarší veřejné knihovny v České republice. Šmidingerovu – tehdy novátorskou – činnost, spočívající v šíření knih a v propagování četby lze s jistou mírou licence v dnešní době přirovnat ke snaze o zvyšování atraktivity všemožných bází dat pro klienty – čtenáře. Tím, jak Šmidingerova knihovna rozšiřuje svoje působení v tomto směru, lze s nadsázkou říci, že úspěšně pokračuje ve šlépějích odkazu svého zakladatele. Lze věřit, že Josef Šmidinger by byl s historií, současností i s perspektivou rozvoje „své“ knihovny spokojen.

Seznam použité literatury

Anglo-americká katalogizační pravidla : druhé vydání, revize 1988. American Library Association. [Překlad Národní knihovna České republiky]. 1. české vyd. Praha : Národní knihovna České republiky, 1994. 1 sv. na volných listech. ISBN 80-7050-187-1.

BUBEN, Milan M. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společeností katolické církve v českých zemích. 1. díl, Řády rytířské a křížovníci.* 1. vyd. Praha : Libri, 2002. Suverénní vojenský a špitální řád sv. Jana Jeruzalémského z Rhodu a z Malty, s. 21-54. ISBN 80-7277-085-3.

CEJPEK, Jiří; HLAVÁČEK, Ivan; KNEIDL, Pravoslav. *Dějiny knihoven a knihovnictví v českých zemích a vybrané kapitoly z obecných dějin.* 1. vyd. Praha : Karolinum, 1992. 192 s. ISBN 80-7184-163-3.

CEJPEK, Jiří. *Proměny let devadesátých : knihovnictví na prahu informačního věku - děje, myšlenky a názory.* Praha : Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR, 2005. 79 s. Aktuality SKIP. ISBN 80-85851-15-6.

CVRČEK, Jan Zdeněk. *Páni ze Strakonice erbu střely.* In *Strakonice : vlastivědný sborník 1 : kapitoly z historie.* Odpovědný redaktor Ivana Parkosová. Vyd. 1. Strakonice : Město Strakonice, 2002. s. 41-47. ISBN 80-238-7889-1.

Česko. Zákon č. 257/2001 Sb. o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon). In *Sbírka zákonů České republiky.* 2001, částka 98, s. 5683 – 5688. Dostupný také z www: <<http://www.mvcr.cz/sbirka/2001/sb098-01.pdf>>.

HÁNDLOVÁ, Olga. *KIVI : Knihovnictví a Informační Věda Informuje* [online]. Brno : Masarykova univerzita, 23. 03. 2004 [cit. 2010-06-12]. Dějiny a vývoj MDT. Dostupné z WWW: <<http://www.phil.muni.cz/kivi/clanky.php?cl=25&rubrika=clanky>>. ISSN 1214-7265.

Informační věda a knihovnictví : výkladový slovník české terminologie z oblasti informační vědy a knihovnictví : výběr hesel v databázi TDKIV. Editor Miroslav Ressler. 1. vyd. Praha : Vysoká škola chemicko-technologická : Národní knihovna České republiky, 2006. 161 s., 1 CD-ROM. ISBN 80-7080-599-1.

Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích : region Strakonice [online]. České Budějovice : Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích, 2007-

2010, 2010 [cit. 2010-08-12]. Knihovny Jihočeského kraje. Dostupné z WWW: <http://www.cbvk.cz/index.php?lang=CZ&s=knihovny&pg=seznamknihoven&pover_knih=ST>.

KAHUDA, Josef. *Seznam knih Veřejné městské knihovny Šmidingerovy v Strakonících*. Strakonice : Knihovná rada, 1938. 303 s.

KOTLÁROVÁ, Simona. Sedm set let působení maltézských rytířů v Strakonících. In *Strakonice : vlastivědný sborník 1 : kapitoly z historie*. Odpovědný redaktor Ivana Parkosová. Vyd. 1. Strakonice : Město Strakonice, 2002. s. 49-85. ISBN 80-238-7889-1.

KOTLÁROVÁ, Simona. Strakonický hrad - stavebně historický vývoj. In *Strakonice : vlastivědný sborník 1 : kapitoly z historie*. Odpovědný redaktor Ivana Parkosová. Vyd. 1. Strakonice : Město Strakonice, 2002. s. 139-147. ISBN 80-238-7889-1.

KTM : Knihovna a tiskárna pro nevidomé K. E. Macana [online]. Praha : KTN, 2010 [cit. 2010-06-11]. Historie. Dostupné z WWW: <<http://www.ktn.cz/history>>.

Literární a výtvarná soutěž o cenu prof. Antonína Voráčka : sborník prací : 6. ročník. [online]. Strakonice : Šmidingerova knihovna, 2007. 52 s. [cit. 2010-06-12]. Dostupné z WWW: <http://www.knih-st.cz/passing/voracek2007_sbornik.pdf>.

Metodický pokyn Ministerstva kultury k zajištění výkonu regionálních funkcí knihoven a jejich koordinaci na území České republiky. [online]. Praha : Ministerstvo kultury ČR, 12. 1. 2005. 13 s. [cit. 2010-04-04]. Dostupné z WWW: <http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php3?page=10_RegFceRozc.htm>.

MICHÁLEK, Jan. Město Strakonice a nejbližší okolí v pravěku až raném středověku. In *Strakonice : vlastivědný sborník 1 : kapitoly z historie*. Odpovědný redaktor Ivana Parkosová. Vyd. 1. Strakonice : Město Strakonice, 2002. s. 3-39. ISBN 80-238-7889-1.

MINTY, Wilma. *AACR2 a UNIMARC : příručka pro praktickou katalogizaci s příklady*. 1st edition. Praha : Národní knihovna České republiky, 1998. [500] s. ISBN 80-7050-323-8.

Moderní byt : exkluzivní časopis o bydlení. Praha : Renata film I, 1997-. ISSN 1211-6637.

Obecní kronika Strakonice 1916-1946. Sestavila Simona Kotlárová. [Strakonice] : Simona Kotlárová. 2005. 447 s., 1 CD. ISBN 80-239-6208-6.

Ottův slovník naučný : ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí. Praha : J. Otto, 1906. 24. díl, Staroženské – Šyl, s. 189-190.

Prof. Antonín Voráček. In PARKOSOVÁ, Ivana, et al. *Literární a výtvarná soutěž o cenu prof. Antonína Voráčka : 7. ročník : sborník prací.* [online]. 1. Strakonice : Šmidingerova knihovna, 2008. s. 52 . [cit. 2010-01-03]. Dostupné z WWW: <http://www.knih-st.cz/passing/voracek2007_sbornik.pdf>.

PARKOSOVÁ, Ivana. Knihovna ve Strakonici má za sebou 160 let. In *Strakonice 2 : kapitoly ze společenského života : vlastivědný sborník.* Vyd. 1. Strakonice : Město Strakonice, 2003. s. 367-378. ISBN 80-239-1640-8.

PARKOSOVÁ, Ivana. *150 let knihovny ve Strakonici.* Strakonice : Okresní knihovna, 1993. 19 s.

Pes přítel člověka : časopis pro chov a výcvik psů všech plemen. Praha : Magnet-Press, 1968-. ISSN 0231-5424

Plav : měsíčník pro světovou literaturu. Praha : Splav!, 2005-. ISSN 1802-4734.

RIEGER, František Ladislav; MALÝ, J. *Slovník naučný. Díl osmý, S - Szittler.* Praha : I. L. Korber, 1870. Schmidinger Josef, s. 335.

Rodopisná revue. České Budějovice : Historicko-vlastivědný spolek, [1999]-.

Strakonicko [online]. Strakonice, 1999, Poslední aktualizace 31. 10. 2008 [cit. 2010-06-20]. Strakonicko. Dostupné z WWW: <http://web.quick.cz/v_hrdlicka/>.

Strakonický deník. České Budějovice : Vltava-Labe-Press, 2006-. ISSN 1802-0844

Šmidingerova knihovna [online]. Strakonice : Šmidingerova knihovna, 2010 [cit. 2010-05-19]. Šmidingerova knihovna. Dostupné z WWW: <<http://www.knih-st.cz/>>.

Šmidingerova knihovna [online]. Strakonice : Šmidingerova knihovna, 2010 [cit. 2010-05-19]. Čítárna novin a časopisů. Dostupné z WWW: <<http://www.knih-st.cz/>>.

Šmidingerova knihovna [online]. Strakonice : Šmidingerova knihovna, 2010 [cit. 2010-05-19]. Hudební oddělení. Dostupné z WWW: <<http://www.knih-st.cz/>>.

Šmidingerova knihovna [online]. Strakonice : Šmidingerova knihovna, 2007 [cit. 2010-05-19]. Metodické oddělení. Dostupné z WWW: <<http://www.knih-st.cz/>>.

Šmidingerova knihovna [online]. Strakonice : Šmidingerova knihovna, 2010 [cit. 2010-05-19]. Oddělení pro děti. Dostupné z WWW: <<http://www.knih-st.cz/>>.

Šmidingerova knihovna [online]. Strakonice : Šmidingerova knihovna, 2010 [cit. 2010-05-19]. Oddělení pro dospělé. Dostupné z WWW: <<http://www.knih-st.cz/>>.

Šmidingerova knihovna [online]. Strakonice : Šmidingerova knihovna, 2010 [cit. 2010-05-19]. Oddělení pro nevidomé. Dostupné z WWW: <<http://www.knih-st.cz/>>.

Šmidingerova knihovna [online]. Strakonice : Šmidingerova knihovna, 2010 [cit. 2010-06-13]. Regionální oddělení. Dostupné z WWW: <<http://www.knih-st.cz/>>.

Šmidingerova knihovna 165 let : 1843-2008. Strakonice : Šmidingerova knihovna, 2008. 46 s. ISBN 978-80-254-5365-0.

Vítaný host na Šumavě a v Českém lese : čtvrtletník příznivců přírody, památek a lidí. Plzeň : RegionAll, 2007-. ISSN 1802-3622.

Zpravodaj Města Strakonice. Strakonice : Městský úřad, 1999-.

Seznam obrázků

Obrázek 1 Celkový pohled na Šmidingerovu knihovnu.....	17
Obrázek 2 Růst fondu Šmidingerovy knihovny	32
Obrázek 3 Vstup do Hradní vševědny	38
Obrázek 4 Přehled výpůjček v Oddělení dospělých čtenářů	42
Obrázek 5 Přehled MVS poskytované knihovnami pověřenými výkonem regionálních funkcí v Jihočeském kraji	48
Obrázek 6 Přehled výpůjček v čítárně	54
Obrázek 7 Přehled výpůjček v Hudebním oddělení	57
Obrázek 8 Vstup do dětského oddělení ŠK	58
Obrázek 9 Přehled výpůjček v Dětském oddělení	60

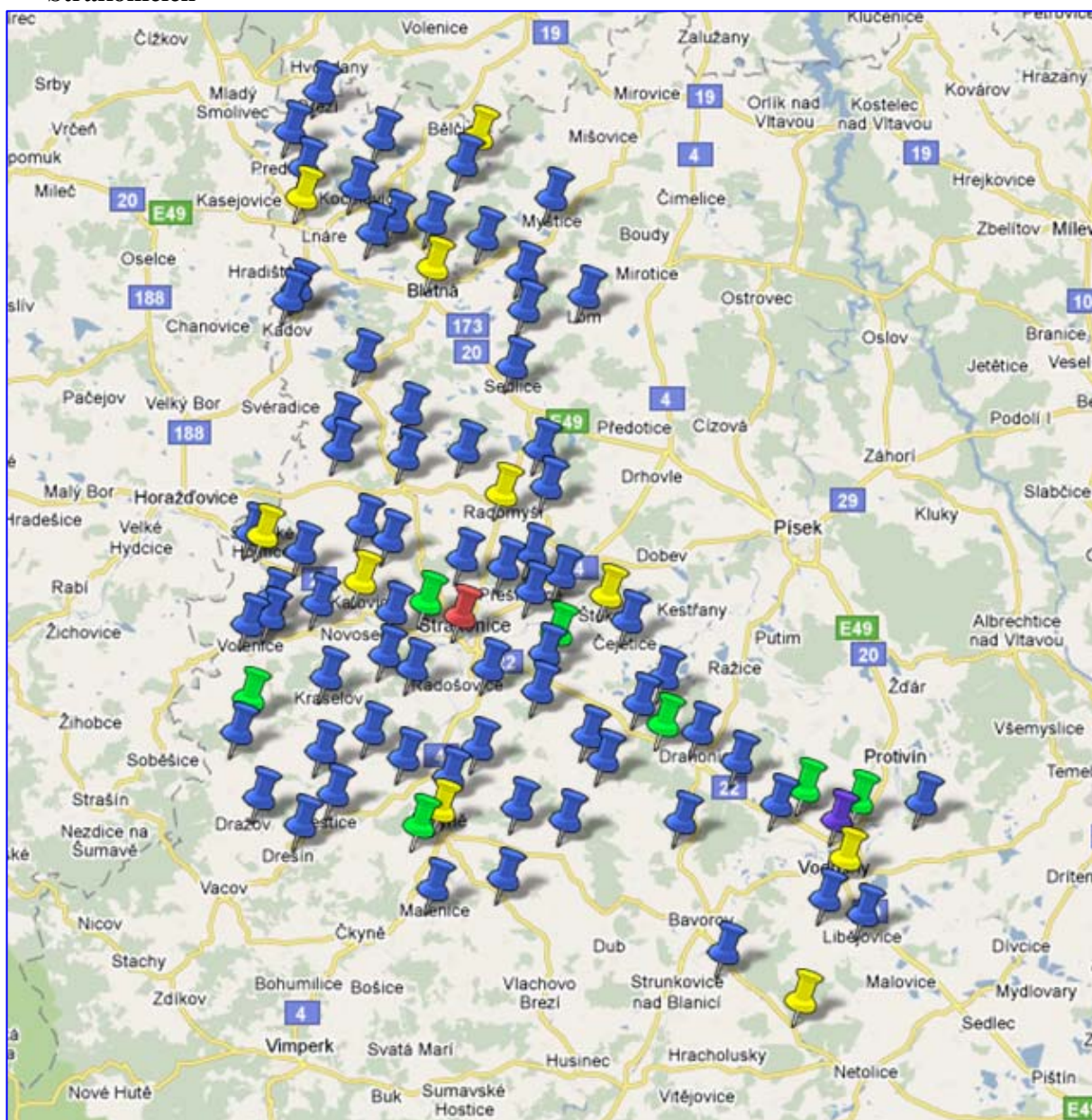
Seznam tabulek

Tabulka 1 Seznam knihovníků od r. 1880 do r. 1950.....	30
Tabulka 2 Statistické údaje z historie knihovny od r. 1880 do r. 2008	31
Tabulka 3 Přehled otevírací doby v Oddělení pro dospělé čtenáře	43
Tabulka 4 Otevírací doba v dětském oddělení	59

Přílohy

Příloha č. 1

Seznam knihoven podléhajících regionální funkci Šmidingerovy knihovny ve Strakonících

Vysvětlivky:

- Šmidingerova knihovna (pověřená výkonem regionálních funkcí)
- profesionální knihovny
- neprofesionální knihovny
- pobočky odborné knihovny

Příloha č. 2

Seznam obsluhovaných knihoven

Pověřená knihovna

Šmidingerova knihovna Strakonice

Profesionální knihovny regionu:

Městská knihovna Bavorov

Místní lidová knihovna Bělčice

Městská lidová knihovna Blatná

Kolářova knihovna Katovice

Místní knihovna Lánáře

Místní lidová knihovna Radomyšl

Místní lidová knihovna Střelské Hoštice

Místní knihovna Štěkeň

Městská knihovna Vodňany

Městská knihovna Volyně

Neprofesionální knihovny:

Místní lidová knihovna Bezdědovice

Místní lidová knihovna Bílsko

Místní lidová knihovna Březí

Obecní knihovna Buzice

Obecní knihovna Cehnice

Knihovna Petra Chelčického Chelčice

Obecní knihovna Chlum

Místní lidová knihovna Chrástovice

Místní knihovna Čejetice

Místní knihovna Čeprovice

Místní lidová knihovna Čestice

Místní lidová knihovna Čichtice

Obecní knihovna Číčenice

Místní lidová knihovna Doubravice

Obecní knihovna Dražkov

Obecní knihovna Drahenický Málkov

Obecní knihovna Drahonice

Obecní knihovna Drážov

Obecní knihovna Dřešín

Obecní knihovna Droužetice

Obecní knihovna Hajany

Obecní knihovna Hlupín
Obecní knihovna Horní Poříčí
Místní lidová knihovna Hornosín
Místní veřejná knihovna Hoštice
Obecní knihovna Kadov
Místní lidová knihovna Kapsova Lhota
Místní lidová knihovna Kladruby
Obecní knihovna Kocelovice
Místní lidová knihovna Kozlov
Obecní knihovna Kraselov
Lidová knihovna Krašovice
Místní lidová knihovna Krty-Hradec
Obecní knihovna Kváskovice
Místní lidová knihovna Libějovice
Místní lidová knihovna Litochovice
Veřejná obecní knihovna Lom
Obecní knihovna Malenice
Místní lidová knihovna Mečichov
Obecní knihovna Miloňovice
Místní knihovna Mladějovice
Místní lidová knihovna Mnichov
Místní lidová knihovna Myštice
Veřejná obecní knihovna Nebřehovice
Obecní knihovna Němčice
Obecní knihovna Nihošovice
Místní knihovna Novosedly
Místní lidová knihovna Osek
Obecní knihovna Paračov
Obecní knihovna Pole
Místní lidová knihovna Pracejovice
Místní knihovna Přečovice
Místní lidová knihovna Předmíř
Místní lidová knihovna Předslavice
Obecní knihovna Přešťovice
Obecní knihovna Řepice
Obecní knihovna Rovná
Místní lidová knihovna Sedlice
Místní lidová knihovna Skaličany
Obecní knihovna Skočice
Místní lidová knihovna Slaník
Místní lidová knihovna Sousedovice
Obecní knihovna Strašice

Místní lidová knihovna Škvořetice
Obecní knihovna Štěchovice
Místní lidová knihovna Třebohostice
Obecní knihovna Úlehle
Husova knihovna Velká Turná
Místní knihovna Volenice
Místní lidová knihovna Záboří
Obecní knihovna Zahorčice

Pobočky:

Knihovna Dunovice
Pobočka Křtětice
Pobočka Modlešovice
Pobočka Nový Dražejov
Pobočka Radčice
Pobočka Škúdra
Pobočka Zechovice

Speciální knihovny:

Oddělení vědecko-technických informací VÚRH²³ Vodňany

---

²³ Výzkumný ústav rybářský a hydrobiologický ve Vodňanech

